

ISSN 2520-2634
eISSN 2520-2650
Индекс 75874; 25874

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ХАБАРШЫ

«Педагогикалық ғылымдар» сериясы

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ

ВЕСТНИК

Серия «Педагогические науки»

AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

JOURNAL

of Educational Sciences

№3 (52)

Алматы
«Қазақ университеті»
2017

KazNU Science • ҚазҰУ Ғылымы • Наука ҚазҰУ

ХАБАРШЫ

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР» СЕРИЯСЫ №3 (52)

ISSN 2520-2634
eISSN 2520-2650
Индекс 75874; 25874

25.11.1999 ж. Қазақстан Республикасының Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігінде тіркелген

Күәлік №956-Ж.

Журнал жылына 4 рет жарыққа шығады

ЖАУАПТЫ ХАТШЫ

Құдайбергенова А.М., п.ғ.к., доцент (Қазақстан)

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Мыңбаева А.Қ., п.ғ.д., профессор, ғылыми редактор (Қазақстан)
Булатбаева А.А., п.ғ.д., профессор м.а., ғылыми редактордың орынбасары (Қазақстан)
Айтбаева А.Б., п.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Таубаева Ш.Т., п.ғ.д., профессор (Қазақстан)
Алғожаева Н.С., п.ғ.к., профессор м.а. (Қазақстан)
Аринова Б.А., п.ғ.к., доцент м.а. (Қазақстан)
Ахметова Г.К., п.ғ.д., профессор (Қазақстан)
Исаева З.А., п.ғ.д., профессор (Қазақстан)

Трапицын С.Ю., п.ғ.д., профессор (Ресей)
Тайсум Э., PhD докторы (Ұлыбритания)
Христовозова Г., п.ғ.д., профессор (Болгария)
Римантас Ж., Habil. Dr., профессор (Литва)
Хусейн Х.Б., PhD докторы, профессор (Түркия)
Пепа Митева (Pera Miteva), PhD, асс. профессор (Болгария)
Акшалова Б.Н., ф.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Махамбетова Ж.Т., психология магистрі (Қазақстан)
Галимова Н.Р., магистрант, техникалық хатшы (Қазақстан)

**ҚАЗАҚ
УНИВЕРСИТЕТІ
Б А С П А Ү Й І**

Ғылыми басылымдар бөлімінің басшысы

Гүлмира Шаккозова
Телефон: +77017242911
E-mail: Gulmira.Shakkozova@kaznu.kz

Редакторлары:

Гүлмира Бекбердиева, Агила Хасанқызы

Компьютерде беттеген

Айгүл Алдашева

Жазылу мен таратуды үйлестіруші

Мөлдір Өміртайқызы
Телефон: +7(727)377-34-11
E-mail: Moldir.Omirtaikyzy@kaznu.kz

ИБ № 11464

Басуға 27.11.2017 жылы қол қойылды.
Пішімі 60x84 1/8. Көлемі 4.25 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылыс.
Тапсырыс №5963. Таралымы 500 дана. Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.
«Қазақ университеті» баспа үйінің баспаханасында басылды.

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2017

2017 жылға дейін ISSN 1563-0293

1-бөлім
**ТАРИХ.
ЖАҢА БІЛІМ БЕРУ
ӘДІСНАМАСЫ**

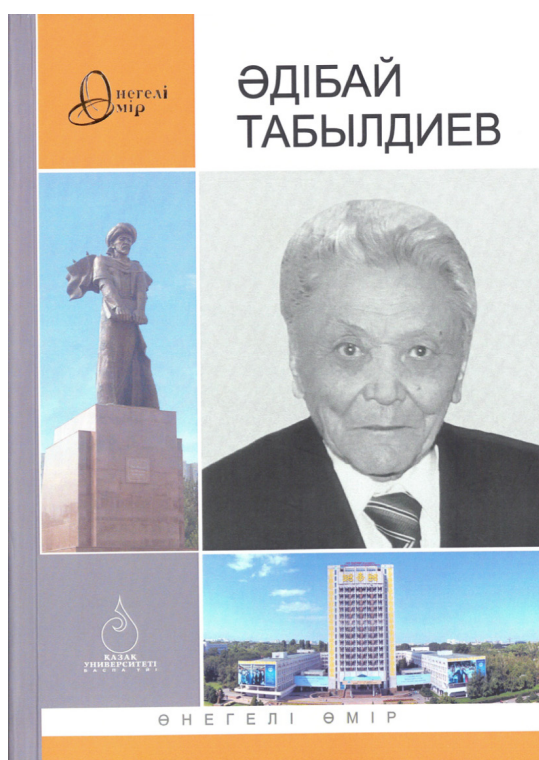
Раздел 1
**ИСТОРИЯ.
МЕТОДОЛОГИЯ СОВРЕМЕННОГО
ОБРАЗОВАНИЯ**

Section 1
**HISTORY.
METHODOLOGY
OF MODERN EDUCATION**

ҒЫЛЫМИ КЕЗДЕСУЛЕР. КОНФЕРЕНЦИЯЛАР НАУЧНЫЕ ВСТРЕЧИ. КОНФЕРЕНЦИИ A SCIENTIFIC CONFERENCE. SEMINARS

НОВЫЙ ТОМ «ӨНЕГЕЛІ ӨМІР». ӘДІБАЙ ТАБЫЛДЫ

Вышел новый том книги издательского дома «Қазақ университеті» «ӨНЕГЕЛІ ӨМІР» об известном казахском ученом-педагоге, детском писателе и поэте, докторе педагогических наук, профессоре Әдібай Табылды. Недавно, в 2016 году, мы отметили его 90-летие.

Большой вклад внес профессор Адидбай Табылдиевич Табылдиев в становление казахской этнопедагогики как нового направления. Идеи этнопедагогики коррелируют сегодня с новым брендом Казахстана как страны Великой степи. Идеи этнопедагогической науки могут быть импульсом в духовном обновлении, модернизации общественного сознания Казахстана. «Первое условие модернизации нового типа – это сохранение своей культуры, собственного **национального кода**», – указывает Президент РК Н.А. Назарбаев. – «... Это платформа, соединяющая горизонты прошлого, настоящего и будущего народа». В казахской этнопедагогике заложен мощный капитал и потенциал для ценностного содержательного, образовательного, воспитательного отражения такой идеи. Поэтому этнопедагогические идеи важны не только для воспитания подрастающего

поколения, но и для умения презентовать Родину каждым гражданином республики, наш народ, страну в условиях глобализации и интеграции мира.

Профессор А.Т. Табылдиев – автор 7 монографий и 5 учебников, в числе которых «Ұлттық тәрбие иірімдері», «Қазақ этнопедагогикасы», «Қазақ этнопедагогикасың оқытудын әдістемесі», «Қазақ этнопедагогикасындағы құқық тәрбиесі». Его монография «Казахская народная педагогика и воспитание» и множество других научных трудов посвящены развитию в республике этнической педагогике, изучению

традиций народной педагогики как научного направления и учебной дисциплины. Весомый научный вклад Адибая Табылдиевича Табылдиева связан с разработкой методики преподавания этнопедагогики для будущих учителей. На основе разработанной им модели спроектирована методика обучения этнопедагогическим основам учителей.

Особые отношения связывают его со студентами. Мудрость ученого и яркость творческой личности Адибая Табылдиева заражает студентов и поколение новых педагогов.

На фото – А.Т. Табылдиев со студентами 1 курса и преподавателем А.Б. Отарбаевой в день пожилого человека

Свет личности можно увидеть и в делах, и в общении, и в трудах человека. Энергетика детской непосредственности, заразительность смеха, простота проявляется как в общении с Адибаем Табылдиевичем, так и в стихах, знакомым каждому школьнику из «Әліппе», «Ана тілі» 1-5 классов. Теплота и позитивность восприятия людей, особая мудрость подкупают каждого, кто общается с ним. Вот уже более 35 лет он работает на кафедре педагогики КазГУ - КазНУ, отдавая все силы, ум, мудрость, любовь студентам университета.

В книге представлены идеи Адибая Табылды, его биография, воспоминания о совместной работе с ним. Предлагаем познакомиться с содержанием книги:

ӘДІБАЙ ТАБЫЛДЫ. ӨНЕГЕЛІ ӨМІР

МАЗМҰНЫ

Бас редактордың кіріспе сөзі	5
Әдібай Табылды	7
Мұрағат құжаттары	11
Таңдамалы Тәлімдік иірімдер.....	20
Қазақ халқының әдет-ғұрыптары мен салт-дәстүрлерінің тәрбиелік мәні	59
Педагогикалық оқылымда әдеби шығармаларды пайдаланудың тәрбиелік мәні	144
«Баланы жастан».....	156
Бала мінезін тәрбиелеудегі поэзияның рөлі.....	161
Мұғалімнің беделі туралы бірер сөз	164

Ата-ана беделі туралы	168
Адамның асыл парызы	172
Қазақ балалар поэзиясының тәрбиелік мәні	175
Ұлттық тіл – тәрбие құралы.....	179
Ұстаз.....	182
Мағжан – педагог.....	187
Ұлттық тәрбие – ұлағатты іс.....	191
Ұлттық мәдениет – тәрбие негіздері.....	193
Ұлттық әдеп.....	193
Өлеңдер.....	210
Рубаилар	225
Бәйіттер.....	240
Аудармалар	248
Мектептің қазіргі жағдайы мен болашағы толғандырады	254
Тәрбиеме көнбеген қиын бала болған жоқ.....	258
Арнаулар Молдағалиев Т. Жетпіс – жігіт жасы	264
Ерғалиев Х.....	266
Әзірбаев К. Ескерткіш	267
Шолақов Қ. Жезтаңдай ақын	268
Нүсіпов К. Жаз дидарлы жан аға	269
Шағыр Қ. Педагог ақын Әдекеңе	271
Есдәулетов Ұ. Тазалық	272
Табылдиев Б. Сүйікті, ардақты, дүниедегі ең қымбатты әкем Әдібайға!.....	273
Бектібайұлы Ш. Әдеке, құтты болсын сексен жасың	274
Педагог-ғалым Әдібай Табылды 90 жаста.....	276
Мынбаева А.К. Радость жизни и мудрость идей этнопедагогике в педагогических воззрениях Адибая Табылдиевича Табылдиева.....	279
Болатбаева А.А., Әрінова Б.А. Кең өрісті кемел тұлға.....	282
Әлқожаева Н. Әдібай Табылдыұлы туралы	287
Дайрабаев Е.Б. Әдібай Табылдың «Өнеге өрімдері» атты жинағы туралы	288

Әбілпатталова А.Ұ. Тағылымы мол ұстаз.....	291
Қилыбаева А. Ұстаз, сіз құрметті атқа лайықсыз!	293
Досымбековтер әулеті. Есімі ісімен ардақты	296
Табылды Д. Атам Әдібай Табылды – нағыз адамзаттың төл перзенті.....	298
Педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ақын, жазушы Әдібай Табылды еңбектерінің тізімі.....	300
Педагогика ғылымдарының докторы, профессор Әдібай Табылдың өмірі мен қызметінің негізгі кезеңдері.....	302

*Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
Ғылыми кеңесінің шешімімен
бекітілген*

Бас редактор: Ғ.М. Мұтанов
Орынбасарлары: Б.Ө. Жақып
З.А. Мансұров
Жауапты хатшы: Н.Е. Қопабаева

Редакциялық жұмыс тобы:
Ө.Р. Масалимова
Ұ.Б. Төлешова

Редакторлар: А. Ауанова
З. Рахымбаева
Беттеген: Н. Қопабаева
Мұқабасын көркемдеген: Н. Нұраділ

*Редакция мекенжайы:
Алматы қ., Әл-Фараби даңғ., 71,
«Қазақ университеті» баспа үйі
тел.: 221-11-74*

**Республикалық «Өнегелі өмір»
сериялық кітап редакциясы
қоғамдық кеңесінің мүшелері**

Кенес төрағасы: О.О. Сүлейменов

Әбдіжәміл Нұрпейісов
Әбілфайыз Ыдырысов
Болат Кемеков
Кенжеғали Сағадиев
Көпжасар Нәрібаев
Куаныш Сұлтанов
Мәулен Әшімбаев
Мұрат Әуезов
Мұрат Жұрынов
Мұхтар Құл-Мұхаммед
Мырзатай Жолдасбеков
Нұрлан Оразалин
Роллан Сейсенбаев
Сағымбай Қозыбаев
Сауытбек Абдрахманов
Сейіт Қасқабасов
Сергей Терешенко
Сұлтан Сартаев
Төлеген Қожамқұлов
Уахит Шәлекенов

Уверены, что книга вызовет интерес у казахстанской педагогической общественности, поможет системно взглянуть на педагогические идеи юбиляра, заразит педагогов новыми идеями в профессиональной деятельности.

Редколлегия

2-бөлім
**МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЙЫНДАУДАҒЫ
ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
МӘСЕЛЕЛЕР**

Раздел 2
**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
СПЕЦИАЛИСТОВ**

Section 2
**PSYCHOLOGICAL and PEDAGOGICAL
PROBLEMS OF PROFESSIONAL
EDUCATION**

Пепа Митева

PhD, Бургасский свободный университет, Болгария, Бургас
e-mail: pepa_miteva@abv.bg

**АРТ-ПРОЕКТИВНАЯ ДИАГНОСТИКА В ТРЕНИНГЕ –
ВОЗМОЖНОСТЬ ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ
И САМОПОЗНАНИЯ**

Статья рассматривает актуальные в современной психолого-педагогической практике возможности арт-проективной диагностики в тренинге. В последние годы формат тренинга преимущественно изменяется от работы с детьми и взрослыми до возможности рефлексии, личностного развития и самопознания. Применяются психологические и арт-терапевтические подходы, фототерапия. В статье акцентировано внимание на применении сторителлинга и умения тренера создать атмосферу доверия во время проведения тренинга. В статье раскрывается богатство методов и техник для открытия, развития креативности и взаимодействия в работе с детьми и подростками. Приведен пример проектирования тренинга с арт-диагностикой.

Структура тренинга включает: 1. Настройку – создание раппорта/доверия. 2. Разогрев. 3. Актуализацию визуальных, аудиальных и кинестетических ощущений. 4. Индивидуальную изобразительную работу. 5. Активную вербализацию и невербальное представление. 6. Коллективную работу. 7. Заключительный этап, рефлексия.

Ключевые слова: арт-терапия, арт-диагностика, визуальная социология, фототерапия, тренинг, личностное развитие, самопознание.

Пепа Митева

PhD, Бургас ерікті университеті, Болгария, Бургас
e-mail: pepa_miteva@abv.bg

**Тренингтегі арт-жобалау диагностикасы –
тұлғаның өзін-өзі тану және дамыту мүмкіндігі**

Мақалада тренингтегі арт-жобалау диагностикасының қазіргі психологиялық-педагогикалық тәжірибедегі өзектілігі қарастырылады. Рефлексияның және тұлғалық даму мен өзін-өзі танудың мүмкіндіктеріне орай соңғы жылдары балалармен және ересектермен жүргізілетін тренингтердің форматы өзгеруде. Психологиялық және арт-терапиялық тұрғылар, фототерапия қолданылады.

Мақалада сторителлингті қолдануға және тренинг өткізу барысында тренердің сенімділік атмосферасын құра алу біліктілігіне ерекше назар аударылады. Балалар және жасөспірімдермен жұмыс жасауда креативтілікті, өзара әрекеттестікті дамытудың көптеген бай әдістері мен техникалары мақалада көрсетіледі. Арт-диагностика тренингін жобалау мысалы беріледі.

Тренинг құрылымына кіреді: 1. Сенім күйіне/раппорт/ келу. 2. Жылыту. 3. Визуалды, ауди және кинестетикалық сезінулерді өзектендіру. 4. Жеке көркем бейнелеу жұмысы-тақырыпты дайындау. 5. Белсенді вербалды және вербалды емес көріністер. 6. Ұжымдық жұмыс. 7. Қорытынды кезең, рефлексия.

Түйін сөздер: арт-терапия, арт-диагностика, визуалды әлеуметтану, фототерапия, тренинг, өзін-өзі тануды тұлғалық дамыту.

Пепа Митева,

PhD, Burgas Free University, Bulgaria

e-mail: pepa_miteva@abv.bg

Art-projective Diagnostics in Training – the Possibility of Personal Development and Self-cognition

The article considers the possibilities of art-projective diagnostics in trainings, which are relevant in modern psychological and pedagogical practice. In recent years, the format of the training has changed successively from working with children and adults, with increasing opportunities for reflection, personal development and self-cognition. Psychological and art-therapeutic approaches, phototherapy are applied. The article emphasizes the use of storytelling and the ability of the coach to create an atmosphere of trust during the training. The article reveals the wealth of methods and techniques for discovering, developing creativity and interacting with children and adolescents. An example of designing a training with art-diagnostics is given. The structure of the training includes: 1. Setting / rapport / trust. 2. Warming up activity 3. Update of visual, auidial and kinesthetic sensations. 4. Individual artwork- the development of the theme. 5. Active verbalization and nonverbal presentation. 6. Teamwork. 7. The final stage, self-reflection.

Key words: art therapy, art diagnostics, visual sociology, phototherapy, training, personal development, self-cognition.

Введение

Современная наука располагает многообразием вариантов диагностики, терапии, исследовательской работы в образовании. Безусловно, новый тип людей в обычной жизни и профессиональном развитии нуждаются в интегративных подходах при предоставлении обратной связи для их личного развития и самопознания. Сегодня актуальны темы о рефлексии, об актуализировании ценностей и базовых потребностей. Ведется поиск механизмов краткосрочной терапии и консультирования, и одновременно с этим – проявления инсайта и экзистенциальных ответов. Образцы из прошлого сливаются с новыми, модными моделями и, таким образом, добрые практики обогащаются и возрождаются. Среди предпочитаемых исследовательских и терапевтических способов выделяется арт-проективная диагностика с богатством техник, достигающих глубины внутренней психической жизни человека. С одной стороны, она помогает выражению себя и становится мощным стимулом для творчества, с другой – провокацией для самопознания и углубленного исследования собственного Я.

Цель статьи – обобщение опыта применения арт-диагностики в тренинговой работе.

Материалы и методы исследования: анализ и обобщение опыта применения тренинга и арт-терапевтических методик и арт-диагностики в образовании.

Обзор литературы. Тренинг как форма обучения

Применяемые в форме тренинга подобные стратегии приобретают преемственность, не-

посредственность и разрушают страхи личности «непосредственно открыть свое лицо». Группа как естественный источник корректной обратной связи и защиты предохраняет от тревожности, показывает сопричастность и участники погружаются в атмосферу доверия. В сущности, «тренинг» – это «форма активного обучения, источник новой информации, вдохновения и отличается интенсивностью проведения» (Алексиева, Митева, 2016) [1, с. 20]. Понятие «Тренинг» происходит из английского «Train» и означает тренируюсь – популярный метод в психокоррекционном, обучающем и исследовательском формате. Базовый вклад тренинга – возможность формирования на личном опыте, умение работать в команде, предоставление и получение доверия и стратегии для коммуникации. Опыт и развитие характера – сопутствующие привилегии этого вида групповой работы [2]. Разработка и проведение тренинга требуют предварительной работы и подготовительного этапа, который включает:

- предварительного настроя и готовности ведущего/тренера;
- компетентность ведущего/тренера в ведении групп;
- построение подходящего брендинга ведущего и со-ведущего;
- выбор подходящей и аттрактивной темы;
- подбор соответствующей аудитории/участников;
- выбор адекватного места проведения;
- подготовка зала, технических средств и дидактических материалов;
- подготовка и подбор соответствующих рабочих материалов по теме;

- организация пространства;
- подходящее представление ведущего и введение в программу;
- разработка эффективных задач и игр – для введения/ледоколы, мини-презентации, заключительные игры и обратная связь;
- выбор адекватной и эффективной диагностической техники и инструментов;
- умение ведущего опознавать типы участников, управление временем, планирование и окончание тренинга, и др.

Сторителлинг и доверие в тренинге

Дизайн и разработка модели тренинга связаны с конкретным выяснением и соблюдением целей событий и корректной методологической подготовкой. Не на последнем месте и важное значение эффекта в процессе имеют PR-стратегии и имидж ведущего. Все более актуально в тренинг-программах предложение использовать притчи, анекдоты, сторителлинг – рассказывание историй. Кармайн Гало в работе „Тайны рассказывания историй” (2017) указывает привлекательную силу и магию создания интереса у участников, а именно «умение быть рассказчиком» [3]. Автор побуждает к усовершенствованию этого искусства, так же подчеркивает его роль в укреплении культур, диалога, традиций и ценностей. «Истории, рассказанные лицом к лицу, – отмечает Пенина Шрам, цитируя Гало, – передает опыт, мудрость, уроки прошлого и настоящего, а изысканный голос несет послание и связывает сердца в одно» (Гало, 2017, с. 244-245). Так же истории пробуждают воображение, а образы оживают и носят иносказания. Рассказчик становится вдохновителем, если он аутентичен, эмоционален и умеет создавать нити между участниками – так он воспитывает и убеждает. Тогда, «конец одной истории является началом другой» и этим самым создается вечность! [3]. Условие – история должна подходить к контексту темы и содержать **инструменты для рассказа**, например: анафоры, которые усиливают идеи и подсказывают движение (А есть Б или А как Б). Истории должны возбуждать аплодисменты аудитории и приглашать к презентации [3, с. 253-254].

Каждая такая история одинока, если не создается **доверие** в процессе общения с участниками тренинга. Доверие развивается в процессе взаимодействия. Оно следует правилам дипломатии, озвученной Коко Шанель: «Никогда нет второго шанса для первого впечатления». И в то же время «доверие» – это процесс, который

непрестанно порождает и возрождает с начала и до конца тренинга. Оно начинается с подготовки и повествовательного отношения ведущего, первой встречи, знакомства участников и как мозаика собирается и заполняет пространство профессиональной встречи. Доверие, согласно создателей концепции «Окно Джохари» требует познаний и „выхода из зоны слепого пятна”, т.е. когда я расскажу кто Я есть и когда пойму кто другие, которые меня окружают – независимо в личном или профессиональном плане, какие наши сильные стороны и ограничения. Оно зависит от пространства раскрытия себя и целей тренинга (<https://bg.wikipedia.org/wiki>) [4]. Доверие как феномен понимается как «субъективное личное отношение к другому или другим». Связано с переживаниями личности и ее потребности безопасности. (Ильин, 2013) [5, с. 20].

Толкование понятия неоднозначно – это отношение, состояние, надежда, как социальная эмоция скорее интуитивная, чем рациональная основа. Еще в своих трудах Е. Эриксон [7] (Энциклопедия, 1998) доверие и недоверие определяет как базовые чувства, которые в следствии проектируют развитие человека в отношении не самого себя и других, а к миру. Идея доверия как «социальной эмоции» развита Дж. Барбале-том, он связывает ее с уверенностью – основанием к действию (Ильин, 2013). В этом смысле с точки зрения концепции применения тренинга и значимости доверия в смысле «возможности достижения рапорта» необходимо знать его двойственный характер – эмоциональность и рациональность. Потеря доверия в тренинге между сторонами ведет к вытеснению целей и потере смысла. Для его утверждения имеет значение и хорошее знание различных типов людей в группе и умение ведущего представить себя подходящим для этого «оружием-улыбкой», что обеспечит эффективную работу. Часто доверие обезличивается из-за **равнодушия** аудитории к процессу или так называемой апатии к людям, событиям, отсутствием спокойствия и эмпатии к другим. Равнодушные участники становятся безразличными к происходящему, бездушными, холодными, а этот настрой не ведет к созиданию, не получается обратной связи и мешает работе в группе. Процитированно в работе Ильина [6, с. 74]: «Илья Черт, очень образно определяет процесс равнодушия в своих стихах:

«Сам разбирай, не мне же больно. С меня своих проблем довольно!

И так и дальше, жить в покое. Делить все на свое и на чужое.

Чужую боль в упор не замечают. Забыв одно... Бездушье не прощают!»

Доверие и эмпатия ведущего к участникам тренинга и их между собой строятся очень внимательно, с аутентичным интересом и стимулированием своего представления с помощью стимулирующих игр (подогревающих игр). Это можно устанавливать и с помощью арт-проективной диагностики. Например: тест «Доверие» (рис. 1), в котором участники с помощью стимулирующего материала получают задачу

дорисовать лесной пейзаж – домик Эльфа, неосознанно информируются о наличии или отсутствии доверия [8].

В этом процессе утверждаются: неценное слушание, перифраза, умение рефрейминга («смена рамки», положительная точка зрения) ведущего, а также и умение работы молчанием и языком тела. Хорошая оценка типов людей (открытые ли – экстравертные, которые нуждаются в эмоциональном контакте или рациональные – интровертные, которые нуждаются в получении фактов и информации) предполагает обеспечения более успешной групповой когезии (взаимодействия).

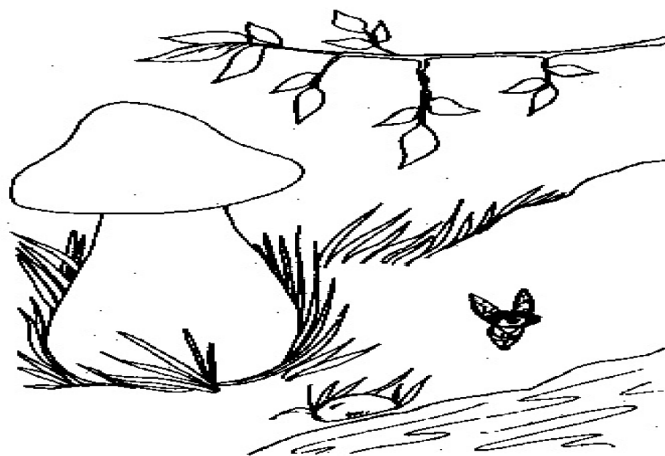

Рисунок 1 – Стимулирующий материал 1. Тест «Доверие»

После того как коммуникация, построенная на доверительных отношениях и добровольном участии будет достигнута, начинается настоящая работа тренинга. Она подчинена предварительно поставленным целям. Здесь подходящее место занимают различные интерактивные формы работы, такие как мини-лекции, мини-презентации, ролевые игры и другое, которые вовлекают участников в процесс обучения. Непосредственно с этими формами может быть введена и диагностическая процедура, которая дает информацию участникам о самих себе, об остальных (социометрия), в целом о группе, в зависимости от запланированного.

Арт-диагностика

Арт-терапия, арт-педагогика, арт-менеджмент, фототерапия и другие имеют похожую картину, связаны с искусством. В зависимос-

ти от цели применения они так подбираются, чтобы можно было стимулировать и воздействовать на ресурсы у данной личности. Часть этой большой группы средств для психотерапии и психодиагностических средств проектируются в форме психодиагностики в арт-терапии, проективной арт-диагностике и др. В таких странах, как США, Великобритания, арт-терапия обособлена в самостоятельную профессию в таких областях, как: медицина, психиатрия, образование, менеджмент (Копытин, 2014) [9]. Используется так же, как инструмент при оказании помощи, поддержки, коррекции. А также при эмоционально-поведенческом расстройстве, при нарушении в развитии, при психосоматических заболеваниях, при дистрессе, при коммуникационных трудностях, где рисунки и изображения являются основным средством для общения и выражения себя.

Проективные методики, некоторые из которых являются подходящими для арт-диагностического применения, отличаются богатой и многосторонней классификацией:

1. Методы дополнений: набор слов-стимулянтов (ассоциации, которые могут предотвращаться и арт-терапией), тест «Незаконченные выражения», тест «Кто Я?».

2. Методы интерпретации – набор картинок, фотографий, составление коротких рассказов с рисованием образов или аппликации, «Тест Роренцвейга».

3. Методы структурирования – толкование случайных форм, «тест Роршаха», арт-терапия, арт-педагогика и др.).

4. Методы изучения экспрессии (анализ подчерка, особенности речевого поведения, НЛП репрезентативные системы и др.).

5. Методы изучения творческих продуктов – тест (Дом, дерево, человек); тест «Рисунки семьи», Цветовой тест отношений, методика Пиктограмм, тест «Свободный рисунок», тест «Несуществующее животное» и др.

6. Метод, исследования взаимодействия с другими – социометрические круги, тест «Лестница» и др.

7. Методы изучения личности – тест «Автопортрет», тест «Человеческая фигура Махвера», тест «Два дома», тест «Картина мира», методика «Если бы ты был волшебником. Если бы у тебя была волшебная палочка», методика «Мой герой», рисовальный тест Р.Сильвера, психодиагностический инструмент «Мандала», Графическая беседа «Мой круг общения», экспресс-тест «Конструктивный рисунок человека, авторская методика по диагностики и оценки семейства с арт-терапией по А.И. Копытину и др. (Копытин, 2014; Бурлачук, 2005) [9-10].

А.И. Копытин определяет основные модели арт-терапевтической диагностики – медицинские/ клинические, психодинамические/ личностноориентированные, биопсихосоциальные/ адаптационные, которые придают интегративность, способы анализа и синтеза данных и «возможность включиться в терапевтическую среду» [9, с. 28-35]. Среди современных средств воздействия и диагностики выделяется и «**терапия фотографией**», близкая по концепции к **визуальной социологии**. *Фототерапия* по своей сущности является инструментом арт-терапии. Она имеет лечебно-коррекционный эффект и раскрывает внутренние конфликты и потребности личности. Можно назвать ее как «игра с

реальностью», согласно информации Копытина, где оживают эмоции, настроение, мимика, жесты, предметы и быт. С помощью приемов фотографии происходит реконструкция прошлого и создание новых моментов настоящего, делается проекция будущего. (Копытин, Платтс, 2009) [11]. В тоже время **визуальная социология** рассматривает объект не сам по себе, а с точки зрения окружающей его действительности и среды (Копытин, 2014) [12].

Арт-проективная диагностика реализуется в контексте арт-терапевтических занятий, которые имеют определенную структуру. Respondенты одновременно входят в роль «свидетелей» и «непосредственных участников» в изобразительном процессе [9, с. 21]. Это является «деликатной, гуманной возможностью наблюдать людей в их спонтанном выражении себя и приблизиться до их переживаний, ощущений, ценностей и неповторимого личностного своеобразия» со слов Л.Д. Лебедева (2003) [13]. Автор указывает преимущества этого вида творческой провокации и с точки зрения эффекта минимизируются напряжение и тревожность в исследовательском процессе у клиента и плавно перейти к диагностированию совмещенной с терапией. Основа в диагностическом материале – это изобразительная продукция: рисованные проективные тесты, экспрессивные методики, графические тесты, каракули, символика, цвета и др. *Самые необходимые* — это: карандаши, фломастеры, краски, гуашь, восковые мелки, пастель, соус, сангина, художественный уголь, кисти, палитра, баночки с водой, губка, бумага разных форматов, цветов и оттенков, различной плотности и текстуры, картон, фольга, клей, скотч, ножницы, нитки, веревки. Для коллажей понадобятся старые журналы, открытки, репродукции, фотографии. На некоторых занятиях используются ткани, глина, пластилин, специальное тесто, мел, песок с миниатюрными фигурками, дерево, природный, поделочные и иные материалы для создания объемных композиций [13, с. 45]. В представлениях (перформансах) на заключительных занятиях курса арт-терапии могут потребоваться грим, свечи, костюмы, музыкальные инструменты.

Результаты и обсуждение. Проведение арт-терапевтического тренинга

Занятия арт-терапевтического тренинга с применением проективной диагностики проходят по определенной структуре:

1. Настройка/раппорт/доверие.
2. Разогрев.
3. Актуализация визуальных, ауди и кинестетических ощущений.
4. Индивидуальная изобразительная работа – разработка темы.
5. Активная вербализация и невербальное представление.
6. Коллективная работа.
7. Заключительный этап, рефлексия.

Первый этап «Настройка» – введение. В нем ставится оценка актуального состояния участников, реализуется так называемый «настрой на работу» и создается доверие/раппорт. Здесь происходит процесс знакомства с ведущим, участниками, программой занятий, обсуждается ожидание участников. Применяются различные виды игр и арт-терапии [14-15], одновременно с диагностической техникой [16].

Второй этап. Разогрев. Цель – постепенно привести группу в динамику темы. В этом случае подходят различные упражнения под формой так называемой *психогимнастики*. Она необходима и для ведущего, и для участников. Вводными подходящими упражнениями могут быть: «Зевок» (мы зеваем - при усталости, напряжении, тревоги, скуке и тогда зевание сигнализирует, что организм из состояния возбуждения плавно переходит в расслабление и релаксирующее состояние „творческой бодрости”); дыхательные методики; релаксирующая техника для расслабления мышечного напряжения; медитативные упражнения, формулы самовнушения (аффирмации); визуализация; замена иррациональных мыслей рациональными/положительными, рефрейминг (смена рамок) и др. Успешно используется техника арт-терапии/арт-педагогика, например «Каракули» (Д. Винникотт) [17], «Техника закрытых глаз» Ф. Кейна, М. Ричардсона, описанные выше, а также близкие по содержанию и методике проведения упражнения «Эстафета линий», «Автографы». Подойдут различные игры с цветом, например, участникам занятия предлагается вспомнить, какие чувства они чаще всего испытывают, нарисовать их красками в виде разноцветных пятен, подписать названия. В качестве самостоятельного упражнения на этапе разогрева можно предложить участникам изобразить с помощью линий и цвета определенные эмо-

ции, к примеру, по методике М. Бетенски, – страх, любовь, злость. Основное условие: рисунки должны быть абстрактными, т.е. не содержать конкретных образов, пиктограмм, символов-штампов (сердечки, цветочки, стрелы и др.). Каждый участник работает самостоятельно. На изображение одной эмоции отводится 2-3 минуты. На этом этапе обсуждение не проводится.

Третий этап связан с актуализацией визуальных, аудиальных и кинестетических ощущений, рожденных от воздействия техники и методики первого и второго этапов тренинга. Если в группе ярко выражена потребность поделиться впечатлениями, надо направить вербальное самовыражение участников на обсуждение их чувств, мотивов выбора цвета, формы, но не анализировать изобразительную продукцию (Лебедева, 2013) [13, с. 106-107].

В четвертом этапе в тренинг-программе выделяется время для настоящей изобразительной и диагностической работы. Здесь для участников разрабатывается актуальная тема, как художественно-творческая деятельность, арт-проективная диагностика, фототерапия/фотодиагностика; может быть сочетано с озвучиванием подходящих мелодий из репертуара музыкотерапии и/или элементами из танц-терапии с движениями и ритмом.

Пятый этап тренинга предлагает «активную вербализацию и невербальное представление» каждому участнику или по оценке ведущего тем, у которых есть желание публичной презентации или высказываний.

Шестой этап представляет элемент «коллективной работы». При фокусированной психодиагностической программе он может быть пропущен, но все-таки он имеет свое полезное предназначение в групповом процессе. Здесь участники выходят из индивидуальных рамок себяпредставления и делают опыты работы в групповом формате, утверждают групповые нормы и принципы и демонстрируют умение работы в коллективе, работу в обществе, социальное взаимодействие. Процесс может быть превращен в диагностическую процедуру группового формата.

Шестой этап является заключительным. Он посвящен обобщению результатов деятельности, обратной связи, наставлению и рефлексии (таблица 1).

Таблица 1 – Примерная модель для структуры программы «Тренинг с применением арт-терапевтической психодиагностики»

№	Этапы проведения тренинга	Примерные арт-проективные диагностические процедуры и техники
1	Настройка/раппорт, доверие	Проективный тест «Доверие», рисовальный тест или коллаж «Кукла на которую я похож» (Великова, 2016) [18], рисовальный тест «Мое име», рисовальный тест «Автопортрет», тест «Цвета моего имени», рисовальный тест «Личный герб» и др.
2	Разогрев	Применяются элементы психогимнастики и/или тесты: «Каракули» по Д. Винникотте, «Техника закрытых глаз» Ф. Кейна, М. Ричардсона, упражнения «Эстафета линий», «Автографы». различные игры с цветом, например, участникам занятия предлагается вспомнить, какие чувства они чаще всего испытывают, нарисовать их красками в виде разноцветных пятен, подписать названия и др. ассоциативные тесты, напр. «Куб, лестница и цветок» и др.
3	Актуализация визуальных, аудиальных, кинестетических ощущений	Актуализация визуальных, аудиальных, кинестетических ощущений – вербальное самовыражение участников на обсуждение их чувств, мотивов выбора цвета, формы, но не анализирование изобразительной продукции. В этой части может быть представлена мини-презентация или рассказ ведущего, который будет направлен к основной теме. В этот момент участники сопереживают, двигаются, применяется музыкальная терапия, танцевальная терапия, работа с повествованием, фототерапия. Определение вида технологии – это стратегия, внимательно подобранная ведущим, в синхроне с заявкой участников. Темы могут варьировать: «Я и мое тело», «Я и моя болезнь», «Серебристая капсула», «Мои переживания», тест «Палитра чувств», методика А.Н. Лутошкина «Эмоциональная цветопись», абстрактные рисунки «Дзень каракули» Мийры Лий Патель и др. Другие примерные вопросы участникам: Что ты чувствуешь в своем теле? Что вызывает это чувство? Какие рождает мысли? Что хочешь сделать после этого? Что ты думаешь, что может случиться после этого? Как бы ты назвал это чувство? Если чувство осело, опять задай себе вопросы, чтобы стимулировать собственное сознание!
4	Настоящая изобразительная и диагностическая работа	В зависимости от темы и необходимости участников исследовать свои собственные переживания, внутренние конфликты и убеждения, например: личностная ориентированная диагностика: тест «Кто Я?», тест «Лестница», тест «Незаконченные выражения», тест «Ассоциации», тест «Любимое животное», тест «Человеческая фигура Маховеера», тест «Два дома», методика «Если бы ты был волшебником. Если бы у тебя была волшебная палочка», методика «Мой герой», рисовальный тест Р. Сильвера, психодиагностический инструмент «Мандала», экспресс-тест «Конструктивный рисунок человека, авторская методика по диагностике и оценке семейства с арт-терапией А.И. Копытина и др. (Копытин, 2014, Бурлачук, 2005); методы интерпретации, связанные с личностью и общением: (тест «Дом, дерево, человек», тест «Рисунок семьи», цветовой тест отношений, графическая беседа «Мой круг общения», тест «Картина мира», тест «Свободный рисунок», тест «Заколдованное семейство», тест «Картина своей жизни», социограмма «Моя семья» по В.В. Ткачевой; тест оценки привязанности: «Нарисуй гнездо» Дона Кайзера, тест «Мои имена из детства» и др.; тесты, ориентированные на специфические группы проблемного поведения. Например: проективный тест на измерение агрессии «Кактус», тест «Рука» и др., тест страхового состояния, проективный тест личности детской тревожности, проективный тест адаптации и др.
5	Активная вербализация и/или невербальное представление каждого участника	Подходящим является стимуляция вербального выражения эмоциональных переживаний, спровоцированных при тревожности участников во время своей презентации. Это упражнение можно провести с маленькими группами или в момент разговора. Вопросы участникам: Что создал, что получил, Какие чувства испытывал в процессе работы? Был ли момент удовлетворения? Где в своем теле ты чувствуешь эти чувства? Какие ситуации твоей жизни отражает эта работа? Какая часть этой работы больше всего тебе по вкусу? Есть ли в ней место, которое хотел бы усовершенствовать? Что важного ты хотел бы сказать об этой работе? Что нового ты о себе узнал, пока работал по этой модели? (Великова, 2016).
6	Заключение	Обобщение результата деятельности и ретроспекция совершенного – представляется ведущим: упражнение „Обратная связь” (Фопель, 2002) [19]; упражнение „Снежинки“ (как видятся сейчас отношения в тренинге и твое участие через различные перспективы в открытых местах снежинки), упражнение „Комплименты“ (Стишенок, 2012) [20]. Другая полезная практика пре заключительном этапе – это „Корзинка с идеями”: Ведущий подает корзинку с маленькими пустыми листками бумаги. Каждый участник встает, берет листок из корзинки и записывает на нем идею/идеи из тренинга, которые отнесет домой/ на работу. Каждый читает вслух перед всеми то, что он написал. После этого оставляет себе этот листок [21]. <i>Заключительные слова:</i> Благодарим Вас за участие, надеемся, что тренинг был полезен и приятен для вас. Если у вас есть желание и вы не очень устали, перед тем как уйдете, заполните, пожалуйста, анкету для обратной связи.

Заклучение

Настоящая разработка акцентирует возможности применения арт-проективной диагностики в тренинг-формате с целью самопознания и личностного развития участников в группе. Этот вариант предполагает, кроме стимула, так же и исполнение различных по своему характеру

художественных задач, а те, в свою очередь, должны быть рассмотрены как диагностический инструмент, который дает информацию для внутренних побуждений, потребностей и конфликтов человека. И таким образом они превращаются в своеобразный документ для изображения личности и общественных отношений, культуры, настроения, убеждения, быта, коммуникаций.

Литература

- 1 Алексиева, М., Митева П. Искусство быть тренером. – Бургас: БСУ, 2016.
- 2 Тренинг. Руководство к действию. Теория и практика. – М., 2005.
- 3 Гало К. Тайны рассказывания историй. – София, 2017.
- 4 Окно Джгари // Режим доступа <https://bg.wikipedia.org/wiki> Дата доступа 20.08.2017
- 5 Ильин, Е.П. Психология доверия. – М-СПб., 2013.
- 6 Ильин, Е. П. Психология помощи. – М-СПб., 2013.
- 7 Энциклопедия. Психология / ред. Дж. Корсини, 1998.
- 8 Рисуночный тест на доверие. Проективные методики // Режим доступа <http://psycabi.net/testy/447-risunochnyj-test-na-doverie-proektivnye-metodiki> Дата доступа 8.08.2017
- 9 Копытин, А.И. Психодиагностика в арт-терапии. – СПб., 2014/
- 10 Бурлачук, Л.Ф. Психодиагностика: учеб. пособие для вузов / Л.Ф. Бурлачук. – СПб.: Питер, 2005.
- 11 Копытин, А. Дж.Платтс, Руководство по фототерапии. – М., 2009.
- 12 Копытин, А.И. Клиническая и социальная арт-терапия и визуальная антропология // Клиническая и специальная педагогика. – 2014. – № 1. – СПб., 2014.
- 13 Лебедева, Л.Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий. – СПб.: Речь, 2003. – 256 с. Серия – психологический практикум.
- 14 Грецов, А.Г. Тренинги развития с подростками: творчество, общение, самопознание. – СПб., 2011.
- 15 Мынбаева, А.К., Вишневецкая, А.В. Психологи-педагогическая диагностика и развитие творческого потенциала и креативности студентов и магистрантов. – Алматы, 2014.
- 16 Тренинг. Настольная книга тренера. – СПб.: Питер, 2001.
- 17 Пател, М.Л. Дзень каракули. – Локус Публишинг ЕООД, 2017.
- 18 Великова, Е. Мастер арт-терапевтический курс. Институт терапии и экспрессивного искусства. – М., 2016.
- 19 Фопель. Модификация упражнения Д. Дайера. – М., 2002.
- 20 Стишенов И.В. Из гусеницы в бабочку: Психологические сказки, притчи, метафоры в индивидуальной и групповой работе. – М.: Генезис, 2012.
- 21 Silver R. The Silver Drawing Test and Draw a Story. – N.Y.: Brunner/Routledge, 2007.

References

- 1 Alexieva, M., Miteva, P. (2016). The art of being a coach. Burgas: BCU.
- 2 Training (2005). Guide to action. Theory and practice. Moscow.
- 3 Halo, K. (2017). Secrets of telling stories. Sofia.
- 4 Jgari window (2017). Access mode <https://bg.wikipedia.org/wiki> Access date 08/20/2017
- 5 Ilyin, E.P. (2013). Psychologie of trust. Moscow- St. Petersburg: Piter.
- 6 Ilin, EP (2013). Psychology of Relief. Moscow- St. Petersburg: Piter.
- 7 Encyclopedia of Psychology, ed. J. Corsini (1998).
- 8 Picture test for trust (2017). Projective techniques. Access mode <http://psycabi.net/testy/447-risunochnyj-test-na-doverie-proektivnye-metodiki> Date of access 08.08.2017
- 9 Kopytin, A.I. (2014). Psychodiagnostics in art therapy. St. Petersburg
- 10 Burlachuk, LF (2005). Psychodiagnostics: Textbook. manual for universities. St. Petersburg: Peter., 2005.
- 11 Kopytin, A. (2009). J. Platts, Guide to Phototherapy. St. Petersburg.
- 12 Kopytin, A.I. (2014) Clinical and social art therapy and visual anthropology // Clinical and special pedagogy. – 2014. - No. 1. - SP.,
- 13 Lebedeva, L.D.(2003). The practice of art therapy: approaches, diagnostics, system of contracts. St. Petersburg: Speech. 256 p.
- 14 Gretsov, AG (2011). Trainings with teenagers: creativity, communication, self-knowledge. St. Petersburg.
- 15 Mynbayeva, AK, Vishnevskaya, A.V. (2014) Psychologists-pedagogical diagnostics and development of creative potential and creativity of students and undergraduates. Almaty: Kazakh University.
- 16 Training (2001). Handbook of the coach. St. Petersburg: Peter.

- 17 Patel, M.L.(2017) The doodle of doodle. Locus Publishing Ltd.
- 18 Velikova, E.(2006). Master art-therapeutic course. Institute of Therapy and Expressive Art. Moscow.
- 19 Fopel (2002). Modification of the exercise of D. Dyer
- 20 Stishenok, I.V.(2012). From the caterpillar to the butterfly: Psychological tales, parables, metaphors in individual and group work. Moscow: Genesis
- 21 Silver, R. (2007) The Silver Drawing Test and Draw a Story. N.Y., Brunner / Routledge.

Исаева З.А.

доктор педагогических наук, профессор, руководитель Ресурсного центра «Образовательный менеджмент высшей школы» Института повышения квалификации и дополнительного образования при Казахском национальном университете им. аль-Фараби, Алматы, Академия государственной службы, Казахстан, г. Астана, e-mail: zauresh_isaeva@mail.ru

ОРГАНИЗАЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ЗНАНИЯМИ В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТА В ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ

В условиях внедрения проектного менеджмента в государственное управление особую актуальность приобретает поиск новых путей для эффективной организации данного процесса в государственных органах и организациях Республики Казахстан. Одним из них может стать применение методики управления знаниями, заключающееся в использовании специальных организационных методов и форм обучения государственных служащих, направленных на освоение нового знания в области управления проектами и его внедрения в государственных органах. Для этого автор предлагает создать методическую систему подготовки тренерских команд из числа преподавателей, направленную на оказание содействия им в развитии компетенций в области проектного менеджмента, а также в организации современных форм управления знаниями в этой области. Цель данной системы – обеспечение гармонизации программ обучения и методик преподавания в области управления проектами. Статья подготовлена по материалам выполненных работ в рамках проекта грантового финансирования научных исследований Министерства образования и науки РК на 2015-2017гг. № 3686/ГФ4 «Создание системы послевузовской подготовки менеджеров образования высшей школы как механизма развития интеллектуального потенциала Республики Казахстан».

Ключевые слова: управление знаниями, проектный менеджмент, государственные служащие, государственное управление, методическая система, преподаватели-тренеры.

Исаева З.А.

педагогика ғылымдарының докторы, профессор, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы қосымша білім беру және біліктілікті көтеру Институты «Жоғары мектептегі білім беру менеджменті» Ресурстық орталығының басшысы, Алматы, Мемлекеттік қызмет академиясы, Қазақстан, Астана қ., e-mail: zauresh_isaeva@mail.ru

Мемлекеттік басқаруға жобалау менеджментін ендіру жағдайында білімді басқаруды ұйымдастыру

Мемлекеттік басқаруға жобалау менеджментін ендіру жағдайында аталған үдерісті Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдары мен ұйымдарында тиімді ұйымдастырудың жаңа жолдарын іздестіру айрықша өзектілікке ие болып отыр. Білім басқару саласындағы мемлекеттік қызметкерлерге жаңа білімдерді меңгертуге бағытталған білім берудің арнайы ұйымдастырылған әдістерін және білімді басқару әдістемесін, оқыту формаларын қолдану және оны мемлекеттік органдарға ендіру солардың бірі болуы мүмкін. Ол үшін автор осы жобалау менеджменті саласындағы құзыреттіліктерді дамытуға жәрдемдесу үшін оқытушылар құрамынан тренерлік командалар дайындаудың әдістемелік жүйесін, сонымен қатар білімді басқаруды ұйымдастырудың жаңа түрлерін әзірлеуді ұсынады. Аталған жүйенің мақсаты – жобаларды басқару саласындағы оқу бағдарламалары мен оқыту әдістемесінің үйлесімділігін қамтамасыз ету. Мақала ҚР Білім және ғылым министрлігінің 2015-2017жж № 3686/ГФ4 «Қазақстан Республикасының интеллектуалды әлеуетін дамыту механизмі ретінде жоғары білімнен кейін жоғары мектеп менеджерлерін дайындау жүйесін әзірлеу» атты гранттық қаржыландыру жобасының аясында дайындалды.

Түйін сөздер: білімді басқару, жобалау менеджменті, мемлекеттік қызметкерлер, мемлекеттік басқару, әдістемелік жүйе, оқытушы-тренерлер.

Issayeva Z.A.

Doctor of Pedagogical Sciences, professor, head of the Resource Center «Educational Management of Higher School» of the Institute for Advanced Studies and Further Education at the KazNU Al-Farabi, Kazakhstan, Almaty, e-mail: zaresh_isaeva@mail.ru

ORGANIZATION OF KNOWLEDGE MANAGEMENT IN CONDITIONS OF IMPLEMENTATION OF PROJECT MANAGEMENT IN STATE ADMINISTRATION

In the context of the introduction of project management in the public administration, the search for new ways for the effective organization of this process in state bodies and organizations of the Republic of Kazakhstan becomes especially urgent. One of such ways is knowledge management, which consists in applying special organizational methods and forms of training of civil servants aimed at mastering new knowledge in the field of project management and its implementation in state bodies. For this, the author proposes to create a methodical system for training coaching teams from among teachers, aimed at assisting them in developing competencies in project management, and in organizing modern forms of knowledge management in this field. The purpose of this system is to ensure the harmonization of training programs and teaching methods in the field of project management. The article was prepared within the framework of the grant financing of scientific research project of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan for 2015-2017. No. 3686 / GF4 "Establishment of a post-graduate training system for managers of higher education as a mechanism for developing the intellectual potential of the Republic of Kazakhstan"

Key words: knowledge management, project management, civil servants, State management, teachers-trainers.

Введение

В современных условиях перехода от индустриальной к инновационной экономике, или экономике знаний, основными факторами развития становятся знания и человеческий капитал, значение которых с каждым годом усиливается.

Экономика знаний (knowledge-based economy), как свидетельствует анализ проведенных источников по теме исследования, это, прежде всего, создание, распространение и использование знания для обеспечения своего роста и конкурентоспособности. Это такая экономика, в которой, наряду с использованием знаний, идет одновременно процесс их распространения в виде разнообразных форм и новых видов высокотехнологичной продукции, высококвалифицированных услуг, в том числе образовательных, направленных на формирование новых компетенций. Именно во взаимообогащении знаниями всех отраслей, секторов и всех участников экономических процессов и состоит сущность экономики знаний [1].

Отсюда, образование, особенно высшее, становится главным фактором для развития национальной инновационной системы и совершенствования человеческого капитала. По мнению специалистов, в будущем не менее 60-90% граждан, занятых в экономике, должны иметь высшее образование. Поэтому характерной чертой экономики знаний является наличие развитых систем высшего образования, охватывающих все

более широкие слои населения. Главной функцией этих систем становится обеспечение роста доли высококвалифицированных специалистов в составе рабочей силы, создание благоприятных условий для непрерывного образования граждан, развития их способности постоянно адаптироваться к меняющимся требованиям рынков труда. В русле такой политики появилась и быстро стала модным трендом концепция «третьей миссии» университетов. Опираясь на эту концепцию, многие официальные и политические документы начали трактовать университеты как «локомотивы» новой экономики, определяя их роль в экономическом развитии как центров производства и трансфера в неакадемический сектор новых научных знаний и прорывных технологий. В этой связи актуальным становится поиск эффективных инструментов, позволяющих обеспечить воспроизводство и развитие знаний, устойчивое развитие организаций и личности, устойчивое конкурентное преимущество.

Одним из таких инструментов можно назвать методику управления знаниями, или Knowledge Management (KM). Суть такой методики состоит в применении специальных организационных технологий данного процесса, чтобы направлять управление на извлечение новых и обновление существующих знаний, распространять полученные знания и на их основе создавать конкурентоспособную продукцию.

Цель статьи – познакомить с результатами исследования по разработке методической системы подготовки тренерских команд из числа преподавателей, направленной на оказание содействия им в развитии компетенций в области проектного менеджмента, а также в организации современных форм управления знаниями.

Методология и методы исследования. Используются системный, личностно-ориентированный, компетентностный подходы, теория управления знаниями, методы моделирования, обобщения, сравнения, анализа.

Обзор литературы

Управление знаниями.

В системах КМ понятие «управление знаниями» синтезирует в себе два значения: технологию менеджмента и информационную технологию.

Под технологией менеджмента понимают стратегию управления, обеспечивающую функцию создания, организации, использования и повышения количества и качества интеллектуальных ресурсов компании (знаний); информационную технологию, направленную на программное и техническое обеспечение задач хранения, поиска, обработки, анализа и использования документов, информации и знаний [2].

Управление знаниями – это общее название для методик, организующих процесс коммуникаций (целевого общения) в корпоративных сообществах, направленных на оказание помощи сотрудникам компании вовремя решать задачи, принимать решения и предпринимать необходимые действия, получая нужные знания в нужное время. Применение таких организационных методик управления знаниями основано на гуманитарных технологиях, что делает возможным использование коллективного опыта и знаний и превращение их в корпоративный капитал [3-5].

Для обеспечения эффективности групповых коммуникаций применяются специальные мероприятия, организующие процесс общения в группах, направляющие его на извлечение нужных знаний и передачу их коллегам, которым они необходимы для решения актуальных задач. К таким мероприятиям можно отнести сообщества практики, наставничество, сторителлинг, «разбор полетов» и т. д.

Таким образом, организационное обучение с использованием современных гуманитарных технологий становится одним из основных инструментов управления знаниями и рассматривается как процесс постоянного обновления методов и повышения эффективности всех видов

деятельности, как источник создания конкурентных преимуществ компании.

В настоящее время, в связи внедрением проектного менеджмента в сферу государственного управления, в центре внимания находятся проблемы организационного обучения всех сотрудников государственных структур. Необходимость широкого использования новых направлений современного менеджмента, таких как стратегическое управление и стратегическое планирование, специальных и прикладных видов (финансовый, инвестиционный, инновационный, проектный и др.) менеджмента стала важнейшей предпосылкой адаптивности и гибкости государственного органа, умения быстро приспосабливаться к постоянно изменяющимся условиям, обеспечения успешности, укрепления конкурентоспособности организации.

Переход государственных органов на новую модель управления предполагает творческое участие государственных служащих в управлении, развития их лидерских качеств и мышления, инновационности, формировании неформальных групп, дееспособных команд. Особое внимание обращается на различные аспекты человеческого поведения в организациях, что усиливает в целом изучение блока вопросов, связанных с мотивированным поведенческим характером. Все это определяет необходимость применения методики управления знаниями в государственных органах.

Как свидетельствует опыт мировой практики, применение методики управления знаниями в различных областях проектной деятельности приводит к повышению эффективности деятельности на всех уровнях социально-экономической системы. За ней будущее, так как внедрение инструментов данной методики позволяет не только накапливать интеллектуальные ресурсы организации с целью усиления инноваций, но и распространять лучший опыт в различных функциональных областях.

В последние годы в Казахстане растет признание важности роли проектного менеджмента во всех сферах экономической деятельности. В условиях высокого динамизма роста казахстанской экономики эффективная организация системы управления становится главным фактором конкурентного преимущества организации. Сегодня проектный менеджмент в Казахстане успешно развивают крупные бизнес-структуры в областях высоких технологий, в различных сферах производства, профессиональных услуг и т.п. В достижении этой цели большое значение

имеют не только материальные и финансовые ресурсы, но и интеллектуальный потенциал организации, так как успешные проекты, могут быть осуществлены только квалифицированными, успешными проектными менеджерами и участниками проектных команд. Были приняты пять национальных стандартов в области исследований, технологий и инноваций, один из которых СТ РК R&D&I 166001-2012, предусматривающий ссылку на основные термины и устанавливающий только минимальные общие требования к форме и содержанию проектов R&D&I при их разработке [6].

Постепенно значимость проектного управления выходит и на государственный уровень. В 2010 году Союз проектных менеджеров РК в инициативном порядке совместно с партией «Нур Отан» разработал Концепцию развития проектного менеджмента в РК на 2010–2020 годы. Однако, этих требований недостаточно для того, чтобы правильно понимать и применять систему проектного менеджмента в государственном управлении.

В условиях ускоряющихся тенденций внедрения проектного подхода в деятельность государственных органов становится очевидной актуальность обучения проектному менеджменту государственных служащих [7-8]. Здесь имеется в виду, что использование проектного подхода относится не только к реализации национальных проектов, но и к необходимости повышения эффективности и оптимизации организации деятельности государственного аппарата. На этом фоне особенно ценным становится построение архитектуры обучающейся организации на основе методики управления знаниями.

Результаты и обсуждение

На основе анализа эффективных методов и форм организации управления знаниями в Ресурсном центре «Образовательный менеджмент высшей школы» Института повышения квалификации и дополнительного образования при Казахском национальном университете им. аль-Фараби была разработана «Методическая система подготовки тренеров по управлению знаниями в области проектного менеджмента». Эта система предназначена для поддержки преподавателей в развитии их компетенций в области проектного менеджмента, а также в организации современных форм организации управления знаниями в этой области.

При построении методической системы мы ставили следующие цели и задачи:

1. Повышение уровня знаний преподавателей в области проектного менеджмента. Организация обучающих семинаров, тренингов, мастер-классов в области проектного менеджмента с привлечением и зарубежных вузов-партнеров.

2. Формирование основных навыков управления знаниями. Организация тренингов по изучению основных стратегий и этапов внедрения системы управления знаниями в организации.

3. Формирование корпоративной культуры участников.

Первый блок занятий по программе тренинга направлен на формирование у преподавателей необходимых знаний и навыков в сфере проектного менеджмента, знакомит с ключевыми понятиями, стандартами, принципами, подходами и методами проектного управления.

Сессии второго блока занятий на тренинге предполагают пошаговую практическую отработку по созданию системы управления знаниями в области проектного менеджмента, что позволит участникам в дальнейшем самостоятельно планировать и осуществлять действия по управлению знаниями. Здесь преподаватели изучают методологию управления знаниями, осваивают модели управления жизненным циклом знаний, а также особенностями внедрения проектного управления в государственные органы.

Занятия третьего блока знакомят слушателей с концепцией обучающейся организации. Особый акцент делается на основные направления обучающейся организации: формирование системного мышления, групповое обучение, индивидуальная предприимчивость, ментальные модели и др. Главное на данном этапе – это создание своей среды знаний, целью которой является активизация обмена знаниями участниками среды, создание условий, способствующих повышению эффективности управления знаниями в подразделении или организации в целом по созданию корпоративной системы управления проектами. Создание и распространение знаний по созданию корпоративной системы по управлению проектами предполагает создание комплекса методического, организационного, программного, информационного и технического видов обеспечения, нацеленных на достижение и поддержание заданного уровня компетенции в области управления проектами

Методическая система подготовки тренерских команд включает издание методического сборника, разработку материалов для Интернет-обучения, проведение мастер-класса по темам Тренинга.

Создание такой методической системы позволит преподавателям эффективно обучать проектному управлению государственных служащих при переходе на проектно-ориентированную систему государственного управления и обеспечить организационную поддержку участникам проектной деятельности.

Заключение

В результате исследования разработана методическая система подготовки тренеров, направ-

ленная на оказание содействия им в развитии компетенций в области проектного менеджмента, а также в организации современных форм управления знаниями в этой области. Цель данной системы – обеспечение гармонизации программ обучения и методик преподавания в области управления проектами. Методическая система включает постановку целей и задач, три блока занятий, разработанных на основе тренингового метода обучения. Проектирование такой системы позволит повысить эффективность обучения управленческой компетенции специалистов.

Литература

- 1 Drucker P. The Age of Discontinuity. – 1992. – 384 с.
- 2 Инновационное развитие: экономика, интеллектуальные ресурсы, управление знаниями / под ред. Б.З. Мильнера. – М.: ИНФРА – М, 2010. – 624 с.
- 3 Букович У., Уильямс Р. Управление знаниями: руководство к действию (Wendi R. Bukowitz, Ruth L. Williams The Knowledge Management Fieldbook) – М.: ИНФРА-М, 2002. – 504 с.
- 4 Бэгьюли Ф. Управление проектом: пер. с англ. – М.: ФАИР – ПРЕСС, 2004. – 208 с.
- 5 Заренков В.А. Управление проектами: учеб. пособие. – М.: Изд-во АСВ; СПб: СПбГАСУ, 2006. – 312 с.
- 6 Культура управления: Казахстан на международном пути к проектному и инновационному менеджменту // Успех Success. Бизнес издание первых руководителей. Режим доступа: <http://success.kz/archive/2014/223-kultura-upravleniya-kazakhstan-na-mezhdunarodnom-puti-k-proektnomu-i-innovacionnomu-menedzhmentu.html>. Дата доступа 1.01.2017
- 7 Павловская С.В., Сироткина Н.Г. Анализ опыта проектной деятельности при преподавании управленческих дисциплин в вузах // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 4. URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=13864> (дата обращения: 12.05.2017).
- 8 Тузовский А. Ф., Чириков С. В., Ямпольский В. З. Системы управления знаниями (методы и технологии). – Томск: изд-во НТЛ, 2005. – Т. 260. – С. 2005-260.

References

- 1 Bukowitz, U., Williams, R. (2002). Knowledge Management: A Guide to Action Moscow, Russia, INFRA
- 2 Bagyuli, F. (2004). Project management: Translation from English. Moscow, FAIR – PRESS.
- 3 Culture of Management: Kazakhstan on the International Way to Project and Innovative Management (2017, Jan 1). Success. Business edition of the first leaders Retrieved from <http://success.kz/archive/2014/223-kultura-upravleniya-kazakhstan-na-mezhdunarodnom-puti-k-proektnomu-i-innovacionnomu-menedzhmentu.html>.
- 4 Milner, B.Z. (2010). Innovative development: the economy, intellectual resources, knowledge management. Moscow, INFRA
- 5 Drucker, P. (1992). The Age of Discontinuity.
- 6 Pavlovskaya, S.V., Sirotkina, N.G. (2014). Analysis of the experience of project activities in the teaching of administrative disciplines in higher educational establishments. Modern problems of science and education. – - No. 4; Retrieved from URL: <https://www.science-education.ru/en/article/view?id=13864> (reference date: 05/12/2017).
- 7 Tuzovsky, A.F., Chirikov, S.V, Yampolsky, V.Z. (2005). The Systems of knowledge management (methods and technologies). Tomsk, publishing house of NTL.
- 8 Zarenkov, V.A. (2006). Projects management: Textbook, manual. Moscow: Publishing House ASV; SPb: SPb. ASU.

3-бөлім
**ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ЗЕРТТЕУЛЕР**

Раздел 3
**ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ**

Section 3
**PSYCHOLOGICAL
AND PEDAGOGICAL
RESEARCH**

Мыңбаева Ә.Қ.¹, Қуатбекқызы Ж.²

¹педагогика ғылымдарының докторы, профессор,
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы,
e-mail: Aigerim.Mynbaeva@kaznu.kz

²магистр, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы, e-mail: jess210@mail.ru

АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ – ТУРИСТІК МАРШРУТЫН ЖОБАЛАУ

Білім беру-туристік маршруты – тарихи-педагогикалық орындар мен білім беру мекемелеріне бару ретін анықтайтын, адамдардың орын ауыстыру географиялық жолы. Білім беру туристік маршрутының ерекшелігі туристерді педагогика мен білім беру тарихы, қазіргі педагогиканың дамуы саласындағы білімдермен таныстырудың дидактикалық мақсаттары мен міндеттеріне екіпін жасауы. Зерттеудің мақсаты – педагогика және білім беру тарихымен танысу мақсатында Алматы қаласы бойынша білім-беру туристік маршрутын жасау.

Зерттеудің материалдары мен әдістері. Ғылыми әдебиеттерді талдау негізінде «білім беру туризмі» және «білім беру-туристік маршруты» түсініктеріне анықтама берілді. Алматы қаласы және республика бойынша білім беру туризмінің даму моделі жасалды. Жүйелік, туристік, логистикалық, педагогикалық, андрогогикалық, пәнаралық тұғырлар пайдаланылды. Жобалау әдісімен Алматы қаласы бойынша білім беру туристік маршруттары жасалды. Білім беру-туристік маршрутына келесі пункттер кіреді: бірінші ағарту министрі А. Байтұрсынұовтың мұражайы – Бұрынғы Верный қ. жетімдер үйі – бұрынғы ерлер гимназиясы – бұрынғы қалалық училище. Маршрут Алматы қаласының Байтұрсынұов, Қабанбай батыр, Бөгенбай батыр, Пушкин, Төле би, Қалдаяқов, Гоголь көшелері арқылы өтеді. Маршруттың ұзақтығы шамамен 4,2 км. Жоспарланатын жаяу серуен уақыты (мұражай экспозицияларымен танысусыз) шамамен 60 минут.

Түйін сөздер: білім беру-туристік маршруты, білім беру туризмі, бос уақыт, когнитивтік процесс, білім беру тарихы, патриотизм.

¹Aigerim Mynbayeva, ²Zhansaya Kuatbekkyzy
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Al-Farabi Kazakh National University,
Aigerim.Mynbaeva@kaznu.kz
²magister, jess210@mail.ru

Designing Educational Tourist Routes in Almaty

The educational tourist route is a geographical way of people's movement, which determines a sequential visit to historical pedagogical places of interest and educational institutions. The peculiarity of the educational and tourist route is the emphasis on didactic goals and tasks of providing the tourist with knowledge in the history of pedagogy and education, modern development of pedagogy.

The aim of the research is the development of an educational tourist route for introduction into the history of pedagogy and education in Almaty. Materials and methods of research. The definitions of the concepts "educational tourism" and "educational tourist route" were given based on the analysis of the scientific literature. A model for the development of educational tourism for the city of Almaty and the republic has been developed. Systemic, tourist, logistical, pedagogical, androgogic, interdisciplinary approaches were used. Educational tourist routes of Almaty city are developed by the projecting method.

The educational tourist route includes the following items: the museum of the first Minister of Education A. Baytursynov, a former orphanage for the city of Verny, a former men's gymnasium, a former city training college. The route runs along the streets of Baytursynov, Kabanbai batyr, Bogenbai batyr, Pushkin, Tole bi, Kaldayakov, Gogol. The length of the route is about 4.2 km. The planned time for walking (without visiting the museum's expositions) is about 60 minutes.

Key words: educational tourist route, educational tourism, history of education, patriotism, leisure, cognitive process.

¹Мынбаева А.К., ²Қуатбекқызы Ж.

¹доктор педагогических наук, профессор, Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Казахстан, Алматы, e-mail: Aigerim.Mynbaeva@kaznu.kz

²магистр, Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Казахстан, Алматы, e-mail: jess210@mail.ru

Проектирование образовательно-туристического маршрута г. Алматы

Образовательно-туристический маршрут – это географический путь перемещения людей, определяющий последовательное посещение историко-педагогических мест и образовательных учреждений. Особенность образовательно-туристического маршрута – акцент делается на дидактических целях и задачах знакомства туриста со знаниями в области истории педагогики и образования, современного развития педагогики. Цель исследования – разработка образовательного туристического маршрута для знакомства с историей педагогики и образования в г.Алматы.

Материалы и методы исследования. На основе анализа научной литературы были даны определения понятий «образовательный туризм» и «образовательный туристический маршрут». Разработана модель развития образовательного туризма для г. Алматы и республики. Используются системный, туристический, логистический, педагогический, андрогогический, междисциплинарный подходы. Методом проектирования разработаны образовательные туристические маршруты г. Алматы. Образовательно-туристический маршрут включает пункты: музей первого министра просвещения А.Байтурсынова – бывший приют для сирот г.Верный – бывшая мужская гимназия – бывшее городское училище. Маршрут пролегает по улицам Байтурсынова, Кабанбай батыра, Богенбай батыра, Пушкина, Толе би, Калдаякова, Гоголя. Протяженность маршрута – около 4,2 км. Планируемое время пешей прогулки (без знакомства с экспозициями музея) – около 60 минут.

Ключевые слова: образовательно-туристический маршрут, образовательный туризм, досуг, познавательный процесс, история образования, патриотизм.

Кіріспе

Білім беру туризмі нарықтық заманда жан-жақты өз орнын тапқанымен педагогикалық сферада пайдалану мәселесі әлі де өзекті. Педагогикада білімін ұштастыру мен танымдық қызығушылық аясын кеңейту, формальды емес сабақ формаларын пайдалану іс-әрекеттің эффективті болуына ықпал етеді.

Зерттеудің мақсаты – педагогика және білім беру тарихымен танысу мақсатында Алматы қаласы бойынша білім-беру туристік маршрутын жасау.

Зерттеудің материалдары мен әдістері. Ғылыми әдебиеттерді талдау негізінде «білім беру туризмі» және «білім беру-туристік маршруты» түсініктеріне анықтама берілді. Алматы қаласы және республика бойынша білім беру туризмінің даму моделі жасалды. Жүйелік, туристік, логистикалық, педагогикалық, андрогогикалық, пәнаралық тұғырлар пайдаланылды. Жобалау әдісімен Алматы қаласы бойынша білім беру туристік маршруттары жасалды.

Әдебиеттерді шолу

Білім беру туризмі, туристік-білім беру маршруты түсініктерінің сипаттамасы

Қазақстан Республикасының заңнамалық құжаттарында «білім беру туризмі» түсінігі кездеспейді. Сонымен қатар білім беру туризміне

арналған еңбектерді саралай отырып, бұл терминге нақты не жүйелік экономикалық, не әлеуметтік немесе басқа да категорияға жататындығы туралы ақпараттың жоқтығы байқалады. *ҚР «туристік қызмет» туралы заңында* «туризм – жеке тұлғалардың уақытша болатын елде (жерде) жиырма төрт сағаттан бір жылға дейін не жиырма төрт сағаттан аз уақытқа созылатын, бірақ түнейтін, ақылы қызметпен байланысты емес мақсаттағы саяхаты» деп анықталады [1, 4б.].

Біз «білім беру туризмінің» анықтамасын ұсынамыз.

И. Зорин, В. Соломин, А. Лебедев, В. Ritche, Т. Пономареваның [2-5] еңбектерін зерттей келе біз білім беру туризміне келесі анықтаманы береміз. **Білім беру туризмі** – білім беру мен ағартудың барлық түрін қамтитын және барлық жас аралығына арналған тұрғылықты мекен-жай мен тұрақты мекен аймағында немесе одан тыс орын алатын ағартушылық, танымдық, тәрбиелік пен тұлғалық дамыту мақсаттарын қамтитын әрекеттер жиынтығы.

Туристік маршрут – нақты аймаққа бекітілген туристердің немесе туристер тобының географиялық анықталған жүріп өту жолы деген тұжырымға келдік. Ол егжей-тегжейлі туристер қозғалысын, тасымалдау немесе жол жүру құралдарын, жолдарды, қалалардың, аймақтардың жоспарларын, шекаралық өткелдерді және т.б. сипаттайды.

Білім беру-туристік маршрут – саяхатшының тарихи-педагогикалық орындарды және білім беру мекемелерін көру ретін анықтайтын, адамдардың географиялық орын ауыстыру жолы. Білім беру туристік маршрутының ерекшелігі – туристі педагогика тарихы мен білім беру, заманауи педагогиканың дамуы саласындағы білімдермен таныстырудың дидактикалық мақсаттары мен міндеттеріне екіпін жасауы.

А.А. Бейсенбаева, Г.Т. Хайруллин, А.А. Саипов өздерінің «Туризм педагогикасына кіріспе» атты оқулығында былай дейді: «Біріншіден, туризм педагогикасы – арнайы туристік іс-әрекетті ұйымдастырушы; екіншіден, туристік іс-әрекет барысында білім беру мен тәрбиенің міндеттерін жетілдіреді». Яғни кез келген туристік іс-әрекет педагогикалық ағышарттарсыз орын алуы мүмкін емес. Ұйымдастырушы туристік іс-әрекетті қандай мақсатпен ұйымдастырса да, туристерге немесе туристік топтарға педагогиканың элементтерін кез келген жағдайда пайдаланады [7].

Туризм педагогикасы тәрбиелеу, білім мен оқыту үрдістерін өзіне сай шеңберде қамтиды, бұл үрдістерде ол педагогиканың туризмге бағытталған аспектілерін қарастырады. Туризм педагогикасының әдістемелік қызметтеріне мыналар жатады:

Тәрбиелік – ұжымдық сезімін, моральдық және этикалық құндылықтарды, диалогтық өзара әрекеттестікті қалыптастырады;

Білім беру – білім алу, оны толықтыру және бекіту;

Сауықтыру – тиімді физикалық ауыртпалықты ұстану, ағзаның күйіне табиғи факторлардың жағымды әсерін пайдалану, жеке және қоғамдық тазалықты сақтау, бейімделу мүмкіндіктерін дамыту [7].

Білім беру туризмін тек оқыту әрекетінің формасы ретінде ғана емес, сонымен қатар туристік бизнестегі кәсіби мамандық түрі ретінде қарастыруға болады, яғни туристік нарықта қызметтер мен өнімдер ұсынатын, туристік нарықтағы нақты сегментке бағытталған кәсіпкерлік әрекет түрі. Мұндай сегмент оқушылар, оқытушылар, ғалымдар, білім беру мекемесінің әкімшілігі, басқа да білім беру әрекетін ұйымдастырушылармен ұсынылуы мүмкін. Мұндай жағдайда туроператорлар индивидке немесе топқа арнайы туристік-білім берушілік мазмұндағы өнім әзірлейді.

Білім беру туризмінің түрлері мен қалыптары

Б. Ритчи білім беру туризмінің сегментациясына жаңа критерийлер енгізеді, олардың ішінде

элеуметтік-демографиялық, географиялық, психологиялық критерийлер бар. Бұл критерийлердің негізінде ол: экологиялық және мәдени компонентке екіпін қойылатын жалпы білім беру туризмі (жастар мен ересектер аудиториясы үшін); егде жастағы адамдарға арналған білім беру туризмі; халықаралық және мектепшілік туризм; колледж және университет студенттеріне арналған халықаралық және ішкі туризм.

Ш. Тейлордың ойынша, білім беру туризмінің типологиясының негізгі критерийлері – мотивтер, әрекет және контекст болып табылады. Сол критерийлердің негізінде автор білім беру туризмінің 4 типін ерекшелейді: тілдік оқыту, академиялық алмасу, тереңдетілген ғылыми немесе мәдени-ғылыми турлар [8].

Л.В. Погодинаның классификациясы мақсатқа байланысты критерийге негізделген, сонда да автор үшін білім беру туризмі – танымдық туризм деген кең мағыналы түсініктің құрамдас бөлігі ретінде ғана орын алады [9].

Білім беру туризмінің мәнін түсіндіру үшін қызықты тәсілді О.И. Кузнецова және А.Ю. Фодоря ұсынды, олар оны қоғамның элеуметтік-мәдени әрекетінің бір түрі ретінде қарастырды. Олардың еңбектерінде білім беру туризмінің негізгі түрлері, сонымен қатар, ресейлік білім беру мен туристік салалардағы даму перспективасы сипатталған. Авторлардың тұжырымдарында бұл құбылыстың екі жақты екендігі аталып өткен, олар білім беру туризмін ресейлік білім беру жүйесінің маңызды даму бағыты ғана емес, сонымен қатар «басқа қоғам мен мәдениеттерді танудан баға жетпес элеуметтік-мәдени тәжірибе алуға мүмкіндік беретініне» ерекше екіпін қояды [9].

И.И. Горлова білім беру туризмін келесі формаларына қарай классификацияға жіктеген:

1. Арнайы немесе жалпы білім беретін пәндерді меңгеруді мақсат ете отырып жасалатын білім алу сапарлары, әдетте, орта және жоғары мектеп бағдарламаларына қарағанда қосымша болып саналады.

2. Білім беретін тілдік турлар, яғни шет тілді меңгеруді ғана мақсат ететін саяхаттар.

3. Әдетте біліктілікті арттырумен байланысты, өндіріске, мекемелерге, ұйымдарға жасалатын таныстырушы практикалық сапарлар.

4. Ғылыми мекемелер мен білім беру ұйымдарында ұйымдастырылатын ғылыми және оқу тәжірибелері.

5. Тәжірибе алмасуды және жаңа өзекті кәсіби маңызды ақпаратпен алмасуды мақсат етумен байланысты семинарлар, конференциялар,

сьездер, конгресстер, шығармашылық мастер-класстарға қатысу.

6. Оқу-танымдық мақсат пен нақты тематика бойынша түрлі мемлекеттерге, табиғи зоналарға, қалаларға жасалатын экскурсиялық-танымдық саяхаттар.

7. Қысқа мерзімдік, мезгілдік балаларға, жастарға арналған, отбасылық, тематикалық және арнайы лагерьлерге қосымша білім, жаңа ақпараттар, дағдыларды иемдену, сонымен қатар демалыс пен сауықтыру мақсатымен жасалатын уақыттық саяхаттар. Осылайша, заманауи білім беру туризмі туристік инфрақұрылым контексіндегі туристік құрамдас бөліктен және білім беру компоненті жататын интегративті өнім ретінде қарастырылады [10].

Нәтижелер және талқылау.

Білім беру туризмінің даму моделі

Білім беру туризмінің педагогикалық моделін ұйымдастыру түрлі категориядағы білім алушыларға формальды емес оқытудың негізгі идеялары көрінетін төмендегідей принциптерге сүйене құрылуы тиіс. А.Н. Николаева осыған орай келесі принциптерді ұсынады [11]:

- Педагогикалық сүйемелдеу;
- Вариативтілік және мобильділік;
- Мотивацияны қолдау және қамтамасыз ету;
- Әлеуметтік-педагогикалық интеракция;
- Топтық динамика;
- Білім берудің икемділігі;
- Формальды және формальды емес білім берудің интеграциясы;
- Оқиғалылық және жарқын әсерлер;
- Эмоционалдылық және қызықты;
- Пәнаралық;
- Саяхаттың практикалық маңыздылығы.

Педагогикалық сүйемелдеу принципі оқытуды ұйымдастырудың әлеуметтік-психологиялық тұғырына негізделеді, оның негізінде оқытушыны білім беру туры үдерісінде көмекші, кеңес беруші және серіктес ретінде ерекше рөлін мойындау жатыр. Педагогикалық сүйемелдеудің міндеттеріне психологиялық, тұлғалық, интеллектуалды сүйемелдеу, оқу үдерісіндегі қиындықтар мен мәселелердің алдын алу, тұлға дамуының өзекті мәселелерін шешуге көмек, жасы мен жай-күйіне тәуелсіз білім алушының әлеуметтенуі, туристің әлеуметтік-мәдени, психологиялық және коммуникативті құзіреттігін дамыту жатады [12].

Педагогикалық сүйемелдеу принципі ұйымдастырушының турды дайындау кезеңінде жүзеге аса бастайды. Білім алушылардың қа-

жеттіліктері мен мотивтерін, олардың дифференциациясын, нақты ғылым саласының мамандарымен белсенді бірігіп жұмыс жасауын зерттеу, оқушылардың әлеуметтік-демографиялық сипаттамасын зерттеу білім беру турының дайындық кезеңінің міндетті сатысы.

Келесі принциптер қатары педагогикалық сүйемелдеу принципімен арақатынас орнатады және оны нақтылайды.

Сонымен қатар, *әлеуметтік-педагогикалық интеракция принципі* педагогтар мен білім алушылардың, білім беру туры өткізу үдерісінде әлеуметтік құзыреттіліктердің дамуына бағытталған, белсенді өзара әрекеттесуін білдіреді.

*Қолдау және мотивацияны қамтамасыз ету принципі*н жүзеге асыру педагогқа студенттердің танымдық белсенділік деңгейін арттыруға және саяхаттау барысында оқу әрекетіне деген жағымды мотивация жасау есебінен олармен эффективті өзара әрекеттестік орнатуға мүмкіндік береді.

Вариативтілік, мобильділік және икемді білім беру принциптеріне негізделмей оқушылардың танымдық белсенділіктің жоғары деңгейін қамтамасыз ету мүлде мүмкін емес.

Тур барысында құралдардың, қалыптардың, оқыту әдістерінің, формальді және формальді емес білім беруді үйлестіру мүмкіндігі, орынды зерттелуі тиіс сұрақтарды өздері таңдау туристердің әрі қарай оқуға деген қызығушылығына алып келеді, саяхаттан кейінгі шаршауды басады және педагогикалық үдерісті жоғары деңгейге шығарады.

Педагогикалық сүйемелдеудегі білім беру туризмін ұйымдастырушыларға жүктелетін міндеттерінің бірі *топтық динамика принципі*н жүзеге асыру. Білім беру үдерісінің икемділігі және вариативтілігі тур қатысушыларының тек танымдық белсенділігін дамытып қана қоймай, сонымен қатар жалпы топтың позитивті дамуына ықпал етеді.

Топтың позитивті дамуы оның комплектарлығы есебінен және топ мүшелерінің тұлғалық потенциалының интеграциясы есебінен жүзеге асады, бұл білім беру саяхатының мақсаттарға жетуінде синергетикалық эффектін қамтамасыз етеді [13].

Балалардың да, ересектердің де білімінің нәтижесіне сол үдерістің эмоционалды фоны әсер етеді. Турдың эмоционалды қанықтығына қол жеткізу *оқиғалылық, қанық әсерлер, эмоционалдылық және қызықтылық принциптеріне* негізделеді. Олардың жүзеге асуына туристердің жаңа мәдени және әлеуметтік ортаға түсуі ықпал

етеді, бұл әсерлердің өзгеруі мен қанық эмоционалды күйлермен байланысты.

Пәнаралылық принципі көрініс табуы, бір жағынан, білім беру турын ұйымдастырушының әрекетінде әртүрлі пәндер саласынан – туризм, психология, педагогика, білім беру менеджменті, білімдер мен құзыреттіліктерді интеграциялау қажеттілігімен байланысты, ал екінші жағынан, білім беру турларын өткізуде пәндік білім мен практикалық тәжірибенің интеграциясымен байланысты.

Бұл принципті жүзеге асыру *практикалық маңыздылық принципінің* жүзеге асуымен тікелей байланысты екенін білдіреді. Аталған принцип туристік сапар барысындағы оқу әрекетінің мотивтерімен байланысты алдына нақты практикалық мақсаттар қойып, білім беру саяхатына аттанатын ересектер үшін маңызы зор [13].

Ендігі кезекте біз Қазақстанда білім беру туризмін дамыту моделін ұсынамыз (сурет).

Біздің ұсынатын Қазақстандағы білім беру туризмін дамыту моделі келесі компоненттерден тұрады, яғни, мақсаты, міндеттері, принциптері, мазмұны, формасы, әдістері және нәтижеден тұрады.

Бұл модельді жасауымыздың мақсаты – Қазақстандағы білім беру туризмін дамыту, яғни әлеуметтік-педагогикалық аспекті тұрғысынан қарастырамыз.

Міндеттері:

- білім беру туризмінің маршрутын жасау;
- оны туристік нарыққа шығару;
- даңғылдар, көшелер жүйесін жасау;
- білім беру туристік маршруттарын жарнамалау, ақпараттандыру.

Тарихи-өлкетанушылық принцип – белгілі бір өңірдің табиғатын, халқын, шаруашылығын, тарихын, мәдениетін зерттеумен шұғылданатын ғылым мен мәдениет саласы; шағын аумақтың табиғатын, халқын, шаруашылығын, тарихын және мәдениетін, елді мекендерін олардың таяу төңірегімен қоса зерттеуге негізделеді. Яғни тұрғылықты мекенін зерттей келе оның тарихымен, танысуды білдіреді.

Әлеуметтік-педагогикалық интеракция принципі педагогтар мен білім алушылардың, білім беру турын өткізу үдерісінде әлеуметтік құзіреттіліктердің дамуына бағытталған, белсенді өзара әрекеттесуін білдіреді.

Вариативтілік және белсенділік принциптеріне негізделмей оқушылардың танымдық

белсенділіктің жоғары деңгейін қамтамасыз ету мүлде мүмкін емес.

Тур барысында құралдардың, қалыптардың, оқыту әдістерінің, формальді және формальді емес білім беруді үйлестіру мүмкіндігі, орынды зерттелуі тиіс сұрақтарды өздері таңдау туристердің әрі қарай оқуға деген қызығушылығына алып келеді, саяхаттан кейінгі шаршауды басады және педагогикалық үдерісті жоғары деңгейге шығарады.

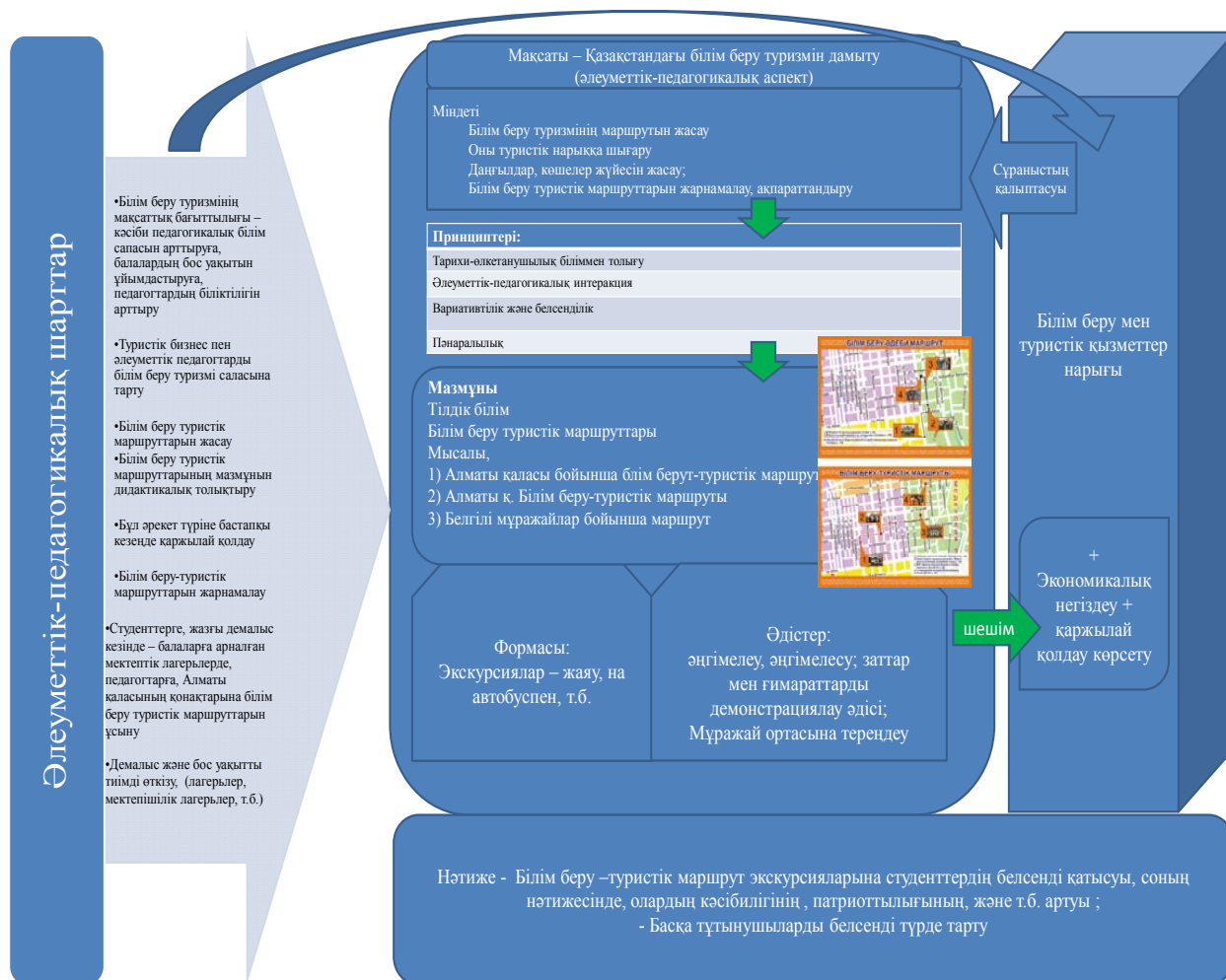
Пәнаралылық принципі көрініс табуы, бір жағынан, білім беру турын ұйымдастырушының әрекетінде әртүрлі пәндер саласынан – туризм, психология, педагогика, білім беру менеджменті, білімдер мен құзыреттіліктерді интеграциялау қажеттілігімен байланысты, ал екінші жағынан, білім беру турларын өткізуде пәндік білім мен практикалық тәжірибенің интеграциясымен байланысты.

Модельдің мазмұны тілдік білім беру мен білім беру туристік маршруттардан тұрады. Тілдік білім деп отырғанымыз қазіргі кезде Қазақстан нарығындағы білім беру туризмі бойынша бұрыннан және қазіргі кезде де сұранысқа ие формасы. Яғни, Отандық білім беру туризмінің көшбасшысы ретінде тілдік білім саналады. Ал Білім беру туристік маршруттарды енгізе отырып, яғни, білім беру-туристік маршрут және білім беру-әдеби туристік маршруттарды қолданысқа енгізе отырып білім беру саласындағы біраз мәселелерді шешуге, мысалға: мектеп оқушыларына кәсіби бағдарлауды жүргізу барысында, педагогикалық мамандықтарда білім алатын студенттерді кәсіби жақын ортаға тереңдету арқылы білім беруде, және т.б. көмегі болары анық.

Білім беру туризмінің маршруттарымен жүріп өту барысында түрлі формаларды пайлануға болады, экскурсияны жаяу жүріп жасауға, немесе автобуспен, жеңіл көлікпен, т.б. Бұл маршруттардың орналасуы мен логистикасына байланысты экскурсияны ұйымдастырушы мекеме немесе тұлға тарапынан шешіледі.

Экскурсияны жүргізу әдістері туристерге аудиалды және визуалды түрде ақпаратты қабылдауға мүмкіндік береді. Оны әңгімелеу, әңгімелесу; заттар мен ғимараттарды демонстрациялау әдісі; мұражай ортасына тереңдеу арқылы ұсынады.

Жоғарыдағы мәселелердің шешімі ретінде оның барлығын білім беру мен туристік қызметтер нарығына шығару және экономикалық негіз-

1-сурет – Қазақстанда білім беру туризмін дамыту моделі

деу, яғни қаржылай қолдау көрсету жан-жақты қамтамасыз ету болып табылады.

Білім беру турлары – туризмнің аса дамыған түрі, онда турист саяхат барысында демалыс пен білім алуды үйлестіреді.

Білім беру туризмінің үлкен әлеуетін андрогогика негізінде анықтауға болады.

Білім беру туризмі ересек адамның өміріне оқиғалылық әкеледі, ол өз алдына адамға өмірлік стереотиптерді өзгертуге түрткі болып, жаңа құбылыстармен таныстырады. Экскурсия немесе туристік әрекет ересек адамға эмоционалды күш бере отырып, құбылыстарға, оқиғаларға, объектілер мен тұлғаларға деген оның қызығушылығын тереңдете түседі және өзін-өзі дамытуға, білім алуға итермелейді [14].

Сонымен, біз Қазақстанда білім беру туризмі дамуының моделін жобаладық (1-сурет). Оған келесі компоненттер кірді: мақсаты,

міндеттері, принциптері, мазмұны білім беру туристік маршруттарының тізбесі ретінде, формасы, әлеуметтік-педагогикалық шарттары, білім беру-туристік маршруттарын жасау және жинақтау. Келесі әлеуметтік-педагогикалық шарттар айқындалды: Білім беру туризмінің мақсаттық бағыттылығы – кәсіби педагогикалық білім сапасын арттыруға, балалардың бос уақытын ұйымдастыруға, педагогтардың біліктілігін арттыру.

Туристік бизнес пен әлеуметтік педагогтарды білім беру туризмі саласына тарту.

Білім беру туристік маршруттарын жасау.

Білім беру туристік маршруттарының мазмұнын дидактикалық толықтыру.

Бұл әрекет түріне бастапқы кезеңде қаржылай қолдау.

Білім беру-туристік маршруттарын жарнамалау.

Студенттерге, жазғы демалыс кезінде – балаларға арналған мектептік лагерьлерде, педа-

гогтарға, Алматы қаласының қонақтарына білім беру туристік маршруттарын ұсыну.

Демалыс және бос уақытты тиімді өткізу, (лагерьлер, мектепшілік лагерлер, т.б.).

Алматы қаласы бойынша білім беру-туристік маршруттың жобалау

«100 нақты қадам» елімізге «2050-стратегиясын» жүзеге асыру мен Қазақстан мемлекеттілігін нығайтуға, жолдан адаспауға, күрделі кезеңнен сенімді өтуге жағдай туғызатын беріктік қорын жасап беретін болады деп атап өткен болатын. 100 нақты қадамда аталған осы қадамдарда туризмді дамыту мен кластерлер құру, Қазақстанды әлемге соның ішінде туристерге таныту мен жарнамалау мақсатында нақты және дәлелді түрде мәселелер көтерілген және тапсырмалар берілген [15].

Туристік кластерді дамыту шеңберінде республикамызда туризм дамуының: іскерлік, экологиялық, мәдени-танымдық және шытырман оқиғалы турлар сияқты басымды бағыттары белгіленген. Біздің мақсаттарымыздың бірі Алматы қаласы бойынша білім беру-туристік маршруттарын жасау болғандықтан, тұжырымдамадағы «Алматы – Қазақстанның еркін мәдени аймағы» кластері қызығушылық тудырды [16].

Алматының шығармашылық қала ретінде дамуы шығармашылық тұрғыдан өзін-өзі көрсету үшін оңтайлы ортаны қалыптастырады.

Өзінің бай тарихы мен қалыптасқан дәстүрлері бар Алматы қаласының мәдени инфрақұрылымында 13 театр, 15 мұражай, 24 кинотеатр, 12 концерттік ұйым, 31 кітапхана, клуб үлгісіндегі 10 мекеме, хайуанаттар бағы, цирк, 6 мәдениет және демалыс саябақтары мен өзге де мәдениет объектілері орналасқан, олардың басым бөлігінің республикалық маңызы бар [16].

Сонымен қатар Қазақстанның ішкі туризмі – мемлекетіміздің жарнамасы болып табылады. Алайда соңғы жылдары кіріс және ішкі туризмге деген сұраныс өсуде. Халықаралық талдаушылар мен мамандардың ойынша туризм де Қазақстанның өсуі мен өркендеуіне зор ықпалын тигізеді. Осы орайда Алматының туристік инфрақұрылымы елеміздегі ең дамыған инфрақұрылым болып отыр. Қаламыздың туристік қызметтері даму үстінде: 600 жүзден астам туристік агенттіктер бар, 80-нен астам шетелдік компаниялармен байланыстар орнатылған. Туристік агенттіктері арқылы туристік қызмет көрген туристердің саны күні бүгінге өсіп келеді. Ішкі маршруттық көрсеткіштер 3,3 есе өсті. Қала әкімшілігі туризм дамуына ерекше көңіл бөліп отыр. Алматының туристік индустрия

орталығына айналуы қазіргі таңдағы ең негізгі мәселе [17].

Біздің зерттеу жұмысымыздың мақсатының бірі Алматы қаласы бойынша білім беру туризмінің бағытын жасау. Білім беру туризмінің маршрутына келесі ғимараттар кірді:

ҚҰПУ корпусы (бұрынғы Верный ер балалар гимназиясы, (1892-1895, архитектор – П.В. Гурдэ, Қазыбек би, 28к.);

М. Әуезовтің әдеби-мемориалды үй-мұражайы (1961ж., архитектор – Г.Г. Герасимов, Тулебаев, 185к.);

Ұлттық музыкалық аспаптар мұражайы (Зенков көш. 24 а, Гоголь көш. қиылысы)

А. Байтұрсыновтың үй-мұражайы (Байтұрсынов к., 60)

Г.А. Колпаковский атындағы Верный қалалық училищесі (1890 ж., Гоголь, 37 к.);

Алматы қаласы тарихының мұражайы – Верный қаласының балалар үйі ғимаратына көшірілді (1879 ж., Қабанбай батыр, 132 к.);

ҚР Мемлекеттік орталық мұражайы (Самал-1, 44)

Д.А. Қонаев атындағы мұражай (Төлебаев, 117)

Ө. Қастеев атындағы өнер мұражайы (Коктем-3 ы.а., 22/1, Сәтбаев к.)

Кітаптар мұражайы (Қабанбай батыр, 94.)

Ғ. Мүсірепов пен С. Мұқановтың мемлекеттік әдеби-мемориалдық мұражайы (Төлебаев көшесі, 125).

Маршрутты жасау барысында А.К. Уварованың, Д.З. Сабировтың Туристік-рекреациялық картографиялау курсы бойынша лабораториялық және тәжірибелік жұмыстарды орындау нұсқаулығы пайдаланылды. Оқу-әдістемелік құралда Туристік-рекреациялық картографиялау курсының лабораториялық және тәжірибелік жұмыстарына туризм тәжірибесінде қолданылатын топография және картография негізін қосатын методикалық нұсқаулар ұсынылған. Негізгі назар топографиялық және туристік карталар көмегімен шешілетін тапсырмаларға аударылған [18].

Алматы қаласы бойынша білім беру туризмінің маршруттың жасау үшін тандап алынған нысандардың тарихи маңызы өте зор. Біздің туристік бағытқа енген нысандардың тарихына тоқталып өтейік. Маршрутты жасау барысында жүріп өту жолдарының реті логистикалық негізге құрылып жасалған.

Логистика – клиенттердің немесе корпорациялардың талаптарын қанағаттандыру үшін бас тапқы нүкте мен жеткізу нүктелерінің арасындағы ресурстар ағымын басқаруды білдіреді [18].

Логистика ұғымы ақпарат, тасымалдау, мүліктеу, қоймалау, қаптамалау және қауіпсіздік сияқты құраушылардың бірлесуін қамтиды.

Біз Алматы қаласы бойынша білім беру туризмінің маршрутына енген нысандарды үш топқа бөлу арқылы қарастырдық (2, 3-суреттер).

2-сурет – Білім беру-әдеби және білім беру-туристік маршруттар

1 маршрут.

Мақсаты: XIX ғ. соңы мен XX ғ. басындағы отандық білім берудің даму тарихымен және Алматы қаласының қалыптасуымен таныстыру.

Міндеттері:

- бұрынғы Верныйдың гимназияларының, балалар үйі, училищесі, т.б. ғимараттарымен таныстыру;
- кіші Отанына деген патриоттық сүйіспеншілік сезімін дамыту.

Білім беру-туристік маршруты (2-сурет):

1. А. Байтұрсыновтың үй мұражайы (Байтұрсынов к., 60)
2. Алматы қаласы тарихының мұражайы – бұрынғы Верный қаласының балалар үйінің ғимаратында (Қабанбай батыр к., 132)
3. ҚҰПУ ғимараты (бұрынғы Верный ер балалар гимназиясы, Қазыбек би к., 28)
4. Г.А. Колпаковский атындағы Верный қалалық училищесі (Гоголь к., 37)

Маршрут Алматы қаласының Байтұрсынов, Қабанбай батыр, Бөгенбай батыр, Пушкин,

Төле би, Қалдаяқов, Гоголь көшелері арқылы өтеді. Маршруттың ұзақтығы шамамен 4,2 км.

Жоспарланатын жаяу серуен уақыты (мұражай экспозицияларымен танысусыз) шамамен 60 минут.

2 маршрут.

Мақсаты: тарихи тұлғалардың тұрмыс-тіршілігімен, еңбектерімен таныстыра оты-

рып, әдебиетке, кітапқа деген қызығушылығын ояту.

Міндеттері:

– тарихи тұлғалардың тұрмысымен, шығармашылығымен таныстыру;

– тарихи білімді кеңейту.

Білім беру-әдеби маршруты (2-сурет):

1. Кітаптар мұражайы (Қабанбай батыр, 94)
2. Ғ.Мүсірепов пен С.Мұқанов мемлекеттік әдеби-мемориалдық мұражай (Төлебаев к., 125)
3. М.Әуезовтың әдеби-мемориалды үй-мұражайы (Төлебаев к., 185)
4. ҚР Мемлекеттік орталықмұражайы (Самал-1,44)

Білім беру-туристік маршрут:	Білім беру-әдеби маршрут:	Белгілі мұражайлар бойынша маршрут:
<ul style="list-style-type: none"> • А. Байтұрсыновтың үй мұражайы (Байтұрсынов к., 60) • Алматы қаласы тарихының мұражайы – бұрынғы Верный қаласының балалар үйінің ғимаратында (Қабанбай батыр к., 132) • ҚҰПУ ғимараты (бұрынғы Верный ер балалар гимназиясы, Қазыбек би к., 28) • Г.А. Колпаковский атындағы Верный қалалық училищесі (Гоголь к., 37) 	<ul style="list-style-type: none"> • Кітаптар мұражайы (Қабанбай батыр, 94) • Ғ. Мүсірепов пен С. Мұқанов мемлекеттік әдеби-мемориалдық мұражай (Төлебаев к., 125) • М. Әуезовтің әдеби-мемориалды үй-мұражайы (Төлебаев к., 185) • ҚР Мемлекеттік орталық мұражайы (Самал-1, 44) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ә. Қастеев атындағы өнер мұражайы (Көктем 3 ы.а., 22/1, Сәтбаев к.) • Ұлттық музыкалық аспаптар мұражайы (Зенков, 24а) • Д.А. Қонаев атындағы мұражай (Төлебаев к., 117) • ҚР Мемлекеттік орталық мұражайы (Самал-1, 44).

3-сурет – Білім беру туризмінің маршруттары

3 маршрут.

Белгілі мұражайлар бойынша маршрут:

1. Ә. Қастеев атындағы өнер мұражайы (Көктем 3 ы.а., 22/1, Сәтбаев к.)
2. Ұлттық музыкалық аспаптар мұражайы (Зенков, 24а)
3. Д.А. Қонаев атындағы мұражай (Төлебаев к., 117)
4. ҚР Мемлекеттік орталық мұражайы (Самал-1, 44).

Білім беру-туристік маршруттары (1 мен 2) бойынша билеттер бағасы оқушылар мен студенттер үшін 1500 теңгеден аспайды.

Қорытынды

Қорытындылай келе, жоғарыда келтірілген білім беру-туристік маршруттарының сұранысқа ие болуға потенциалы өте жоғары. Себебі,

Алматы қаласының инфрақұрылымы ішкі білім беру туризмін дамытуға толықтай мүмкіндік береді. Жасалған білім беру-туристік маршрутты, білім беру-әдеби туристік маршрутты біраз әлеуметтік-педагогикалық мәселелерді шешуге ықпал ете алады және маршруттарға енген әр нысан білім берудің даму тарихымен терең танысып, білімін арттырып, сол кездің атмосферасына қанығуға мүмкіндік туғызады.

Әдебиеттер

- 1 ҚР-дың «Туристік қызмет туралы» заңы. – 2001. – 13 маусым, №211 заңы, 4 б.
- 2 Зорин И.В., Квартальнов В.А. Туризм как вид деятельности. – М.: Финансы и статистика. – 2005. – Т. 288. – С. 140-143.
- 3 Соломин В. П., Погодина В. Л. Современное состояние и перспективы развития образовательного туризма в России // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2007. – № 30. – Т. 8.
- 4 Лебедев А. Р. Образовательный туризм как экономическая категория // Современная экономика: проблемы, тенденции, перспективы. – 2012. – № 6. – С. 5.
- 5 Пономарева Т. В. Образовательный туризм: сущность, цели и основные сегменты потребителей // Проблемы современной экономики: материалы IV междунар. науч. конф. (г. Челябинск, февраль 2015 г.). – Челябинск: Два комсомольца, 2015. – С. 139-143.
- 6 Ritche B. W. Managing Educational Tourism (Aspects of Tourism). – Bristol: ChannelViewPublications, 2003. – P. 18.
- 7 Бейсенбаева А.А., Хайруллин Г.Т., Саипов А.А. Туризм педагогикасына кіріспе. – Алматы: ҚазҰПУ, 2000. – 31 б.
- 8 Taylor S. Theorizing Educational Tourism: Practices, Impacts and Regulations in Equador. – New York: Columbia University, 2006. – P. 87-103.
- 9 Погодина В.Л. Образовательный туризм как средство развития географической культуры учащихся // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2009. №116. – С. 59-68.
- 10 Погодина В.Л., Соломин, В.П. Методологические и методические основы подготовки магистров естественнонаучного образования по программе «образовательный туризм». В.Л. Погодина, В.П. Соломин// Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2011. – № 138. – С. 125-135
- 11 Николаева А. Н. Педагогическая модель образовательного туризма как средство повышения уровня познавательной активности обучающихся //Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология. – 2013. – №. 1 (12).
- 12 Зыбин О.С., Козлова Н.А. Специфические особенности образовательного туризма // Социально-экономические проблемы развития современного общества: Сб. науч. тр. – СПб.: СПбТЭИ, 2005. – С.81 -88
- 13 Лунин Э.А. Организация и управление образовательным туризмом в РФ // Научная онлайн-библиотека «Порталус» – эл.ресурс: режим доступа www.portalus.ru Дата доступа 30.12.2016
- 14 Колесникова И. А. Основы андрагогики. – М.: «Академия», 2003. – С. 5. – 240 с. – ISBN 5-7695-0978-3
- 15 Кәдіргалиев Б. 100 нақты кадам және туризм // Эл.ресурс Режим доступа <http://group-global.org/en/node/29946> Дата доступа 20.12.2016
- 16 Қазақстан Республикасының мәдени саясатының тұжырымдамасы туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 22 қыркүйектегі № 998 қаулысы // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1400000998>
- 17 Қазақстандағы ішкі туризм саласының даму мүмкіндіктері // Толығырақ: https://massaget.kz/mangilik_el/40929/
- 18 Уварова А.К., Сабиров Д.З. Туристік-рекреациялық картографиялау курсы бойынша лабораториялық және тәжірибелік жұмыстарды орындау нұсқаулығы. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 138 б.

References

- 1 Beysenbaeva, A.A., Khairullin, G.T., Saipov, A.A. (2000). Introduction to tourism pedagogy. Almaty, KazNPU, 31.
- 2 Concept of cultural policy of the Republic of Kazakhstan (2014, Sep. 22). Resolution by Government of the Republic of Kazakhstan (2014, Sep. 22). No. 998 of September 22, 2014. Retrieved from <http://adilet.zan.kz/eng/docs/P1400000998>
- 3 Kadirgaliev, B. (2016, Des.20). 100 concrete details and tourism. Retrieved from <http://group-global.org/en/node/29946> 20.12.2016
- 4 Kolesnikova, I. A. (2003). Basic Androgenics: Teaching. Possobie. Moscow: Academy. 5.
- 5 Lebedev, A. R. (2012). Educational tourism as a economical category. Modern Economy: Problems, Trends, Perspectives, 6. 5.
- 6 Lunin, E. A. (2009). Organization and management of educational tourism in the Russian Federation. Retrieved from: www.portalus.ru / 30.12.2016
- 7 Nikolaeva, A. N. (2013). The pedagogical model of educational tourism as a means of development of the knowledgeable creativity. Vector of science of the Tolyatti State University. Series: Pedagogics, Psychology, 1(12).
- 8 Opportunities for domestic tourism development in Kazakhstan (2016, Oct.22). Retrieved from https://massaget.kz/mangilik_el/40929/
- 9 Pojinina, V. L. (2009). Educational tourism as a means of development of geographical culture of cataracts. Izvestia Herzen Russian State Pedagogical University, 116. 59-68.
- 10 Pojinina, V. L., & Solomin, V. P. (2011). Methodological and methodical bases of preparation of magistrates of the natural history of the program “Educational tourism”. Izvestia Herzen Russian State Pedagogical University. 138. 125-135.
- 11 Ponomareva, T. B. (2015). Educational tourism: Sustainability, Core and Basic Segment Users. Problems of the Modern Economy. Chelyabisk, Two Komsomol members. 139-143.
- 12 Ritche, B. W. (2003). Managing Educational Tourism (Aspects of Tourism). Bristol: Channel View Publications, 18.
- 13 Solomin, V. P., & Pogodin, V. L. (2007). Modern conditions and perspectives of development of tourism tourism in Russia. Izvestia Herzen Russian State Pedagogical University, 8 (30).

- 14 Taylor, S. (2006). *Theorizing Educational Tourism: Practice, Impacts and Regulations in Equador* / S. Taylor. New York: Columbia University, 87-103.
- 15 The Law of the Republic of Kazakhstan “On Tourist Activity” (2001). June 13, Law No. 211, 4.
- 16 Uvarova, A.K., Sabirov, D.Z. (2016). *Guidance on laboratory and practical work on tourism and recreation cartography course*. Almaty, Kazakh University, 138.
- 17 Zorin, I. V., Kaverina, T. P., & Kvartalnov, V. A. (2005). *Tourism as a function*. Moscow, Finance and Statistics, 288, 140-143.
- 18 Zybin, O. S., & Kozlova, N. A. (2005). *Specificistic excellence in educational tourism. Social-economical problems in the modern society: Sb. research. tr. Sant-Peterburg, SpbTEE. 81-88.*

4-бөлім

**ЭЛЕКТРОНДЫ ОҚЫТУ ЖӘНЕ
ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ**

Раздел 4

**ЭЛЕКТРОННОЕ ОБУЧЕНИЕ
И ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ**

Section 4

**LEARNING AND DISTANCE
EDUCATION**

Құдайбергенова Әлия Мәлікқызы

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, доцент м.а.,
Қазақстан, Алматы қ. e-mail: alyia.kudaybergenova@kaznu.kz

ЭЛЕКТРОНДЫ БІЛІМ БЕРУ КӨЗДЕРІ АРҚЫЛЫ ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ АҚПАРАТТЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Мақалада «ақпарат», «ақпараттандыру», «ақпараттық және компьютерлік сауаттылық», «ақпараттық мәдениет» ұғымдардың мәні ашылған. Қазіргі кезде барлық білімдер мен іскерліктер тұлғаның ақпараттық мәдениеті түсінігімен байланысты. Тұлғаның ақпараттық мәдениеті – кәсіби, оқу, өзін-өзі білімдендіру және басқа да іс-әрекеттерді жақсы орындауда, сонымен қатар ақпараттық қоғамда тұлғаның әлеуметтік тұрғыда қорғалуын қамтамасыз ететін маңызды фактор болып табылады. Дегенмен, ғалымдардың зерттеулері мен біздің тәжірибеміз көрсеткендей, дәстүрлі оқытуда мұндай нәтижеге қол жеткізу мүмкін емес, ол үшін оқытудағы педагогикалық технологиялардың деңгейін жетілдіру қажеттігі, ақпараттық мәдениет пен оның мәні оқушылардан іс-әрекеттегі басқаша дербестікті талап ететіндігі жайлы қарастырылады.

Түйін сөздер: ақпараттық мәдениеті, электронды білім беру көздері, ақпараттандыру.

Құдайбергенова А.М.

доцент м.а., Казахский национальный университет имени аль-Фараби,
Казахстан, г. Алматы, e-mail: alyia.kudaybergenova@kaznu.kz

Пути формирования информационной культуры школьников старших классов в работе с электронными образовательными источниками

В статье раскрыты значения понятий «информация», «информатизация», «информационная и компьютерная грамотность» и «компьютерная культура». В настоящее время многие знания и профессиональные навыки личности тесно связаны с информационной культурой. Информационная культура личности – это умение выполнять профессиональное, учебное самообразование и другие виды деятельности, а также важный фактор обеспечения социальной защиты личности. Тем не менее, как показывают исследования ученых и практика, в традиционном обучении невозможно достигнуть высоких результатов без применения ИТ. В связи с этим необходимо в обучении совершенствовать уровень педагогических технологий, связанных с ИТ, а также проектировать развитие информационной культуры, проводить учет индивидуальных особенностей обучающегося.

Ключевые слова: информатизация образования, информационные технологии, информационная культура.

Kudaibergenova A.M.

associate professor, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty, e-mail: alyia.kudaybergenova@kaznu.kz

Ways of Formation of Information Culture of Schoolchildren of the Oldest Classes in the Work With Electronic Educational Sources

In the article the meaning of such notions as «information», «informatization», «information and computer literacy» and computer culture are disclosed. Currently, all knowledge is the professional skills of the individual associated with the information culture. Personal information culture is the ability to perform professional, educational self-education and other activities, as well as an important factor in ensuring social protection of the individual. Nevertheless, as show studies by scientists and our practice, it is impossible to achieve such results in traditional education. For this it is necessary to improve the

level of pedagogical technology in education, as well as the issues of the development of the information culture and its significance and consideration of the individual feature of the student.

Key words: informatization of education, information technologies, information culture

Кіріспе

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Осы заманғы білім беру мен кәсіптік қайта даярлау, «парасатты экономиканың» негіздерін қалыптастыру, жаңа технологияларды, идеялар мен көзқарастарды пайдалану, инновациялық экономиканы дамыту. Білім беру реформасы табысының басты өлшемі – тиісті білім мен білік алған еліміздің кез келген азаматы әлемнің кез келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілу болып табылады» делінген [1].

Жаңа мыңжылдық, замандастарының алдына білім беру мен оқыту аясында көптеген мәселелер тудыруда. Соның бірі – меңгеруге және тәжірибе жүзінде қолдануды қажет ететін жаңа білімдер мен ақпараттардың ағымын мектептің білім беруіндегі дәстүрлі оқыту жүйесінің қоғам мен мемлекет алдында тұрған қажеттілігін қанағаттандыра алмауда. Дәстүрлі сабақтар біртіндеп оқушының оқу пәніне деген мотивациясын арттыруға бағытталған жаңа ақпараттық технологияларға ауысуда. Мұғалімнің міндеті тек оқыту ғана емес, сонымен қатар ақпаратты табуға үйрету, өз білімін тәжірибеде қолдану арқылы сонымен жұмыс істеуге үйретуге бағытталған [2].

Қазіргі қоғам ЮНЕСКО-ның «өмір бойы оқу» деген негізгі тезисін, яғни, үздіксіз білім беру идеясын жүзеге асыруды белсенді түрде жүргізуде. Осы орайда, ақпараттар ағымының шамадан тыс көп болуы мен адамның оқу барысында оны меңгеру мүмкіндігінің шектеулі болуы арасында қарама-қайшылық туындап отыр. Мектептік және мектептен тыс ақпараттар бастауы артып, кеңейе түсуде. Бұл қарама-қайшылық білімдендіру мекемелерінің алдына оқу танымдық іс-әрекеттер мен тұлғаның өзіндік дамуы барысында өзінің ақпараттық қажеттіліктерін қанағаттандыра алуға, түрлі ақпарат көздерінен қажеттісін ала білуге, оқуға деген іскерліктерін қалыптастыру міндетін қояды [3].

Зерттеу әдістері: оқу бағдарламаларын, электронды білім беру көздерін, оқулықтар мен оқу құралдарын, зерттеу мәселесіне қатысты педагогикалық, психологиялық және философиялық әдебиеттерге талдау жасау; оқу проце-

сін, оқушылардың іс-әрекеттерін бақылау, осы іс-әрекеттің нәтижесін зерттеу.

Әдебиеттерді шолу

Қазіргі кезде барлық білімдер мен іскерліктер тұлғаның ақпараттық мәдениеті түсінігімен байланысты. Тұлғаның ақпараттық мәдениеті – кәсіби, оқу, өзін-өзі білімдендіру және басқа да іс-әрекеттерді жақсы орындауда, сонымен қатар ақпараттық қоғамда тұлғаның әлеуметтік тұрғыда қорғалуын қамтамасыз ететін маңызды фактор болып табылады. Дегенмен, ғалымдардың зерттеулері мен біздің тәжірибеміз көрсеткендей, дәстүрлі оқытуда мұндай нәтижеге қол жеткізу мүмкін емес, ол үшін оқытудағы педагогикалық технологиялардың деңгейін жетілдіру қажет. Сол себептен, қазіргі таңда педагогика ғылымы мен тәжірибесінде оқыту жүйесін технологияландыру жаңа перспективалық бағыт болып отыр.

Мектеп – жоғарыда айтылып өткен тұлғалық сапаларды қалыптастыруға жағдай жасауы тиіс. Бұл міндет білім мазмұнының ғана емес, орта мектеп оқушыларының ақпараттық мәдениетін қалыптастыруға бағытталған оқытудың педагогикалық технологияларының міндеті.

Информатика – бұл дамуы мен жетілуі әлемде болып жатқан ақпараттық-технологиялық прогреске тікелей байланысты болып келетін, нәтижесінде білімдендіруді ақпараттандырудың негізгі міндеттерін шешуде негізгі ұғымдармен, соның ішінде «ақпараттық мәдениет» ұғымымен сәйкестендіру қажеттілігі туындап отырған салыстырмалы түрде жас ғылым [4].

Біз таңдап отырған зерттеу мәселесін шешуде жетекші ұғымдарға мыналар жатады: «ақпарат», «ақпараттандыру», «ақпараттық және компьютерлік сауаттылық», «ақпараттық мәдениет». Кез келген зерттеу жұмысында зерттелетін процестің мәнін сипаттау бастапқы кезең болып табылады, сол себептен жоғарыда атап өткен ұғымдардың мәнін ашайық.

Олардың әрқайсысын жүйелілік тұрғыдан қарастыра отырып, ең алдымен, педагогика мектебінің категориялар жүйесіндегі орнын анықтауды, ол ұғымның мазмұнын ашуды, яғни, зерттелетін құбылыстың мәні мен қызметін, әрекет аймағын анықтауды, қай аймағынан зерттелетіндігін көрсетуді мақсат етіп қоямыз.

Егер ақпараттық мәдениетті кеңінен қарастыратын болсақ, (компьютер аясынан шығып), онда білімдер мен іскерліктерді көрсетудің жалпы әдісін тек компьютердің айналасынан іздемеу керек. Н.И. Розенбергтің айтуынша, ақпараттық мәдениетті қолданудың шынайы аймағы әлдеқайда кең.

Н.М. Розенберг ақпараттық мәдениет туралы көзқарастардың барлығын жалпылай келе, ақпараттық мәдениеттің келесідей компоненттерін бөледі:

– Жалпы оқу мәдениеті – басқа пәндер бойынша білімдер мен іскерліктерді меңгеруде көмектесетін өзара байланысқан жалпы оқу білімдері мен іскерліктерінің жиынтығы ретінде түсіндіріледі;

– Қарым-қатынас мәдениеті ең алдымен, диалог, ақпараттық мәдениеттің компоненті ретінде;

– Оқушылардың болашақ кәсіби іс-әрекетін онсыз елестете алмайтын «компьютерлік» мәдениеттің өзі [5].

Ақпараттық мәдениет ұғымына анықтама беруде көптеген авторлар тобы (В.Ю. Милитарев, Е.П. Смирнов, И.М. Яглом) нақтырақ тоқталған деген пікір бар. Олардың түсіндірмелері ақпараттық мәдениеттің мазмұнын нақтылау мен өңдеуде негіз болып табылады. Ақпараттық мәдениет ұғымының қалыптасуында құрылымдық көзқарас бойынша келесідей құраушыларын бөлуге болады:

1. Әлемнің ақпараттық картинасы.
2. Ойлаудың алгоритмдік мәдениеті.
3. Ақпараттық іс-әрекет (коммуникативтік, танымдық, компьютерлік).

Аталған ұғымның мәнін зерттеуге қазақстандық ғалымдардың да еңбектері арналған. Д.М. Джусубалиеваның еңбегінде, қашықтықтан оқыту арқылы студенттердің ақпараттық мәдениетін қалыптастыру мақсатында тұлғаның ақпараттық мәдениеті кәсіби маңызды тұлғалық құрылымы, ашық ақпараттық қоғамға кірігуіндегі адамның санасы мен мотивациялық-іс-әрекеттік білімділігінің бірлігі ретінде, ақпаратты адамның интеллектуалдық ресурстары мен қоғам дамуы ретінде, жаңа ақпараттық технологиялар ЖОО-да оқу-тәрбиелік процесті ақпараттандырудың шарты ретінде қарастырылады [6].

А.Т. Чакликова ақпараттық мәдениетке түрлі ақпараттық жүйелердің негізгі мәліметтерін пайдалана отырып, ЭЕМ (ЭВМ)-нің көмегімен ақпаратты алу, жинақтау, іздеу іскерлігін жатқызады. Ол сонымен қатар, ақпараттық мә-

дениетті тек техникалық дағдылармен шектеліп қоймай, ЭЕМ-ның көмегімен «өз ойы мен идеяларын әдеби, графикалық формада жеткізе алады», сондай-ақ басқа адамдармен қарым-қатынас жасай алу іскерлігін де түсінеді [7].

Ақпараттық мәдениетті құрылым ретінде қарастыра отырып, біз ақпараттық іс-әрекеттің аумағына сай оның әртүрлі көріну аясын бөліп көрсетеміз.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, ақпараттық мәдениет пен оның қалыптасу жолдарын зерттеуде бірнеше бағыттардың бар екендігін айтып өтеміз. Оның ішінде ақпараттық және мәдениеттанушылық деп бөлуге болады. Ақпараттық мәдениеттің өзі үш категорияға бөлінеді: маманның ақпараттық мәдениеті, тұлғаның ақпараттық мәдениеті және қоғамның ақпараттық мәдениеті.

Л.И. Алешин өзінің «Ақпарат пен мәдениеттің өзара байланысы: кейбір аспектілері мен мәселелері» атты мақаласында ақпараттық мәдениеттің «нақты, бір мәнді» анықтамасының жоқ екендігін айтады. «Ақпараттық мәдениет» сөз тіркесін «тұлғаның, қоғамның ақпараттық мәдениетіне қатысты» пайдалануға болатындығын айтады. Мәдениеттілік аспектіде, ақпараттық мәдениетті «тұрғындардың әлеуметтік қауымдастығының қазіргі және болашақтағы жағдайының маңызды факторларының бірі» ретінде көріп, «қоғамның рухани құндылығын құтқаруда үлкен үміт артатындығын» автор ескертеді. Ары қарай автор сөздерінің орнын ауыстырып «ақпарат мәдениеті» тіркесін қолданады, оны «ақпараттың түрлерінен, формасынан және мазмұнынан тұратын ақпаратты түсіндірудің тәсілі», «құжатты орындаудың полиграфиялық деңгейі, немесе іс-қағаздарын жүргізу, сақтау әдісі, мәліметтерді өңдеу мен тарату, ақпаратты қорғаудың тәсілдері мен құралдары» ретінде қарастырады. Мұнда аталған мәселеге қатысты ақпараттық амалды анық байқауға болады. Біздің ойымызша, бұл ақпараттық мәдениеттің деңгейін жетік меңгерген маманның іс-әрекетінің соңғы өнімі [8].

В.Е. Леончиковтің «Тұлғаның ақпараттық мәдениеті: әдіснамалық ізденістер» атты мақаласында ақпараттық мәдениетті қалыптастыруды мәдениеттанушылық тұрғыдан қарастырылғандығын байқауға болады. Тұлғаның ақпараттық мәдениетін ғылыми пән ретінде қалыптасу кезеңінде екендігін айта келе, автор «бұл курстың қандай ғылыми пәннің қандай әдіснамасы мен материалына жүгінетіндігін» анықтауды ұсынады. Автордың ойынша,

ақпараттық мәдениеттің әдіснамалық негізі – мәдениеттану болып табылады, әсіресе, оның «Мәдениет теориясы» бөлімі деп көрсетеді. Дәлел ретінде автор Э.П. Семенюк пен оның анықтамасына жүгінеді, онда «ақпараттық мәдениет – бұл жүзеге асатын ақпараттық қатынастардың барлық деңгейін объективті түрде сипаттайтын адамзат мәдениетінің тұтастай ақпараттық компоненті; А.А. Витухновскийдің ақпараттық мәдениетке «адам өмірінің ақпараттық аспектісімен байланысты мәдениеттің бір қыры» ретінде берген анықтамасына; «Тұлғаның ақпараттық мәдениеті» курсы бойынша оқу құралының бірінші авторы Н.Б. Зиновьевтің ақпараттық мәдениетті «мәдениеттің түрі» категориясы ретінде құқықтық мәдениет, рухани адамгершілік мәдениеті және тағы да басқа мәдениет категориясынан қарастыруына және И.Г. Хагельдиевтің ақпараттық мәдениетті «мәдениеттің ерекше типі» ретінде кең ауқымды категория тұрғысынан қарастыруына жүгінеді [9].

М.Г. Вохрышева өз зерттеуінде тұлғаның ақпараттық мәдениеті мен қоғамның ақпараттық мәдениетінің қалыптасу мәселелерін зерттеуде мәдениеттану тұрғысынан келеді. Автор былай деп жазады: «Егер ақпараттық мәдениетті бірыңғай және біртұтас көрініс ретінде қарастырсақ, онда біз оны адамзат іс-әрекетінің тәсілі ретінде де, ақпараттық құндылықтың белгілі бір рухани бастауының жиынтығы ретінде және анықталған мүмкіндіктердің тәжірибеде жүзеге асыруы ретінде қарастыруымыз ке-

рек». Ақпараттық мәдениет туралы пайымдауда оның болмысының екі деңгейін бөлуге болады: қоғамдық және тұлғалық. Бірінші жағдайда ол мұрагерлік емес сипаттағы ақпараттардың жиынтығын, қоғам өмірін онсыз елестете алмайтынды барлығының жинақталатын, сақталатын, тасымалданатын социокод ретіндегі көрінісін қамтиды. Тұлғалық деңгейде ақпараттық мәдениет тұлғаның интеллектуалдық, саяси, рухани немесе дүниетанымдық, эстетикалық, коммуникативтік мәдениеттерімен қатар тұлғаның жалпы құрылымына енеді. Оның қалыптасуына арнайы бағдарланған мәдениеттанушылық білім беру жүйесі ықпал етуі тиіс.

Нәтижелер және талқылау

Олай болса, жүйе құраушы ұғымды анықтауда екі амал пайда болды:

1. Мәдениет – тұлға мәдениеті – іс-әрекет – ақпараттық іс-әрекет – ақпараттық мәдениет.

2. Ақпарат – қоғамды ақпараттандыру – ақпаратты пайдалану – ақпараттық мәдениет.

Екінші амалды ақпараттық мәдениеттің қалыптасуының мақсатын, мазмұнын және міндеттерін анықтау үшін негіз ретінде алуға болады. Ал бірінші амал тұлғаның ақпараттық мәдениетін қалыптастырудың әдістерін жасауда әдіснамалық негізі болып табылады [10].

Біз екі амалды да қолдай отырып, ақпараттық мәдениетті дамытудың өзіндік тізбесін жасауға тырысамыз. Жүйе құраушы ұғымдарға нақтырақ тоқталып көрелік.

1-кесте – Ақпараттық мәдениетті зерттеу тұғырлары

№	Қарастырылған тұғырлар	Сипаттамасы	Зерттеуші ғалымдар
1	Философиялық тұғыр	Ақпараттық мәдениет «әлеуметтік ақпараттың», «жүйе құралдарының перцепциясы, сезіну, модельдеу, бағалау және жүзеге асыру туындысы. Ақпараттық мәдениет, «ақпараттық технологиялар мәдениетінің даму деңгейін және материалдық-заттық мәдениет деңгейлерін анықтайды».	М. Кастельс, В.В. Оленев, Н.А. Сляднева, А.И. Ракитов
2	Информологиялық тұғыр	«Ақпарат» орталық ұғым болып табылады, ал ақпараттық мәдениеттің мәнін анықтауда жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асырудағы ақпараттық қызметі қарастырылады. Әдетте, ақпараттық мәдениет жүйеленген ақпаратпен жұмыс ретінде түсіндіріледі, ақпараттық қабілеттер мен шығармашылық ақпараттық қызметтің бірлігін қамтамасыз етеді, жаңа ақпараттық ортада пайдаланушылардың технологиялық, гуманитарлық және дүниетанымдық тұрғылардан жүйелі әрі тиімді ақпаратты пайдалануын қамтамасыз етеді.	А.А.Витухновская, С.В.Воробьев, Н.М. Гендина, Д.С.Долгов, Н.Б.Зиновьева, Н.А.Лавриненко, Е.А.Медведев, Л.И.Сазонова.
3	Мәдени тұғыр	Бұл концепцияны ұстанушылар, ақпараттық мәдениетті үйлесімді дамуға, постиндустриалды қоғамда ақпараттық құндылықтар мен мінез-құлық үлгісінің жақсы қырларын сақтап қалуға әсер ететін жалпы адамзаттық мәдениет деп көрсетеді.	В.А.Адольф, М.Г. Вохрышева, А.А. Гречихин, Ю.С. Залогин, А.Н. Ефимов, И.Ю. Ефимова, Л.Н. Коган, Л.В. Крюкова, И.Ю. Степанова, И.Г. Хангельдиева.

Ақпарат (лат. Information – танысу, түсіндіру, көрсету, түсінік) – бұл:

– хабарлама, істің мән жайы туралы хабардар болу, адамдардан берілетін қандай да бір нәрсе туралы мәліметтер;

– хабарламаны алғаннан соң белгісіздіктің азаюы, жоғалуы;

– басқарумен тығыз байланысты хабарлама, синтаксистік, семантикалық және прагматикалық сипаттағы белгілердің бірлігі;

– (тірі не өлі табиғаттағы) объектілер мен процестердегі өзгерістердің бейнесін тарату.

Ақпараттың басқа да көптеген анықтама-ларын қосу арқылы басқа ұғымдармен байланысын көруге болады, мысалы, ақпараттың бейне категориясымен байланысы; ақпарат экономикалық ресурс ретінде; ақпарат әлеуметтік ресурс ретінде; ақпарат бұқаралық өнім ретінде; ақпарат прогресті жылдамдатушы ретінде және т.б.

Біз қарастырып отырған «ақпараттық мәдениет» ұғымы әлеуметтік салаға жататындықтан, әлеуметтік ақпаратты талдау қызығушылық тудырады, ақпарат ұғымының құндылықты талдауы материяның семантикалық қасиетімен тығыз байланысты. Әлеуметтік ақпараттың қызметтері: танымдық, мотивациялық-бағалаушылық, басқарушылық, коммуникативтік, болжамдық болып бөлінеді.

Өз кезегінде болжамдық ақпарат: бағдарлық, нормативтік, ескертушілік қызметтерді орындайды.

Бағдарлық қызмет мақсатты таңдауды, шешімдердің орындалу бірізділігі мен мақсатқа жетудің құралдарын таңдауды анықтайды; нормативтік қызмет жүйенің қасиеті, көрсеткіштері мен мінез-құлқының қалпын анықтайды; ескертушілік қызмет берілген мақсаттан жүйенің ауытқуын, қабылданған шешімнің салдарын, мүмкін болатын ауытқулардың қағидаларын анықтайды.

Тұтастай қоғамды, жекелей білім беруді ақпараттандырудың маңызды әлеуметтік – білімдендіру алғышарты – компьютерлік сауаттылық пен ақпараттық мәдениетті қоғамда кеңінен тарату болып табылады.

Ақпараттық мәдениет жүйе құраушы ядродан тұратын жүйелік-құрылымдық құрылыс. Ол – оқу-танымдық іс-әрекет пен оның сипатынан тұратын Бірінші «ақпараттықта» – ақпараттық мәдениет ұғымы ақпаратты іздеу, сұрыптау, талдау дағдылары мен іскерліктерінің жиынтығын, яғни, ақпараттық қажеттіліктерді қанағаттандыруға бағытталған ақпараттық іс-әрекеттердің барлығын жалпылау ретінде қарастырылады. Екінші «мәдениеттанушылық-

та» ақпараттық мәдениет адамзат мәдениеттілігін қалыптастырушы процес ретіндегі ақпараттық қоғамдағы адамның тіршілік әрекетінің тәсілі ретінде қарастырылады [11].

Өз кезегінде біз оқушының ақпараттық мәдениетінің жалпылама түсінігін ұсынамыз:

Ақпараттық мәдениет – бұл компьютерді пайдаланумен байланысты іс-әрекетке қызығушылық пен қажеттіліктердің жиынтығынан тұратын жалпы мәдениеттіліктің бір элементі; өндіріс, мәдениет, білімнің әр түрлі саласында қолданылатын компьютердің мүмкіндіктері туралы білімдер; компьютердің көмегімен ақпаратты жасау, жинақтау, сақтау, қайта өңдеу тарату процестерін жүзеге асыру іскерліктері; әр түрлі оқу тапсырмаларын шешуде компьютерді тәжірибеде пайдалана алу іскерлігі; өзінің дербес және зерттеу (шығармашылық) іс-әрекетінде жаңа ақпараттық технологияларды қолдана алу іскерліктері; оқу-танымдық іс-әрекетінде толықтай өзіндік жүзеге асыруға талпыну (рефлексия).

Оқушылардың ақпараттық мәдениетін қалыптастыру міндеті орта мектептегі оқытуды ұйымдастыруға тікелей қатысты. Оны шешу үшін оқу пәндері мен оған оқытудың әдістемесін нақтылау қажет. Бұл орайда, дәстүрлі оқу пәндерінің де, салыстырмалы түрдегі жаңа пән – информатиканың да ерекшеліктері ескерілуі қажет.

Қорытынды

Біздің жүргізген зерттеулеріміздің көрсетуінше, бұл міндетті шешу үшін оқушы тұлғасының ақыл-ой, рухани, эмоционалды және физикалық тұрғыда дамуына ықпал етіп, шығармашылық мүмкіндіктерін жан-жақты ашып, жалпы адамзаттық құндылықтарға негізделген дүниетанымды, гуманистік қатынасты қалыптастырып, оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, жеке даралығының көрінуін қамтамасыз етуіміз қажет, сол арқылы оқу процесін тұлғаға бағдарланған білім беру негізінде құрастырылуы тиіс.

Біздің тәжірибелік – педагогикалық жұмысымыздың барысында келесідей міндеттер шешілді:

– Ақпараттық мәдениетті дамытудың негізгі деңгейлерін сипаттайтын кәсіби-маңызды сапаларды оқушылардың бойында дамыту;

– Болашақ кәсіби іс-әрекет үшін жоғары ақпараттық мәдениетті меңгерудің қажеттілігі туралы көзқарасты оқушыларға түсіндіру;

– Оқушыларда жеке ақпараттық мәдениетті өзіндік дамыту мен өзіндік жетілдіру талпыныстарын дамыту.

Ақпараттық мәдениетті дамыту – бұл біртұтас, өзара байланысты процесс, олай болса, ақпараттың бұл компоненттерінің дамуы оның басқа да компоненттерінің дамуына (психологиялық, этикалық және эмоционалды-эстетикалық) онды ықпал етеді. Бұл оқу тапсырмаларын рационалды, моральды – этикалық және эстетикалық аспектілердің негізінде шешу іскерлік-

терінен, қабылданатын шешімдердің салдарын болжай алуынан, ақпараттық ортадағы мінез-құлықтың этикалық нормалары мен ережелерінің негізінде ақпараттық қарым-қатынасқа дайындығын белсендіруден, әр түрлі ақпарат көздерін пайдаланудың қажеттілігін ұғынудан, тану мен өзін-өзі жетілдіруге деген талпынысынан шығатын ақпараттық ойлау стилінде көрініс тапты.

Әдебиеттер

- 1 Назарбаев Н.Ә. Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. – Астана, 2007.
- 2 2016-2019 жылдарға арналған Қазақстан Республикасының білім және ғылымды дамытудың мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2015.
- 3 Формирование и сохранение культурного наследия в информационном обществе «Memory of the Information Society»: Изд-е ЮНЕСКО для Всемир. Саммита по информ. о-ву / Пер. Л.В. Петровой; Изд. на рус.яз. подгот. Е.И. Кузьминым, В.Р. Фирсовым; М-во культуры и массовых коммуникаций РФ, Рос.ком. Программы ЮНЕСКО «Информация для всех», РГБ. – СПб.: Изд-во РГБ, 2014. – 112 с.
- 4 Беркимбаев К.М. Информатика: оқу құралы. – Алматы: «Заң әдебиеті» баспасы, 2005. – 408 б.
- 5 Казанцева, В. Информационная культура личности // Высшее образование в России. – 2008. – № 12. – С. 134-136.
- 6 Джусубалиева Д.М. Теоретические основы формирования информационной культуры в условиях дистанционного обучения: дисс. докт. пед. наук. – Алматы, 1997.
- 7 Громова, О. «Тройка», «пятерка»...тест?: развитие информационной культуры школьников: вопросы оценки // Народное образование. – 2009. – № 4. – С. 150-157.
- 8 Федоров, А. В. Медиакомпетентность личности: от терминологии к показателям // Инновации в образовании. – 2007. – № 10. – С. 75-108.
- 9 Петрова, И. В. Психологическая культура как средство развития информационной культуры будущих специалистов // Высшее образование сегодня. – 2008. – № 7. – С. 43-45.
- 10 Ермаков, Д. Информатизация образования и информационная компетентность учащихся // Народное образование. – 2009. – № 4. – С. 158-163.
- 11 Лантух Н.И. Педагогические условия формирования информационной культуры у старшеклассников в системе «лицей-вуз»: автореф. ...канд. пед. наук. – Ставрополь, 2006.

Reference

- 1 Berkimbayev, K. (2005). Computer science. Tutorial: Publishing of legal literature. Almaty.
- 2 Djusubaliev, D. (1997). Theoretical formation bases of information culture in the distance learning environment. The dissertation of the doctor of pedagogical sciences. Almaty.
- 3 Ermakov, D. (2009). Informatization of education and information competence of students. Public education, 2009. – № 4. P. 158-163.
- 4 Fedorov, A. (2007). Media Competence of Personality: from Terminology to Indicators. Innovations in Education, 10. 75-108.
- 5 Gromova, O. (2009). “Three”, “five” ... test?: the development of the information culture for school children: assessment issues. Public education, 4.
- 6 State Program of Education and Science Development of the Republic of Kazakhstan for 2016-2019 (2015). Astana, MES RK.
- 7 Kazantseva, V. (2008). Information culture of personality. Higher education in Russia, 12. 134-136.
- 8 Lantukh, N. (2006). Pedagogical conditions for the formation of information culture among high school students in the “lyceum-university” system. Candidate dissertation of pedagogical sciences. Stavropol. – 2007. № 10. P. 75-108.
- 9 Nazarbayev, N. (2007). Kazakhstan in the new world. Address of the President of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan). Astana.
- 10 Petrova, I. (2008). Psychological culture as a means of developing the information culture of future specialists. Higher education today, № 7. P. 43-45.
- 11 Petrova, L. (Trans.). (2014). Formation and maintenance of cultural heritage in the Information Society “Memory of the Information Society”: UNESCO publications for The World Summit on the Information Society Forum (WSIS) (E. Kuzmin & V. Firsov, Eds.). Ministry of Communications and Mass Media of the Russian Federation, “Information for All Programm” UNESCO, RSL. – St. Petersburg: RSL Publishing House. – 2008. № 12. P. 134-136.

5-бөлім
БІЛІМ БЕРУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Раздел 5
МЕНЕДЖМЕНТ ОБРАЗОВАНИЯ

Section 5
MANAGEMENT OF EDUCATION

Анарбек Назгүл

кандидат педагогических наук, Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Казахстан, Алматы,
e-mail: nazanar@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ АКАДЕМИЧЕСКОЙ МОБИЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВУЗОВ В КАЗАХСТАНЕ

Быть мобильным для преподавателя отечественных вузов означает уметь управлять собственной образовательной деятельностью, строить свою индивидуальную траекторию, четко преследуя конкретные цели, прогнозировать свою профессиональную деятельность с учетом требований современного общества, умение быстро реагировать на происходящие изменения и перестраивать свой профессиональный путь под них. Следовательно, академическую мобильность отмечают как способность и стремление субъекта к непрерывному образованию и самообразованию. Само определение «академической мобильности» постоянно развивается, в него вкладываются все новые значения. Тем не менее, значимость исследуемого понятия сохраняется. В рамках данной статьи на основе проведенного сопоставительного анализа развития академической мобильности за рубежом и в Казахстане рассмотрены проблемы организации и развития академической мобильности среди преподавателей.

Ключевые слова: академическая мобильность, Болонский процесс, высшее образование, вертикальная и горизонтальная академическая мобильность, внешняя и внутренняя академическая мобильность, профессорско-преподавательский состав.

Анарбек Назгүл

педагогика ғылымдарының кандидаты, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
E-mail: nazanar@gmail.com

Қазақстандағы жоғары оқу орындарының оқытушыларының академиялық мобильділіктерінің даму ерекшеліктері

Отандық жоғары оқу орындарының оқытушылары үшін мобильді болу дегеніміз олардың білім берудегі өз қызметін басқара алуы, өзінің жеке траекториясын құруы, нақты мақсаттарын айқындай алуы, өзінің кәсіби іс-әрекетін қазіргі қоғамның талаптарына сәйкес болжауы, болып жатқан өзгерістерге жылдам бейімделу және өзінің кәсіби жолын осылармен сәйкестендіре алуы мен өзбетінше білімденуге ұмтылуы деп белгіленеді. «Академиялық мобильділік» анықтамасының өзі үнемі дамып отырады, оған ұдайы жаңа мән беріліп тұрады. Алайда зерттеу ұғымының маңыздылығы сақталады. Аталған мақаланың аясында Қазақстандағы және шетелдердегі академиялық мобильділіктің дамуы бойынша жасалған талдаулар негізінде оқытушылар арасындағы мобильділікті ұйымдастыру мен дамыту мәселесі қарастырылды.

Түйін сөздер: академиялық мобильділік, Болон үдерісі, жоғары білім, тік және көлденең академиялық мобильділік, ішкі және сыртқы академиялық мобильділік, оқытушы-профессорлар құрамы.

Anarbek Nazgul

Candidate of Pedagogical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University

E-mail: nazanar@gmail.com

The Features of Development in Academic Mobility of University Teachers in Kazakhstan

Being mobile for a domestic university teacher means to be able to manage own educational activities, build own individual track while clearly pursuing specific goals, forecast own professional activity taking into account the demands laid down by modern society, ability to respond quickly to changes and align own professional pathway with them. Consequently, academic mobility is considered as the ability and aspiration of a person for continuous education and self-education. The definition of “academic mobility” is constantly evolving, new meanings are being put in it. Nevertheless, the significance of the concept remains unchanged. This article, based on comparative analysis of the development of academic mobility abroad and in Kazakhstan, addresses the issues of academic mobility arrangement and development among teachers.

Key words: academic mobility, Bologna process, higher education, vertical and horizontal academic mobility, external and internal academic mobility, faculty.

Введение

В настоящее время Казахстан совершенствует национальную систему образования. Одни из приоритетов в этом направлении – вхождение и интеграция в мировое образовательное пространство. Это продиктовано необходимостью подготовки высококвалифицированных и конкурентоспособных специалистов, отвечающих высоким современным требованиям мирового рынка и способных внести существенный вклад в развитие отечественной экономики.

В послании Президента Н.А. Назарбаева народу РК «Новое десятилетие – новый экономический подъем – новые возможности Казахстана» говорится о том, что качество высшего образования должно отвечать самым высоким международным требованиям и вузы страны должны стремиться войти в рейтинги ведущих университетов мира [1].

Присоединение Республики Казахстан к Болонскому процессу в 2010 г. способствует открытости высшего образования для мира: признание отечественных квалификаций, ступеней и академических степеней и выбор наиболее подходящей образовательной траектории, и конвертируемость казахстанских дипломов о высшем образовании в Европейском регионе, и право выпускников на трудоустройство в любой стране, и обеспечение академической мобильности студентов и преподавателей, и широкие возможности вузов в реализации программ двухдипломного образования [2].

Цель статьи – обобщение опыта и анализ развития академической мобильности преподавателя за рубежом и в Казахстане.

Методология и методы исследования. В основу положен системный и личностно-ориентированный подходы, использован компаративный анализ, теории высшего профессионального образования и сравнительной педагогики. Статья носит обзорный характер.

Обзор литературы.

Понятие академической мобильности.

Академическая мобильность закреплена во всех основных документах Болонского процесса, которые определяют основные тенденции и принципы этого процесса, а также его базовые характеристики. Положения Болонской декларации, подписанной в июне 1999 г., регулируют процессы академической мобильности. В Пражском коммюнике министров образования 2001 г. отмечено, что академическая мобильность обучающихся, исследователей и преподавателей позволит ее участникам воспользоваться европейскими образовательными ценностями [3].

В Берлинском коммюнике 2003 г. и Лондонском коммюнике 2007 г. говорится о том, что мобильность представляет собой основу для формирования Европейского пространства высшего образования, являясь важнейшим элементом Болонского процесса, создающим новые возможности для развития сотрудничества между людьми и институтами [4, 5]. Стратегия мобильности для европейского пространства высшего образования «Мобильность для лучшего обучения» до 2020 г. была принята на 3-м Форуме политики Болонского процесса в Бухаресте 26–27 апреля 2012 г. Она направлена на повышение качества мобильности, интернационализацию высшего образования и содействие повышению трудоустройства [6].

На сегодняшний день в системе высшего образования Республики Казахстан заложена необходимая нормативная база для развития такой практики. Отметим, в частности, Стратегию мобильности европейского пространства высшего образования 2020, Закон РК «Об образовании», Государственную программу развития образования на 2012–2020 гг., приказы Министерства образования и науки РК «О направлении для обучения за рубежом в рамках академической мобильности» № 12 от 21.01.2013 г. и «О приглашении зарубежных ученых в вузы Республики Казахстан» № 2 от 11.01.2013 г. и др.

Как известно, в Болонском процессе различают два вида академической мобильности: «вертикальную» и «горизонтальную». Под вертикальной мобильностью подразумевают полное обучение студента на степень в зару-

бежном вузе, под горизонтальной – обучение там в течение ограниченного периода (семестра, учебного года). Стоит подчеркнуть, что в Казахстане оба вида академической мобильности динамично развиваются. Так, примером развития вертикальной академической мобильности является международная стипендия «Болашак», которая учреждена 5 ноября 1993 года Постановлением Президента Республики Казахстан Н. А. Назарбаева. Цель программы – подготовка кадров и специалистов для приоритетных секторов экономики страны [7]. Каждый отечественный вуз реализует программу МОН РК «Семестр за рубежом», что является ярким примером развития горизонтальной академической мобильности.

В таблице 1 хотим представить палитру определений понятия «академическая мобильность».

Таблица 1 – Анализ понятия «академическая мобильность»

Авторы	Источник	Определение термина «академическая мобильность»
1	2	3
Суомела Салми Э.	The first international bilingual conference on international academic mobility, Finland: the University of Turku, 2006.	неотъемлемая форма существования интеллектуального потенциала, отражающая его реализацию в движении и пространстве социальных, экономических, культурных, политических взаимоотношений и взаимосвязей.
Харви Л.	Analytic Quality Glossary, Quality Research International, 2009.	является инструментом интернационализации образования для приобретения межкультурных навыков и подготовки субъектов образовательного процесса к международной профессиональной среде.
Дервин Ф.	The first international bilingual conference on international academic mobility, Finland: the University of Turku, 2006.	означает возможность передавать опыт одного вуза другому и преодолевать национальную самодостаточность. Студенты могут получать знания, недоступные в их учебном заведении, улучшать лингвистические способности, знакомиться с новыми культурами, приобретать зарубежных друзей.
Европейская комиссия	New Perspectives for Learning: Student Mobility in Europe.– Brussel, 2001// URL: http://www.pjb.co.uk/npl/index.htm	для обучающихся как необходимая составляющая открытого европейского пространства, способствующая европейской интеграции и созданию единого рынка труда, а также они должны получать финансовую поддержку для получения доступа в зарубежные вузы.
Вартон С.	Warton S. Making Bologna a reality. Mobility of staff and students/ Bologna process official seminar. London: ESIB, 2007, february 8-9 // URL: http://www.ehea.info/	сложный комплекс, состоящий из путешествия, проживания и обучения в различных социальных системах и культурах. Она предоставляет прекрасную возможность для получения и передачи знаний, является инструментом культурного и интеллектуального обмена.
Кузьмин А.В.	Кузьмин А. В. Управление академической мобильностью как фактор развития международной интеграции в образовании: автореф. канд. экон. наук.-СПб, 2007. – 26 с.	как фактор развития международной интеграции в образовании в нескольких аспектах, во-первых, как повышение квалификации, работа в зарубежных институтах и преподавание в зарубежных филиалах – участник мобильности преподаватель вуза; во-вторых, как полное обучение обучающихся за рубежом для получения специализации или получения научной степени, программы обмена – обучающийся как участник мобильности; в-третьих, как процесс предоставления образовательных услуг учебным заведением в межгосударственных филиалах.

1	2	3
	Концепция академической мобильности обучающихся высших учебных заведений Республики Казахстан (МОН РК от 19 января 2011 года)	перемещение обучающихся или преподавателей-исследователей на определенный академический период, как правило, семестр или учебный год, в другое высшее учебное заведение для обучения или проведения исследований, с обязательным перезачетом в установленном порядке освоенных образовательных программ в виде кредитов в своем вузе
	Положение об академической мобильности КазНУ им. аль-Фараби	перемещение обучающихся для обучения на определенный академический период: семестр или учебный год в другое высшее учебное заведение с обязательным перезачетом освоенных образовательных учебных программ в виде кредитов в своем высшем учебном заведении или для продолжения учебы в другом высшем учебном заведении; перемещение обучающихся, преподавателей-исследователей для проведения исследований и прохождения стажировки в зарубежных высших учебных заведениях на период от 10 дней до 1 учебного года.

В педагогической литературе нет единого мнения ил определения «академической мобильности», но хотим подчеркнуть, что большинство авторов рассматривают ее как инструмент или фактор развития интернационализации образования. Также бесспорным является и то, что в ходе академической мобильности происходит взаимообмен и взаимообогащение культурами, конечно, перезачет каких-то дисциплин, наверное, важен, но необходимо понимание нового уровня, что это не просто перемещение из одного вуза в другой, а активный обмен особенностями культуры.

Результаты и обсуждение

Развитие академической мобильности преподавателей вузов

В рамках данной статьи мы хотели рассмотреть, как развивается академическая мобильность среди преподавателей. Ученые-исследователи данного направления отмечают, что наблюдается некоторая поляризация: есть страны с высокой академической миграцией, например, Гонконг, – как результат привлечения преподавателей из разных стран для развития своего высшего образования; есть страны с низким уровнем интернационализации специальностей. В последнем случае, как правило, эти страны являются этнически однородными, не используют английский язык как язык обучения и ведут обучение на родном языке. Также стоит заметить, что основными экс-импортерами академического труда в мире являются преподаватели из США и Великобритании.

Развитие академической мобильности сопряжено и с таким фактором, как «утечка мозгов», когда происходит переманивание талантливых и высококвалифицированных специалистов за границу из родной страны за счет более высокой оплаты труда, социального пакета, социально-экономического развития страны. Э.Д. Баженова выделяет две точки зрения по этому поводу:

– оптимистическая – увеличение потоков талантливых людей способствует развитию связей между развивающимися и развитыми странами, развитию торговли и инвестиций;

– пессимистическая – всеобщий поиск талантов будет исключительно за преуспевающими странами, которые будут улучшать и расширять свои экономические возможности, что превратит некоторые развивающиеся страны в «инкубаторы эмиграции», в которых будут производиться мигранты для иностранной работы [8].

Различают внешнюю (международную) и внутреннюю (национальную) академическую мобильность. Под внешней академической мобильностью понимается обучение обучающихся в зарубежных вузах, а также работа преподавателей-исследователей в зарубежных образовательных или научных учреждениях. Под внутренней академической мобильностью понимается обучение обучающихся, а также работа преподавателей-исследователей в ведущих казахстанских вузах.

В следующей таблице приведены данные, как развивается внешняя академическая мобильность в некоторых европейских странах по данным национальных докладов [9].

Таблица 2 – Мобильность преподавателей по данным национальных докладов ряда европейских стран

Страна	Меры по устранению препятствий мобильности преподавателей и продвижению программ мобильности, стимулированию мобильности на въезд и выезд
Великобритания	Сотрудники английских учебных заведений активно присутствуют на международных конференциях и коллоквиумах и участвуют в исследовательских проектах вне страны. Совет Socrates Erasmus обсуждает с Академией высшего образования возможность введения модуля в программе профессионального развития для новых работников преподавательского состава, что позволит поощрить их к участию в данной программе. При успешном завершении приоритет будет отдаваться молодым специалистам, занятым в профессиональной подготовке и развитию для участия в программе. Союз университетов и колледжей работает с всемирным федеративным союзом международного образования по организации семинаров по Болонскому соглашению.
Франция	Для облегчения мобильности по выезду преподавателей Франция изменила ряд законов, которые учитывают период пребывания за границей и позволяют преподавателям остаться за границей в целях признания. Что касается мер по мобильности в страну, то Франция широко использует практику приглашения ассоциированных членов среди профессуры. В рамках договора, MENESR поощряет университеты по набору преподавателей из числа иностранцев. Процедуры допуска, заполнения заявлений на работу и т.д. во Франции улучшаются, в частности возможностью заполнения заявок на английском языке.
Германия	В 2015 году только DAAD трудоустроил около 3500 иностранных исследователей, художников и менеджеров высшего образования из стран, подписавших Болонское соглашение в учебные заведения Германии. Благодаря финансовой помощи DAAD около 3600 немецких учёных, художников и менеджеров высшего образования уехало в страны Болонского соглашения. В рамках программы ERASMUS за 2014/2015 г. помощь получили 2600 немецких и такое же количество иностранных преподавателей. Мобильность преподавателей поощряется путём предоставления индивидуальных стипендий или в форме партнерства с вузами Восточной Европы и со странами СНГ. Среди мер, увеличивающих мобильность, наряду с финансовой поддержкой, родные вузы создают условия работы путем гибких сроков поездки за рубеж, совмещения исследовательской работы и сочетания учебных часов к нагрузке. Немецкая программа для молодых научных работников расширяет возможности для более привлекательных и конкурентных на мировом уровне условий труда для выдающихся молодых исследователей по проведению исследований и преподавания в научных заведениях без необходимости прохождения профессорских требований для чтений лекций.

В Казахстане развивается внешняя академическая мобильность, но процент приехавших в отечественные вузы иностранных преподавателей намного выше, нежели процент казахских преподавателей, выезжающих за рубеж для чтения лекций или проведения исследований. Это обусловлено тем, что, во-первых, наши вузы согласно Болонским решениям активно модернизируют содержание образовательных программ. Во-вторых, ведущие специалисты различных отраслей наук не в полной мере владеют английским, немецким и другими языками.

Далее, рассмотрев положение с академической мобильностью в европейских странах, мы выделили ключевые направления увеличения внешней мобильности отечественных преподавателей:

- активное участие в действующих программах обмена TEMPUS, COPERNICUS, СЕЕРUS, ERASMUS MUNDUS;

- при анализе опыта работы преподавателя акцент при найме делается и на опыт работы, обучения или прохождения стажировок в иностранном вузе;

- приглашение иностранных лекторов для проведения занятий со студентами (в Казахстане в качестве академической мобильности понимается педагогическая нагрузка приглашенного преподавателя как минимум в течение семестра), участие профессуры в международных конференциях;

- участие в работе международных организаций и сотрудничество в научных исследованиях – сегодня казахский ученый-исследователь, получив аккредитацию МОН РК как физическое лицо, может активизировать свою деятельность в данном направлении;

- заключение двусторонних и многосторонних соглашений с другими вузами – данное

направление могло бы динамично развиваться и в рамках внутренней академической мобильности, так как вузы продвигают новые образовательные программы и не всегда в стенах одного университета может оказаться достаточно высококвалифицированных кадров;

- языковая подготовка преподавателей – международная программа «Болашак» предлагает преподавателям пройти не только научную стажировку, но и улучшить качество владения иностранным языком (до 6 месяцев включительно);

- выделение определенного процента мест в штатном расписании для иностранной профессуры – образовательная политика республики в области высшего образования направлена на предоставление институциональной автономии вузам, авторы выражают надежду, что в новых условиях такую рекомендацию европейских университетов примут во внимание;

- постановка цели на уровне вуза по индикатору «мобильность преподавателей» как части стратегии и интернационализации – такая постановка необходима и в рамках развития внутренней академической мобильности;

- проведение научных исследований в рамках академической мобильности и распространение положительного опыта – это касается и разных отраслей научного знания, но также хотелось акцентировать внимание, что фундаментальных исследований по развитию академической мобильности практически не существует;

- проведение политики поощрения мобильности в вузе – в этом направлении интересен опыт университетов Гонконга, поощрения как материального характера, так и предоставление условий в проведении научных исследований, а также поощрения в виде публикаций результатов в рейтинговых мировых журналах.

Сегодня на уровне отдельных университетов кадровая политика акцентирует свое внимание на: рейтинговой оценке деятельности преподавателя, что повысило ее объективность; использовании международных методов оценки научной деятельности преподавателей; частичной информатизации системы управления: созданы профайлы преподавателей в системе Интранет [10].

Между тем, реализуемых мер явно недостаточно, поскольку многие проблемы кадровой политики сферы высшего образования так и не преодолены (старение кадров, «утечка мозгов» и др.), а профессорско-преподавательский состав казахстанских вузов пока остается слабо конкурентоспособным на международном уровне

и не обновляется качественно в должной мере. По-видимому, для преодоления данных барьеров и гармонизации индивидуальной стратегии преподавателя с национальной кадровой политикой необходима разработка специализированной кадровой стратегии в университетах Казахстана. Повышение качества отбора персонала, в том числе с участием зарубежных претендентов, при этом сделать акцент не только на статичные достижения (ученая степень, опубликованные труды), но и на их ориентированность на совершенствование качества своего труда, личностный рост, перспективность научной деятельности.

Заключение

Анализ зарубежного опыта организации академической мобильности преподавателей показывает основные меры по ее осуществлению:

- вхождение в глобальную исследовательскую повестку, что должно повысить интерес преподавателей к исследованиям, проводимым в КазНУ. Например, Технический университет Мюнхена отказался от развития обычной инженерии в пользу нано- и биоинженерии для того, чтобы выйти на передний край современных научных исследований и перестать «догонять» другие ведущие университеты для обеспечения условий для исследования преподавателям вуза;

- получение большей финансовой самостоятельности структурных подразделений университета для возможности преподавателям проводить свою исследовательскую и профессиональную деятельность, что позволит сформировать бюджет развития и эндаумент-фонд;

- уменьшение бюрократического контроля, что позволит преподавателям и исследователям быстро адаптироваться к мировым изменениям рынка образования и науки, открывать образовательные программы, создавать новые научные направления или открывать исследовательские центры;

- повышение количества программ и курсов, читаемых на английском языке, следовательно, улучшить качество работы языков программ для преподавателей и исследователей. По этому пути идут даже не исследовательские вузы. Так, университет Масарика в Брно и Хельсинский университет сейчас находятся в процессе запуска 100 курсов на английском языке;

- привлечение и поощрение наиболее талантливых студентов;

– повышение доли студентов магистратуры и аспирантуры в общей доле студентов;

– выявление особо выдающихся студентов для обучения по образовательным траекториям высокой интенсивности.

Привлечение талантливых преподавателей представляется более трудной задачей. Немаловажное значение здесь имеет вопрос финансирования. То, что сегодня могут предложить в КазНУ им. аль-Фараби для привлекаемого ведущего ученого, в Великобритании и Франции составляет зарплату рядового представителя преподавательского состава.

Исходя из мирового опыта, представленного в анализируемой литературе, привлечение ученых с мировым именем может осуществляться следующими методами:

– предложением высокой зарплаты (например, в Университете Париж Декарта и Техническом университете Мюнхена);

– предоставлением возможности влиять на академическую политику и самому собирать команду исследователей. По данному пути пошли лучшие немецкие университеты;

– привлечением ученых из национальных диаспор за рубежом, в основном используя красивую идею о «возрождении национального образования» (так поступает университет Масарика в Брно (Чехия);

– самой по себе привилегированностью университета. Ясно, что работать в Гарварде гораздо престижнее, чем в каком-нибудь муниципальном колледже, даже если и за меньшие деньги;

– привлечением талантливых научно-педагогических работников из стран с более низким уровнем жизни (так поступает Хельсинский университет Финляндии в отношении ученых из Малайзии и других стран, с низким уровнем жизни);

– привлечением одной суперзвезды, за которой потянутся другие. Например, первый

президент Гонконгского университета науки и технологии до этого возглавлял один из исследовательских университетов в США и был первым гражданином китайского происхождения на таком посту, второй же президент этого вуза был известным ученым, обладателем медали National Medal of Science.

Естественно, приглашать известных ученых поработать в управляемом ими университете не составляло для них проблем. Недостаточная известность отечественных университетов за рубежом не позволяет использовать преимущества бренда, низкая зарплата не позволяет «перекупать» таланты из университетов первых сотен QS.

Таким образом, очевидно, что университетам Казахстана следует делать ставку на привлечение научно-педагогических работников из числа представителей казахской диаспоры за рубежом, а также на приглашение талантливых ученых из стран Юго-Восточной Азии и СНГ.

И в заключение, хотим особо подчеркнуть, что развитие внутренней академической мобильности становится все более актуальным. В рамках активизации научных исследований по сохранению и развитию понятия «национальная идентичность», обновления содержания образовательных программ дисциплинами, способствующими пониманию и воспитанию национальной идентичности обучающихся одним из приоритетов политики вузов должно стать увеличение динамики развития академической мобильности внутри страны. Так, необходимо проведение научных исследований по разработке «Сакральной географии Казахстана», без совместных усилий данная работа будет носить местечковый характер, поэтому принятие многосторонних соглашений между отечественными вузами может дать высокий эффект.

Литература

1 Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» от 14.12.2012 г

2 Казахстан – Китай: развитие педагогической науки и образования на рубеже веков: Монография / Мынбаева А.К., Анарбек Н., Ху Жаоюэ, Тан Сяотун. – Алматы: Казак университеті, 2016.

3 Пражское коммюнике. К зоне Европейского высшего образования. Коммюнике встречи европейских министров, ответственных за высшее образование (Прага, Чехия, 19 мая 2001 г.) – URL: <http://ag2.bsu.by/ru/main.aspx?guid=4151>

4 Берлинское коммюнике. Создание Европейского пространства высшего образования. Коммюнике Конференции европейских министров, ответственных за высшее образование (Берлин, Германия, 19 сентября 2003 г.) – URL: <http://ag2.bsu.by/ru/main.aspx?guid=4151>

- 5 Лондонское коммюнике. К Европейскому пространству высшего образования: откликаясь на вызовы глобализованного мира. Коммюнике Конференции европейских министров, ответственных за высшее образование (Лондон, 17-18 мая 2007 г.) – [URL]: <http://ag2.bsu.by/ru/main.aspx?guid=4151>
- 6 Бухарестское коммюнике. Максимальное использование нашего потенциала: Консолидация Европейского пространства высшего образования. Коммюнике Конференции министров Европейского пространства высшего образования (Бухарест, Румыния, 26-27 апреля 2012 г.) – URL: <http://ag2.bsu.by/ru/main.aspx?guid=4151>
- 7 Сайт Центра международных программ «Болашак» // <https://www.bolashak.gov.kz/ru/>
- 8 Баженова Э.Д. Развитие академической мобильности обучающихся РК в контексте Болонского процесса: монография/ Э.Д. Баженова – Алматы, 2015. - 102 с.
- 9 Чистохвалов В. Н. Состояние, тенденции и проблемы академической мобильности в Европейском пространстве высшего образования / В. Н. Чистохвалов, В. М. Филиппов. – М.: РУДН, 2008. – 162 с.
- 10 Грабельных Т. И. Высшее профессиональное образование и развитие академической мобильности в России в начале XXI века: национальный и институциональный аспекты. – Иркутск : Изд-во ИГУ, 2013. – С. 95-102.

References

- 1 Bazhenova, E. (2015). Development of academic mobility for students of Kazakhstan in the context of the Bologna process: monograph. Zhetyssu State University.
- 2 Chistokhvalov, V., & Filipov, V. (2008). The state, trends and problems of academic mobility in the European Higher Education Area. Moscow: PFUR.
- 3 Creation of the European Higher Education Area: Berlin Communiqué. Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education. (2003, September 19). Retrieved from <http://ag2.bsu.by/ru/main.aspx?guid=4151>
- 4 Gabelnykh, T. (2013). Higher professional education and development of academic mobility in Russia at the beginning of the 21st century: national and institutional aspects. Irkutsk: ISU Publishing House.
- 5 Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area: Bucharest Communiqué. Ministerial Conference of the European Higher Education Area. (2012, April 26-27). Retrieved from <http://ag2.bsu.by/ru/main.aspx?guid=4151>
- 6 Мынбаева, А., Анарбек, Н., Ху Жаоюэ, & Танг Хиаотонг. (2016). Kazakhstan – China: development of pedagogical science and education at the turn of the century: Monograph. Almaty: Kazakh University.
- 7 Nazarbayev N. (2012) Address of the President of the Republic of Kazakhstan, Leader of the Nation, N.Nazarbayev “Strategy of Kazakhstan-2050”: new political course of the established state” (Kazakhstan).
- 8 Site of “Center for International Programs”. Retrieved from <https://www.bolashak.gov.kz/ru/>
- 9 To the European Higher Education Area: Prague communiqué. Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education. (2001, May 19). Retrieved from <http://ag2.bsu.by/ru/main.aspx?guid=4151>
- 10 To the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalized world: London Communiqué. Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education. (2007, May 17-18). Retrieved from <http://ag2.bsu.by/ru/main.aspx?guid=4151>

6-бөлім
БІЛІМ БЕРУ САПАСЫНА БАҒА БЕРУ

Раздел 6
ОЦЕНКА КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Section 6
ASSESSMENT OF EDUCATION QUALITY

Arman Shaukhanov

candidate of pedagogical sciences, Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Psychology, 87776795375; armanshauhanov@mail.ru

A MODEL FOR ENSURING THE QUALITY OF TEACHING SCHOOLCHILDREN BY USING PERSONAL-ORIENTED EDUCATIONAL TECHNOLOGIES

The paper highlights the issues of improving the quality of teaching schoolchildren and the factors that influence it, such as the content of education, the use of educational technologies, the technological culture of the teacher, the didactic conditions of the influence of educational technologies on the quality of instruction, the introduction of trilingual education, the possession of information technologies, etc.

The paper presents a model for the effective use of personal-oriented educational technologies, which contributes to the improvement of the quality of teaching. The use of technology implies the nomination of the necessary conditions that constitute the essence of the literate implementation of any educational technology.

These conditions include such factors as the integrity of the learning process, the systematic use of technology, the performance of each stage of the intended function, the sequence of the technology steps, the correspondence of the results to the intended goals, ensuring the search activity of each student, the quality of the educational and methodological literature, the level of the technological culture of the teacher, theoretically correctly formulated and approved model of training, as well as periodic selection and replacement of variational learning models, etc.

Key words: content of education, didactic conditions of educational technologies, model of teaching quality, trilingual education.

Шауханов Арман Алимханұлы

п.ғ.к., «Жалпы педагогика және психология» кафедрасының доценті, 87776795375; e-mail: armanshauhanov@mail.ru, Тараз мемлекеттік педагогикалық институты, Қазақстан, Тараз қ.

Тұлғалық-бағдарлы білім беру технологияларын қолдану арқылы оқушылардың оқу сапасын қамтамасыз ету моделі

Мақалада оқушылардың оқу сапасын көтеру мәселесі, білім беру мазмұны, білім беру технологияларын қолдану, мұғалімнің технологиялық мәдениеті, білім беру технологияларының оқыту сапасына әсер ететін дидактикалық шарттары, үштілді оқытуды ендіру, ақпараттық технологияларды меңгеру сияқты және оған ықпал ететін т.б. факторлар көрініс береді. Мақалада оқыту сапасын жетілдіруге мүмкіндік беретін тұлғалық-бағдарлы білім беру технологияларын тиімді қолданудың моделі көрсетіледі. Технологияларды қолдану кез келген білім беру технологияларын сауатты жүзеге асырудың мәнін құрайтын қажетті шарттарды белгілеуді бағамдайды.

Бұл шарттар оқыту үдерісінің тұтастығы, технологияларды қолданудың жүйелілігі, белгіленген әр функцияның орындалу кезеңдері, технологиялар кезеңінің бірізділігі, алынған нәтижелердің қойылған мақсаттарға сәйкестігі, әр оқушының ізденушілік іс-әрекетін қамтамасыз ету, оқу және әдістемелік әдебиеттердің сапасы, мұғалімнің технологиялық мәдениетінің деңгейі, теориялық тұрғыда нақты, дұрыс құрастырылған және байқаудан өткен оқыту моделі, сонымен қатар вариативті оқыту моделін кезеңдік таңдау мен ауыстыру және т.б. факторларды қамтиды.

Түйін сөздер: білім беру мазмұны, білім беру технологияларының дидактикалық шарттары, оқыту сапасының моделі, үштілді оқыту.

Шауханов Арман Алимханович

кандидат педагогических наук, доцент кафедры «Общая педагогика и психология» педагогического факультета, Таразский государственный педагогический институт, Казахстан, г.Тараз, тел.: 87776795375; e-mail: armanshauhanov@mail.ru

Модель обеспечения качества обучения школьников посредством использования личностно-ориентированных образовательных технологий

Статья освещает вопросы повышения качества обучения школьников и факторы, влияющие на него, такие как содержание образования, использование образовательных технологий, технологическая культура учителя, дидактические условия влияния образовательных технологий на качество обучения, внедрение трехязычного обучения, владение информационными технологиями и др. В статье приводится модель по эффективному использованию личностно-ориентированных образовательных технологий, способствующая повышению качества обучения. Использование технологий предполагает выдвижение необходимых условий, составляющих сущность грамотной реализации любой образовательной технологии. Эти условия включают в себя такие факторы, как целостность процесса обучения, системность использования технологий, выполнение каждым этапом намеченной функции, последовательность этапов технологии, соответствие полученных результатов намеченным целям, обеспечение поисковой деятельности каждого ученика, качество учебной и методической литературы, уровень технологической культуры учителя, теоретически правильно составленная и апробированная модель обучения, а также периодический подбор и замена вариативных моделей обучения и т.д.

Ключевые слова: содержание образования, дидактические условия образовательных технологий, модель качества обучения, трехязычное обучение.

Introduction

In the XXI century, a high level of education and quality of education are the key to prosperity, ensuring progressive development of society.

Years of the sovereignty of the Republic of Kazakhstan had a positive impact on the development process and development of Kazakhstan's pedagogy, especially in the humanities, such as "History of Kazakhstan", "Universal History", "Man, Society and Law", "Kazakh literature", "Kazakh language" etc.

Since independence, Kazakhstan pedagogy has received a powerful impetus, having before him a vast field of activity in all directions, and unlimited opportunities not only in the use of new educational technologies, but is not fully exhausted the reserves of traditional learning technologies, primarily in the field of historical disciplines.

The construction a modern democratic society requires educated, well-rounded people. At the moment there is a lot of variety of educational technologies that can be used in the learning process. The same people in need for modern education. This applies both to domestic researches and to the world, including the Soviet and modern Russian technologies.

Researches in the field of modern didactics indicate that the term "condition" refers to those factors that ensure successful learning.

The following existing didactic conditions allocated for scientific research today:

1. Ensuring the unity of educational, developmental and raising the problems of teaching.

2. Pedagogically correct use of didactic principles.

3. Orientation of students to systematic independent work on the material.

4. A variety of methods, techniques, means of education, their to focus on the development of cognitive independence of students [1, p.23-33].

The theory of educational content in their works considered: M.N.Skatkin [2], V.S.Lednev [3], V.V.Kraevsky [4], I.Ya.Lerner [5].

Ongoing research have shown that the content of education plays an important role in training and educating of the younger generation has an impact on the construction and use of educational technologies in the educational process.

Textbooks, efficiently written on the basis of a properly selected of educational content, are one of the identified teaching conditions necessary for the establishment and effective use of educational, pedagogical technologies, including information.

The process of quality updating of content of education corresponds to the so-called competence-based approach, designed to provide students with the key competencies and provide them with the skills and abilities of obtaining and processing of variety information, especially in electronic media, to raise the overall level of adaptability to the modern conditions of the surrounding reality.

Purpose of the article

The aim of the article is to generalize the experience and develop of a theoretical model for ensuring the quality of schoolchildren's learning.

Research Methods

In the course of the research were widely used such methods as observation, interview, analysis, comparison, study of scientific and methodological literature.

In general, we can choose the following didactic conditions of influence of the educational technologies on quality of teaching. It

1. The integrity of the learning process.

An any educational technology consists of a continuous chain of algorithms, one after the other. Each subsequent algorithm follows from the previous one and it is a logical continuation. A loss of a chain of an algorithm, leads to failure of all technology.

This is reminiscent of the conveyor, producing recycled raw materials to finished products realization. One technological failure in one of

the links in the chain leading to the defect of all products. Thus, the integrity of the learning process is essential.

2. The systematic use of the technologies.

The learning process with the use of technology should be a system that is permanent. Occasional use of technologies, depending on various factors, including the teacher's mood, will not contribute to the effectiveness of the educational process and, hence, the stable growth of the quality of education.

The constant use of the same technology after some time can lead to stagnation of the learning process and cause a feeling of an alienation in the technology. Experience shows that the greatest educational effect is achieved by a rotation of different technologies, actively using both information technologies and traditional games.

3. The sequence of stages of technology.

4. Perform by each step of intended function.

Didactic conditions identified in the research are intended to achieve the so-called microaim at every stage of the process the use of learning technology. Thus, at each stage of the learning process there is one microaim. The figure below describes the stages of learning technology.

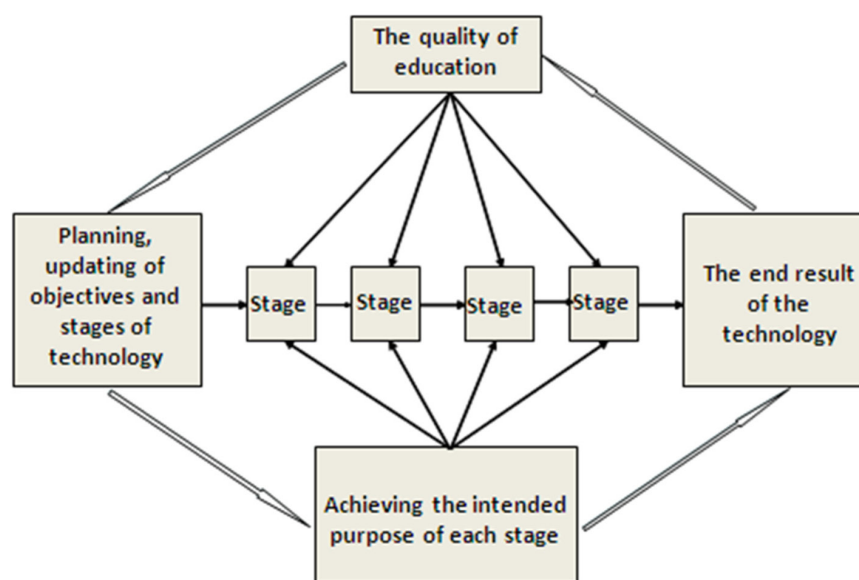

Figure 1 – The stages of the teaching technology

As far as the technology of training consists of stages, one after the other, each with its microaim, the achievement of all microaim and ensure the achievement of the ultimate goal and the main result of the lesson. If at any stage microaim not reached, are not achieved and the next steps of the

technology, so that education technology, reaches its final destination, the lesson is “slipping” on the sloped down and does not fulfill the main educational function. As the practice of experimental work, such moments must be present in the classroom, they are natural and allow qualitatively to analyze the process

of using learning technologies to identify the errors, to continue to reduce their number to a minimum. Not having made a sufficient number of errors and a subsequent analysis it is impossible to understand the mechanism of the application of technology in the classroom. Through demonstration lessons for teachers, and watching their work in the classroom for the development of various technologies, after class or after school, we discussed with the teacher conducting classes, to understand each stage of technology, analyzed errors, mistakes, shortcomings, but at the same time isolated and positive, successful moments.

As a rule, in the next lesson the number of errors becomes smaller technology course became more predictable, all the more fitting a plan, and self-confidence of teachers in understanding the proper use of learning technologies increased with each class.

5. Compliance of the results intended goals.

When planning a lesson using technology training, teacher determines not only the steps, but also determines the main objectives of the lesson, consisting usually of an educational, developmental and educative function. All this together determines the level of both general and specific effectiveness of conducted lesson. The specific effectiveness of each step or microaim can be designated by the term "microeffectiveness". Thus, the achievement of all microeffectivenesses provides and achieving the main objectives of the lesson.

6. Provision of search activity of each student.

This item corresponds to the realities of the educational system of the XXI century, including the competence-based approach, which ensures creative and heuristic understanding of the goals and objectives which put as a teacher in front of him, and the individual student. A huge role in ensuring the search activity of each student possess information technology and, especially, the Internet. Many students who have access to the Internet can find information on any of their questions, for example, spent a whole study in the various search engines on some product or technical novelty, be it camera, smartphone or new computer game: technical documentation, price dispersion in various shops in the city, read reviews, testers professionals or users on the forums already acquired this product. All this, of course, to develop grounded in information of the young generation, but at the same time, many of them are unable to navigate the traditional library catalogs, find the book or author and make handwritten essay to outline theses of the report, to break the text into logical parts, and so on. The main

task of the teacher on the subject just is to provide of an independent search of each student, in so far as it allows the teacher modest capabilities.

7. The quality of educational and methodical literature.

We believe that between technology and content of education are closely interrelated. It is expressed in the fact that the content of the training material is the basis for learning and building technology.

One of the conditions for efficient operation of the technology, in our opinion, is the competent selection of educational material, methods and forms of education, as outdated or ideologized information underlying the technology, will not give the students advanced knowledge and will not perform developmental and possibly educational function [6, p.137-143].

In addition, in the design of the technology necessary to take into account the quality of the content of educational material (textbooks quality), if textbooks are written unprofessional, then the obvious way, and the learning technology will be ineffective, unsuccessful. If the textbook is designed, written and designed professionally, competently, available for understanding the appropriate age of students and the technology will be more perfect.

8. The level of technological culture of the teacher:

A) The ability to choose the right technology selection criteria on the basis of competence approach.

This paragraph explains the importance of proper selection criteria for the selection of specific technologies.

B) The ability to produce a selection of technologies on the basis of well-chosen criteria of selection of learning technologies.

The author provides a list of technologies that are recommended by us for the teaching of history. The level of technological culture of the teachers has a direct impact on the selection of specific technologies, thus ensuring the quality of education [7, 8, 9].

9. Theoretically correctly compiled and tested the teaching model.

As a rule, training model chosen by experimentation, trial and error. Obviously, the main criterion for selecting of the optimal model can be called the fact that this model will be well received by the students and held a successful approbation, especially on an emotional level. Perhaps the original model will be running to fail, however, to the second, the third time re-use learning model successfully fit into the process of the use of educational technology.

10. Periodic selection and replacement of variable models of learning.

Over time, even a successful model used in the educational process can pall of students and teachers, then there comes a time to rethink, a return to the criteria for selecting of the optimal model, even if the trouble-free, streamlined operation of feedback mechanisms and obtain by the teacher of planned educational outcomes from the students.

11. Modern computer equipment in an educational institution.

Experimental work has allowed better to identify and further to analyze didactic conditions for more efficient use of educational technologies, including information on the definition of the head of our state, without which the development of society and the economy is not able to become competitive in the global community.

12. The level of the teacher of computer equipment.

This condition has a huge value education and the importance of information and one of the reasons hindering the informatization of our country, is a little understanding of teachers of educational institutions about the device and work as a personal computer, interactive whiteboard and the Internet. Often, the older generation of teachers fundamentally do not master computer technologies, preferring to teach students traditional methods and techniques. Not the last role in this is a severe shortage of informatics teachers and technicians, especially in the rural areas of the country. In view of the current situation affairs the computer classes in some schools in rural areas are idle without work, every month morally obsolete. Commenting on the situation, the head of the republic Nursultan Nazarbayev noted that modern computer equipment should be used for its intended purpose, the schools, and not act as museum exhibits.

13. The introduction of the trilingual education.

In recent years, in our education system there is a large-scale innovation that changes the very structure of education in schools and universities of the country – is the introduction of multilingual education. New time makes to meet the new realities of global processes, to respond to the challenges of globalization. Polylingual training is already knock at the door, demanding to be let in, being one of the most powerful factors of Kazakhstan's joining the top 30 developed countries. The superiority of the English language in the world is undeniable, about 85% of scientific information published initially in English. Internet, globalization processes and tools provide access to a vast storehouse of information;

allow to study primary sources, to read scientific journals rated by such databases as the “Scopus”, “Thomson Reuters” and others. Currently, the main obstacle to successful mass introduction of trilingual education remains low English proficiency, both in society in general, and in the environment of the teachers, pupils and university students.

14. Development of creativity among students and teachers.

In recent years, the concepts of “creativity” and “acmeology” have begun to have an increasing impact on the training of successful professionals not only in the education system, but also in any professional activity. Developed creativity in its importance is not inferior to good ownership, for example, information technology or communication technologies, which actually determine the “face” of a person, the level of his professional competence [10;11].

The whole educational system aimed at ensuring the quality of education students in the educational institutions of Kazakhstan, we have presented in the form of a picture presented below.

Results and discussion

The results of the research showed that the teacher himself is the central, key figure in the effective learning process. It is from him, from his developed or undeveloped competences listed above, such as knowledge and mastery of teaching technologies, ICT, English, communicative technologies, that largely determine the success of the students he teaches, as well as the success and perspective of the teacher himself, who is relentless and continuously must work on improving his concept of “I”.

Our state makes the great efforts to ensure that our teachers, schoolchildren and students are not at the margins of history, keep pace with the times and have the opportunity to study abroad on various state programs, such as “Bolashak”. For example, the author of this article independently, without any coercion, constantly increases his professional skills in the field of pedagogy and educational technologies and their creative application in practice, in the continuous study of ICT, necessary for effective successful work, in the practically lifelong learning of English.

In 2013, the author of this article voluntarily enrolled in correspondence courses at the place of work for the specialty “English language” and in 2015 he successfully completed his studies, receiving a red diploma. In the same year 2013 he

was sent to a two-week course in the UK, at the University of Newcastle under the program for teachers “Orleu”. As soon as the polylingual groups

opened in TarGPI in 2012, he immediately began to teach pedagogical disciplines in English in them. In 2016 their first issue took place.

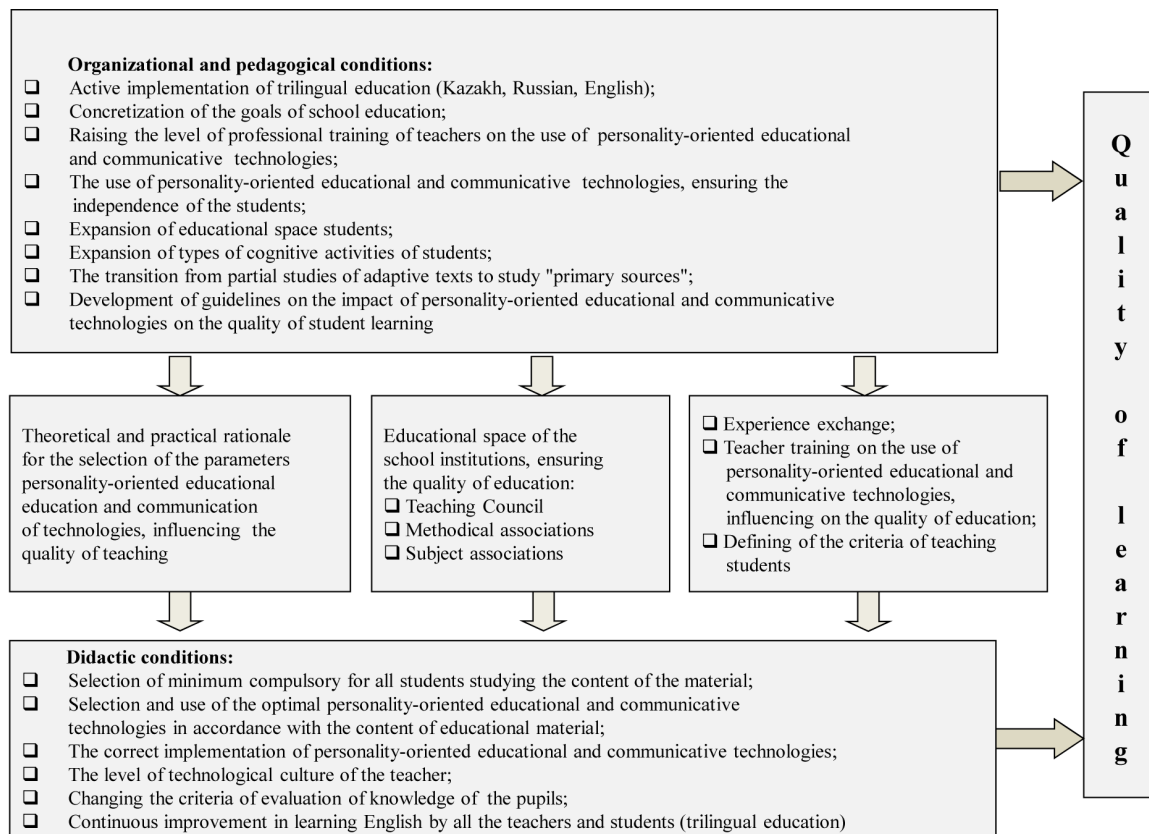

Figure 2 – The model for assurance of quality teaching of schoolboys

Conclusion

Thus, all 14 didactic conditions listed above and identified theoretically by the author were tested and, in practice, are recommendations for action for young teachers and students, brought and benefit both the author and students and the educational institution. And the more there are such teachers and students, the faster our country will enter the thirty most developed countries of the world. The requirements of the new century are forced to

radically change the existing, traditional system of education, first of all, in terms of the gradual transition from the verbal transmission of knowledge to the use education, including information technology of training. However, it should be noted that a full transition to the Information technologies does not guarantee the resolution of the many problems that have accumulated in education. Search, find and follow up on the best way to the “golden mean” is a reliable guide of the development of the education system in the main areas.

References

- 1 Караев Ж.А., Аганина К.Ж., Кузеубаева Н. Формирование научных представлений с использованием информационных технологий обучения // Менеджмент в образовании. – 2004. – № 4. – С. 23-33.
- 2 Скаткин М.Н. Дидактика средней школы: некоторые вопросы современной дидактики / Под ред. М.Н.Скаткина. – М.: Просвещение, 1982. – 240с.
- 3 Леднев В.С. Содержание образования: учебное пособие. – М.: Высшая школа, 1989. – 360с.

- 4 Краевский В.В. Содержание образования: вперед к прошлому. – М.: Пед. общество России, 2000. – 280с.
- 5 Лернер И.Я. Развитие мышления учащихся в процессе обучения истории. – М.: Просвещение, 1982. – 325с.
- 6 Шауханов А.А. О влиянии государственных идеологий на теорию содержания образования. //Менеджмент в образовании. 2005. № 1. – С. 137-143.
- 7 Шауханов А.А. О параметрах отбора образовательных технологий, влияющих на качество обучения //Профессионал Казахстана. – Алматы, 2009. – № 1. – С.6-8.
- 8 Шауханов А.А. Технологическая культура учителя как предпосылка качества обучения // Білім – Образование. – Алматы, 2009. – № 1. – С. 90-94.
- 9 Шауханов А.А. К вопросу о классификации образовательных технологий // Білім – Образование. – 2005. – № 6. – С. 72-76.
- 10 Мынбаева А.К., Галимова Н.Р. Развитие креативности студентов в образовательной среде вуза. – 2015. – 3(46). –№ 46 № 3 (2015): Вестник КазНУ. Серия «Педагогические науки».
- 11 Беркимбаев К.М., Оспанова Б.А., Сагдуллаев И.И. Использование информационно– коммуникативных и интерактивных развивающих технологий в формировании акме-креативных качеств у будущих учителей английского языка. // Вестник КазНУ. Серия «Педагогические науки». №3 (46). 2015.

References

- 1 Berkimbaev, K.M., Ospanova, B.A. &Sagdullaev, I.I. (2015). The use of information and communication and interactive learning technologies in formation of acme-creative qualities by future teachers of English. KazNU Bulletin. «Pedagogical science» series. 3 (46).
- 2 Karaev, Zh.A., Aganina, K.Zh., Kuzuebaeva, N. (2004). Formation of scientific representations using information technologies of education. Management in education, 4, 23-33.
- 3 Krayevsky, V.V. (2000). The content of education: forward to the past. Moscow, Ped. Society of Russia, 280.
- 4 Lednev, V.S. (1989). The content of education: a tutorial. Moscow: Higher School, 360.
- 5 Lerner, I.Ya. (1982). Development of student's thinking in the process of teaching history. Moscow: Enlightenment, 325.
- 6 Мынбаева А.К., Галимова Н.Р. The development of creativity of students in the educational environment of the university. KazNU Bulletin. «Pedagogical science» series. 3 (46)..
- 7 Shauhanov, A.A. (2005) On the classification of educational technologies. Education. 6; 72-76.
- 8 Shauhanov, A.A. (2005). On the influence of state ideologies on the theory of the content of education. Management in Education. 1; 137-143.
- 9 Shauhanov, A.A. (2009). On the parameters of selection of educational technologies that affect the quality of education. Professional of Kazakhstan. Almaty, 1; 6-8.
- 10 Shauhanov, A.A. (2009). Technological culture of the teacher as a prerequisite for the quality of teaching. Education. Almaty, 1; 90-94.
- 11 Skatkin, M.N. (1982). Didactics of high school: some issues of modern didactics. Ed. M.N. Skatkin. Moscow: Enlightenment; 240.

7-бөлім
**ПӘНДЕРДІ
ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ**

Раздел 7
**МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ
ДИСЦИПЛИН**

Section 7
**TEACHING METHODOLOGY
OF DISCIPLINES**

Plamen Dobrev

Ph.D. student, Burgas Free university, Bulgaria, Burgas,
e-mail: pepa_miteva@abv.bg, asparhruk@abv.bg

MODEL OF ANALYSIS AND INTERPRETATION OF IMAGES AND PHOTOGRAPHS AS A PART OF INTERACTIVE TEACHING STUDENTS FROM THE HIGH SCHOOL STAGE

The article examines the possibilities of contemporary pedagogy of combining traditional models of teaching with the incorporation of interactive methods and techniques. The diversity of creative approaches in the teaching of lessons is a prerequisite for variance and focusing the attention of the students. The teaching with art resources and application of stimulant material, subject to further analysis by the students, actively involves them in studying and allows the development of perception, culture and values. The text presents an exemplary model for the analysis of images in a history lesson at high school stage (8th grade). Our choice is random, and the text does not claim to be complete or scientifically strict. It aims to serve as an example in teaching practice and can be improved or supplemented by teachers, students or a particular context. The process is academic as well as creative and our professional flair, ability and courage to provoke ourselves and our students to think in a different way, are responsible for this exemplary version.

Key words: analysis of image, photographs, history, stimulant material, Visual sociology.

Пламен Добрев, докторант

Бургас ерікті университеті, Бургас, Болгария, e-mail: pepa_miteva@abv.bg, asparhruk@abv.bg

Жоғары оқу орындарының студенттерін интербелсенді оқытудың бір бөлігі ретінде бейне мен фотосуретті талдау және түсіндіру моделі

Мақалада тарих пәнін оқытуда суреттер мен фотосуреттерді қолдану әдістемесі қарастырылады. Аталған әдістемеді дәстүрлі оқыту әдістемесі мен интербелсенді әдістер біріктіріледі. Сабақ өткізудегі шығармашылық тұрғылардың көптүрлілігі мектеп оқушыларының және студенттердің зейінін шоғырландыруда маңызды деп танылады. Сабақты талдау үшін көркемөнердің ресурстарын пайдалану және ынталандыру материалдарын қолдану пәнді оқытуда оқушылардың белсенділігін тудырады және олардың қабылдау мәдениеті мен құндылықтарын дамытады.

Мақалада орта мектептің (8-сынып) тарих сабағында қолданылатын бейнелерге талдау жасаудың үлгілік моделі ұсынылады. Біздің таңдауымыз кездейсоқтық және мәтініміз де ғылыми толықтыққа таласпайды. Олар оқытушылық тәжірибеде мысал ретінде беріліп отыр, мұны мұғалім мен оқушылардың өздері толықтырып, жақсартып қолданулары мүмкін. Бұл үдеріс академиялық, шығармашылық және кәсіби дамумен байланысты болғандықтан біздің студенттерімізді өзгеше ойлауға, педагогикалық қабілеттіліктері арқылы өздерін батылдықпен көрсете алуға жетелейді және өз нәтижелері үшін жауапкершілік танытуға ұмтылдырады.

Түйін сөздер: бейнені талдау, фотосуреттер, тарих, ынталандыру материалдары, дидактикалық материалдар, визуалды әлеуметтану.

Пламен Добрев

студент докторантуры, Бургасский свободный университет, Болгария, Бургас,
e-mail: pepa_miteva@abv.bg, asparhruk@abv.bg

Модель анализа и интерпретации изображений и фотографий как часть интерактивного обучения студентов вуза

В статье рассматривается методика обучения предмету истории с использованием рисунков и фотографий. Данная методика объединяет традиционное обучение с интерактивными методами обучения. Разнообразие творческих подходов в преподавании уроков является важной для мотивации школьников и концентрирования внимания студентов. Преподавание с использованием ресурсов искусства и применение стимульного материала для анализа на уроке активно привлекает учащихся к изучению предмета и развивает восприятие, культуру и ценности. В статье представлена примерная модель для анализа изображений в уроке истории на старшей школе (8 класс). Наш выбор случайный, и текст не претендует на полноту или научную строгость. Он призван служить примером в преподавательской практике и может быть улучшен или дополнен учителями и учащимися. Этот процесс является академическим, а также творческим, связан с профессиональным развитием, педагогическими способностями и смелостью провоцировать себя и наших студентов мыслить по-другому и нести ответственность за результаты.

Ключевые слова: анализ изображения, фотографии, история, стимульный материал, дидактический материал, визуальная социология.

Introduction

Historical education and teaching of history is an opportunity for the formation of a system of values, intercultural dialogue of the student and the teacher. Not only does it help the adaptation and socialization to modern times, but it also helps the development of adequate attitude to adolescent memory, interaction and identity. Developments in education require increasingly aggressive patterns of communication, which, on the other hand, create the need for supports in the traditional approaches, combined with modern ones (digital tools, techniques, based on psychological games and trainings) that provoke interactivity and plasticity in thinking. Educational content of the lessons in history as well as in the rest of the Humanities still fails to be in line with the rapid development because it is limited by processed texts and by the quest to tell a large amount of material for a short time.

The purpose of the article is to develop a methodology for teaching the subject of history using drawings and photographs as an interactive teaching methodology.

Materials and methods of research – there were used historical, fine art, personality-oriented approaches and others; methods of analysis, designing, generalization, comparison, modeling and others.

Modern approaches in teaching history

The text in the article does not intend to comment on the failings of an educational system that wants to impose a host of changes. It emphasizes the

capability of pedagogy and methodology of historical education to enrich and update the content of the lesson, in order to create a new imagery world for the student. It carries over into distant dimensions of historical memory, to inspire, to teach dignity and pride, to develop imagination and kindle creative enthusiasm.

Bulgaria, as an ancient culture and civilization “has a lot of moments in the world history to take pride in” (Dobrev, 2017, p.210) [1]. The teaching of history definitely contributes to the formation of national pride, awareness and acceptance of the difference. It is not only reading the facts, but interactive activities and analysis of texts, images and photographs with students from the first grade of high school stage (8-10 class) that provide an opportunity for personal development and broaden students’ cultural horizon. Bulgarian cultural significance in the European context /immediately after Greece and Italy/ is also a prerequisite to take pride in our historical heritage. (Dobrev, 2017) [1].

History, by vocation, seeks for unity in diversity and similarities between people. In such an eclectic way it gives an incentive to create trust-related beliefs, by enriching the narrative of the origin and language roots. Cultural Anthropology of Bulgarian people does not recede from Kroeber and Parsons ‘claim for’ single socio-cultural behavior”. Answers to questions such as “Why and how to understand yourself and others, what is the folk culture and values” are sought. (Dyakov, 2010, p. 7) [2]. The surveys of the Bulgarian character, the analysis of material and spiritual identity, sociocultural phenomena in folklore are syncretism

of text and context, according to T. Dyakov (2010). They reflect the social nature and diversity of the psychology phenomena, self-awareness and uniqueness. Furthermore, the world is changing, alongside Bulgarian character in the particular historical period. Thus we merge and drift away with other cultures, traditions and beliefs. Hopes and memories collapse. Our “Self” is lost and it is only endurance that remains and crystalizes into a national idea and images, which are eternal. Consciousness has the ability to store and transfer as a collective memory and archetypes in the course of time. In addition to text, images reproduce stories, too. These images turn into pieces of art-colorful pictures, lively music, rhythms and dances that remain forever. Today historical memory keeps data for events and people. Our perceptions assess critically the past and the present. They are planning dreams for the future. Reality remains “here and now”, woven in images on the canvas, in pictures and photographs that speak for themselves, for times, emotions and spirituality. Here they are these seemingly frozen pictures and artifacts from our past that take us back to antiquity, to life, to the roots and give us lessons, meaning and inspiration to continue.

The teaching of history interactively, with various techniques, is a way not only to revive historical events, but also to analyze them from a contemporary point of view - with thought, emotion, assessment and assumption. In this way “the modern online communication with electronic texts and presentations is an appropriate means for self-study, discussion forums and personal e-mail messages. Video lessons replace lecturing, the scientific form of teaching, and the flipped classroom prompts non-traditional learning with different types of resources in training” (Todorov, 2017, p. 24-25) [3]. New and challenging, the digital and interactive education in our country still does not have enough extensive empirical evidence on the contribution of learning. At the same time global experience belies more guesswork and uncertainties in their usefulness.

Results and discussion

Analysis of data and images of photographs and artifacts stands out among the most popular methods of teaching. Symbolism in painting and photographs allows to **decipher and interpret** the spiritual world of man even his hidden messages, which from the sphere of perception, turn into reality. Students are able to think, feel, broaden the field of knowledge and at the same time to focus

and dream. Knowledge of symbols allows leaving the day-to-day and moving to figurality of antiquity, the foreign and the prehistoric. The awareness that the world is reincarnated, modified, but still remains and carries messages occurs imperceptibly. For example, the cross-the symbol of faith, the flag - linked to nationality, the Red Rose, funeral or wedding attire, the burning flames of fires and candles from a ritual feast, the mimics and gestures, facial expressions are intertwined and intrigue students not directly, but intuitively. They stir sensitivity, leave a trace and build characters (see Biederman, 2003, p. 4) [4]. Therefore, the interest in the knowledge of symbols and images from a historical point of view, is a way to create interest and intrinsic motivation in students. They broaden sensibility and culture and have a direct and indirect impact on the richness of language and acceptance of the different.

Interpretation and analysis of text, art paintings, cartoons, posters and photographs with events, related to a specific context of the lesson, are a prerequisite for the high school students to access the maximum number of sources of information, related to the topic of the lesson. At the same time, the requirements for “application of multiple different perspectives for critical analysis in any historical document and interactive teaching are not provided in a sufficient degree in the educational materials of Bulgarian history textbooks at this stage of education [5] (see. <https://www.diuu.bg/ispisanie/broi28/28dpp/28dpp4.pdf>).

The methodology of history teaching involves not only text and document analysis, but also interpretation **of illustrations, photographs and images, illustrations in periodicals** -an interesting and useful skill for the students that develops a keen sense, specific competences and facilitates the process of learning. The images and pictures can be printed into students’ minds and influence them on the level of meaning, purpose as well as emotion. This balance of emotions and thinking aspires their ability to produce arguments, to seek for evidence, to express personal position and interact in teams – all these are the competitive advantages of interactive teaching and learning. N. Chakarov’s article: „Development of skills of critical analysis through the use of different sources for the history of Germany after 1945 in the 10th grade” describes in detail the advantages and good practices when students work with periodicals. The author focuses closely on the individual stages in the analysis during the lesson. He also takes into account the

ability of students to systematize, evaluate, argue and identify reasons that are necessary for their personal improvement and motivation. Thus the lesson becomes more understandable, more interesting, more memorable, more exciting. On the other hand, it allows the students with lower results to achieve better academic levels by organizing the information in a personal portfolio [6] (bghistory-edu.org/pictures/pdf).

Interpretations of artistic means and photographs in the study of history represent a particular interest both in theme and in age for the students from the first degree of high school stage. Such interpretations, of course, have many aspects and can use knowledge from various scientific paradigms, associated with artistic arts, photography, psychology, psychoanalysis, **sociology**, history, pedagogy, etc. Taking this into account our scientific research work focuses on the capabilities of **the Visual sociology** that seeks out and analyzes “images or other spectacular objects, such as the study of social phenomena, cultures through Visual representation.” This scientific technique, highly prevalent in the Western modern sociology, expands methodological experimental methods and firmly states a new research direction. The direction, applied in the aspects of historical knowledge, forms a **Visual culture and defines a journey** from one context to another- radically opposite, collecting mental, intellectual and emotional information about events, people and policies. The realities of the camera, the photographer and the historical reality mix here, but they are invariably dependent on the symbols and the action. Although there is a risk of misinformation or distortion of the events, this approach ensures a large amount of information, which photography depicts with the values and behavior of the models [7] (ecsocman.hse.ru/data/2010/09/03/.../09_Sergeeva.pdf).

By its nature, **Visual sociology** draws together the nature of qualitative and quantitative methods in social science and makes the aspects of the social world, studied in the field of Humanities, available for perception [8] (see. <https://sibac.info/conf/social/ii/55937>). In the sphere of historical cognition analysis of photographs stands out as a specific method for examination of documents and it is integrated into an appropriate context. Photography in its essence is defined as a Visual document, printed mass media, electronic sources (blogs, websites and social networks), personal and scientific archives, books in certain fields and topics. The photographs or Visual documents in the

lessons become available for analysis and interpretation by the students if we organize them interactively with specific objectives, tasks and a mission. A focus in photography can be a context, a person or phenomenon in a certain historical time. **The context**, as a typical area in public life, can be: home, work, consumption, journey, illness, death, education, religion, politics, science/knowledge, art, recreation, sports, military action, disaster, conflict, etc. (Štompka, 2010, p. 32) [9]. **Man** as a base unit of society stands out in their roles: parent, child, partner, doctor, teacher, student, spouse, etc., or by gender: male, female; in the generic differences: age, race; body characteristics: height, physique, figure; **in socio-cultural context**: clothes, hairstyle, artifacts; features in communication: body position, body build, facial expression, mimics, gestures. Symbols play an important role in the prestige and status-suit, watch, a specific sign of belonging – Medal, order, etc.; signs of personal hygiene and ecology – appearance, alertness or intoxication. Finally, **the action in the image** is also important: behavior - mundane, routine, normal for a situation or typical for a specific profile or deviant in the norm, or a ritual, ceremonial, etc. The emphasis of the analysis of the photographs are **social interactions** such as conversation, spatial layout of partners, areas of distance, symbols of identity, status or social competence (Emisson, 2000) [10]. Photography, apart from the typical personality or phenomenon, informs about the group **with its parameters**: formality/size, age, generic indicators; type and shape: small, large group, micro group, formal/informal, diffuse, crowd, as well as associations, hierarchies and situativity. **The cultural aspect** includes material culture – tools, lifestyle, home vision and clothes. Last but not least, there is the **public life** – man as a social I, environment, surroundings, nature, landscape, civilization aspects, infrastructure-streets, buildings, their vision, adequate transport, organization of lifestyle-furniture, books, paintings, trophies, diplomas, souvenirs, technical equipment, utensils and cutlery, industrial buildings, nature, battlefield, etc. Means of **consumption, activities and entertainment** -cinema, theatre, public buildings, typical of the time architectural buildings, stadiums, monuments, etc. also occupy space. The richness of images certainly connects with the analysis of time, age, culture and values [13-19].

Roland Barthes (Roland Barthes, 1980) [11], the famous essayist, claims in “ la chambre claire NOTE SUR LA PHOTOGRAPHIE “ “photography systematizes specific variations” in their differences:

empirically, rhetorically, photo-landscapes, portraits or aesthetic – realistic and artistic photography. According to him “events never leave their borders – they are an aggregation of Tyche (goddess of fate, of happiness in Greek mythology), accidents, impact and realism in one”(Barthes, 1980, p. 9-10).

Practicum

Aims: To analyse a picture; related to the topic ; to summarise and point conclusions, relevant to the discussions.

Materials: pictures or other resources, related to the topic of the lesson.

Activity: the class is divided into 4 groups with an equal number of members, seated on places prepared in advance. Every group receives a paper with tasks. One of the members is appointed a “speaker”, responsible for the presentation of the task results.

Preliminary preparations: introduction to the interactive process: 5 min.

The teacher represents the topic of the interactive lesson, appoints the groups, their “speakers” and tells the students to do an introductory exercise, the so called psych technique to prepare them for the lesson. The short psych technique exercise aims to “warm-up” and focus students’ attention “here and

now”.

Version 1: Psych technique “Seat still on chair”

“Make yourselves comfortable on the chairs and try to keep still as long as possible. It is not as easy as it sounds. You must focus your attention on not moving. Relax the muscles, try not to make any involuntary movements. At first it is recommended to seat still for about 1-2 min. When you manage to do so, you can try this exercise for 4-5 min. Do not strain to seat still. You must be fully relaxed. You will find out that this method for relaxation is useful and pleasant.”

Version 2: Psych technique “Forest mirror”

“Imagine a thick autumn wood, a large lake among the trees. The surface is smooth and tranquil, glistening like a mirror. Trees, clouds, the sun and rain are reflected into the water.

The aim: To focus attention on the landscape as long as possible as if you were looking at a photo. To achieve this, try to detail anything you see – the sway of trees and grass in the breeze, the water and the ripples. The more time you spare observing the image making it more detailed, the better and longer your concentration is” (<https://www.lifehack.bg/lifehealth/upragne-nia-za-fokusirane-i-podobrjavane-na-koncentraciata/>) [12].

Tasks: 15 min.

Picture analysis

a) Analyse the picture (photo) and complete the sentences (Table 1) or answer the questions (Table 2) / the choice of the table depends on the students’ level/.

John Trumbull “Declaration of Independence” 1817-1819

Table 1 – Picture analysis “Complete the sentences”

<p>1. The picture /photo depicts... <i>Answer: (Signing the Declaration of Independence)</i></p> <p>2. In the foreground is/are... <i>Answer: (The Founding Fathers – John Adams, Benjamin Franklin, Thomas Jefferson, Roger Sherman, Robert Livingston)</i></p> <p>3. The idea of the painting is... <i>Answer: (To present one of the most important moments in the American history – Signing of the Declaration of Independence)</i></p> <p>4. In the background is/are... <i>Answer: (Members of the Congress, representatives of the 13 colonies)</i></p> <p>5. Basic range of colours: <i>Answer: (White, blue, red – the colours of the USA national flag)</i></p> <p>6. The time of the event... <i>Answer: (The second Continental Congress and the presenting of the Declaration of Independence)</i></p> <p>7. Emotions conveyed by the picture... <i>Answer: (Solemnity; determination; significance of the event)</i></p>

b) Look carefully at the picture and answer the questions in Table 2

Table 2 – Analysis of a picture by question answers

Is there a character in the foreground of the picture?	<i>Yes, the Founding Fathers are in the foreground.</i>
What is the background?	<i>A solemnly decorated hall, some flags and the members of the Congress. The basic colours are white, blue, and red.</i>
What is the topic of the picture?	<i>The Founding Fathers present the Declaration of Independence.</i>
What is the historical period of time?	<i>The last quarter of 18th century; The period of the Enlightenment.</i>
Who are the dominating characters?	<i>The Founding Fathers – John Adams, Benjamin Franklin, Thomas Jefferson, Roger Sherman, Robert Livingston.</i>
What is the connection among the characters?	<i>They are depicted in a compact group, the picture conveys the atmosphere of unity; resolution; responsibility.</i>
What idea do their appearance and facial expression convey?	<i>Formality, solemnity, stringency and rigidity.</i>

Discussion of the answers: 10 min.

“The speakers” of the groups present the results.

Summary and feedback: 5 min.

The teacher summarizes the students’ analysis and interpretations briefly, following the algorithm of the exercises. The teacher can receive feedback by asking his students to say “only one word” which they associate with the practice.

Conclusion

In the terms of practice, the analysis and interpretation of images, art devices, and photographs

can be used in teaching by combining them with a variety of interactive methods. The article presents an exemplary version of interpretation of a painting in a history textbook (8th grade). Our choice is random, and the text does not claim to be complete or scientifically strict. It aims to serve as an example in teaching practice and can be improved or supplemented by teachers, students or a particular context. The process is academic as well as creative and our professional flair, ability and courage to provoke ourselves and our students to think in a different way, are responsible for this exemplary version.

Литература

- 1 Dobrev, P. Medieval Bulgarian culture in the teaching of history // collection. SU "society, memory, education". – 2017. – P. 207.
- 2 Dyakov, T. Essays on cultural and social anthropology of the Bulgarians. – Sofia, 2010
- 3 Todorov, Y. Innovative methods for learning and teaching in a digital environment. collection. SU Society, memory, education. By 2017, p. 21.
- 4 Biederman, H. Dictionary of symbols. - Riva., 2003.
- 5 Жекова Г. Урок-упражнение за работа с изображения в часовете по история, профилирана подготовка // Электронный ресурс – режим доступа <https://www.diuu.bg/ispisanie/broi28/28dpp/28dpp4.pdf> Дата доступа 20.08.2017 Jekova, G. Lesson-practice for working with images in history, profiled training.
- 6 История Болгарии // Электронный ресурс – режим доступа bghistory-edu.org/pictures/pdf Дата доступа: 20.08.2017
- 7 Экономика. Социология. Менеджмент // Электронный ресурс – режим доступа see.ecsocman.hse.ru/data/2010/09/03/.../09_Sergeeva.pdf Дата доступа: 20.08.2017
- 8 Дягилева Н.С. Анализ фотографии как метод качественного социологического исследования // электронный ресурс <https://sibac.info/conf/social/ii/55937> Дата доступа 20.08.2017
- 9 Štompka P. Visual sociology. Photography as a method of research: textbook. – М.: Logos , 2010.
- 10 Emmison Michael, Smith Philip. Researching the Visual. – London: Sage. 2000
- 11 Barthes, R. la chambre claire NOTE SUR LA PHOTOGRAPHIE, CAHIERS DU CINEMA, 1980.
- 12 Стоянов Х. Электронный ресурс <https://www.lifehack.bg/lifehealth/upragnenia-za-fokusirane-i-podobrivane-na-koncentraciata>
- 13 Miteva, P. Achieving focus in teaching lessons (pedagogical skills, presentation skills, and interactive teaching). Coll. Su, memory, society, education, 2017, p. 110.
- 14 Sergeeva, O. V. Research field of visual sociology. journal in sociology and social anthropology. Volume XI ., – №1., – 2008.
- 15 Stoimenova, B. Didactic version to work with the image in the study of medieval society in Western Europe at 8. grade. – Dialogue in history, 2008, no 19-20. 5
- 16 Bogdanov, B. Orpheus and the ancient mythology on the Balkans. S., 1991.
- 17 Boyadjieva, N. Movement for education through art in the recent history of Bulgarian education. collection. SU Society, memory, education. – S., 2017. – P. 60.
- 18 Society, memory and education // History and social attitudes. – Volume 3. – SU. S., 2017.
- 19 Matanov, Hr. History and civilizations for grade 8 with., 2017 p. 75.

References

- 1 Biederman, H. (2003). Dictionary of symbols. Riva.
- 2 Bogdanov, B. (1991). Orpheus and the ancient mythology on the Balkans. Sofia.
- 3 Boyadjieva, N.(2017). Movement for education through art in the recent history of Bulgarian education. collection. SU Society, memory, education. Sofia, 60.
- 4 Dyakov, T (2010). Essays on cultural and social anthropology of the Bulgarians. Sofia.
- 5 Dobrev, P. (2017). Medieval Bulgarian culture in the teaching of history. Collection. SU "society, memory, education", 207.
- 6 Dyagileva, N.S. (2017, Aug.20). ANALYSIS OF PHOTOGRAPHY AS A METHOD OF QUALITATIVE SOCIOLOGICAL RESEARCH. Retrieved from <https://sibac.info/conf/social/ii/55937>
- 7 Economy. Sociology. Management (2017, Aug.20). Retrieved from see.ecsocman.hse.ru/data/2010/09/03/.../09_Sergeeva.pdf
- 8 History of Bulgaria (2017, Aug.20). Retrieved from <https://www.diuu.bg/ispisanie/broi28/28dpp/28dpp4.pdf>
- 9 Jekova, G. (2017). Lesson-practice for working with images in history, profiled training. <https://www.diuu.bg/ispisanie/broi28/28dpp/28dpp4.pdf> Дата доступа 20.08.2017
- 10 Matanov, Hr. (2017). History and civilizations for grade 8 with., p. 75.
- 11 Miteva, P.(2017). Achieving focus in teaching lessons (pedagogical skills, presentation skills, and interactive teaching) . Coll. Su, memory, society, education, p. 110.
- 12 Sergeeva, O. V. (2008). Research field of visual sociology. journal in sociology and social anthropology. Volume XI ., № 1., 2008.
- 13 Stoimenova, B. (2008). Didactic version to work with the image in the study of medieval society in Western Europe at 8. grade. – Dialogue in history, 2008, no 19-20. 5
- 14 Stoyanov, H. (2017, Aug.20). Retrieved from <https://www.lifehack.bg/lifehealth/upragnenia-za-fokusirane-i-podobrivane-na-koncentraciata>
- 15 Todorov, Y. (2017). Innovative methods for learning and teaching in a digital environment. collection. SU Society, memory, education. By 2017, p. 21.
- 16 Štompka P. (2010). Visual sociology. Photography as a method of research: textbook. Moscow: Logos.
- 17 Barthes, R.(1980). La chambre claire NOTE SUR LA PHOTOGRAPHIE, CAHIERS DU CINEMA.
- 18 Emmison Michael, Smith Philip (2000). Researching the Visual. London: Sage. 2000

Гаглоева Т.Ю.

старший преподаватель кафедры «Теории и методики культурно-массовых работ»
Казахский женский педагогический университет, Казахстан, г. Алматы, тел.: 87771426313,
e-mail: mariya.moktadir@gmail.com

**МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ МУЗЫКЕ: СЛУШАНИЕ МУЗЫКИ
В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ**

Статья знакомит с методикой обучения музыкальной грамоте, которая подготавливает педагога музыки начальных классов умению говорить о музыке, высказывать о ней свои впечатления, определять главное, уметь сделать несложный анализ на основе средств музыкальной выразительности; уметь сравнить и сопоставить жанры, найдя в них общее и отличительное, одним словом, развивать в детях музыкальное мышление. Далее проводится подробное изучение разных типов музыки (песенная, маршевая, танцевальная). Поисковый, проблемный характер обучения, основанный на активном восприятии и исполнении музыки учащимися, познание ее специфических особенностей, становится основополагающим во всем процессе обучения. Уроки слушания в каждой четверти имеют четко обозначенную тему. К примеру, в 1 классе – это три кита в музыке: песня, танец, марш. Главное, к чему стремится и добивается учитель, взяв на вооружение этих «три кита» – связи музыки с жизнью и со школьными занятиями. Опора на песню, танец и марш позволяют детям активно и заинтересованно воспринимать музыку, звучащую вне стен школы. Дети должны выходить с занятий, как с праздника музыки, в котором они – главные участники.

Ключевые слова: обучение музыке, музыкальное мышление, слушание музыки.

Гаглоева Т.Ю.

Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінің
мәдени-бұқаралық жұмыстардың теориясы мен әдістемесі кафедрасының аға оқытушысы,
Алматы қ., Қазақстан, тел: 87771426313, Mail: mariya.moktadir@gmail.com

Музыканы оқыту әдістемесі: бастауыш мектепте музыка тыңдау

Ұсынылып отырған мақала бастауыш сынып музыка мұғалімдерін балаларды музыка туралы ойларын білуге, өзінің ол туралы әсерлерімен бөлісуге, негізгі ойын анықтауды үйрету үшін жұмыс жүргізу дағдыларын қалыптастыруға дайындайды; одан өзге музыкалық мөнерлеу құралдарына сүйене отырып жеңіл-желпі талдау жасауға, жанрларды бір-бірімен салыстыру арқылы олардың ұқсастықтары мен айырмашылығын ажырата алуға, бір сөзбен айтқанда балалардың музыкалық ойлау қабілетін дамытуға дағдыландырады.

Музыкалық ойлау қабілетін әрі қарай дамыту музыканың әрбір түрлерін жан-жақты игеру арқылы жүзеге асырылады (ән, марш, би). Оқушылардың музыканы белсене қабылдауы мен орындаушылығына, оның спецификалық ерекшелігін танып білуіне негізделген оқытудың проблемалық сипаты оқу үдерісінің барлық кезеңіндегі негізгі әрекет болып табылады.

Музыка тыңдау үшін әр тоқсанда өтілетін қажетті тақырып нақты белгіленген. Мысалы бірінші сыныпта ол – «Музыкадағы үш кит». Мұғалімнің сыныптағы жүргізетін іс-әрекетінің бәрі осы үш кит төңірегіне топтастырылуы қажет. Музыканы өмірмен және мектептегі сабақтарымен байланыстыра алу өте маңызды. Оқушылардың ән, би, марштарға сүйене отырып оны анықтай алуы, мектептен тыс уақыттағы тыңдайтын музыкалық шығармаларды да ерекше ықыласпен және қызығушылықпен қабылдауына ықпалын тигізеді. Балалар әр музыка сабағын ерекше ықыласпен қабылдап, өздерін музыкалық мерекенің бас кейіпкерлері ретінде сезінуі тиіс.

Түйін сөздер: музыка оқыту, музыкалық ойлау, музыка тыңдау.

Gagloyeva T. U.

senior teacher of the Department of "Theory and Methods of Cultural and Mass Works" Kazgoszenpu, Almaty, Kazakhstan, 87771426313, Mail: mariya.moktadir@gmail.com

Methods of Teaching Music: listening to Music in Primary School

This article prepares music teacher of primary classes to the ability to talk about music, express impressions about music, determine the main thing, to do a simple analysis based on the means of musical expression, to be able to compare and contrast genres, finding in them a common and a distinctive part, to develop musical thinking in children. Further development occurs in a more detailed study of different types of music (song, march, dance). Searching, problematical nature of learning, based on active perception and performance of music by students, knowledge of its specific characteristics, becomes fundamental throughout the learning process. The lessons of the hearing in each quarter have a clearly marked theme. For example, in the 1st grade, these are 3 whales of music: a song, a dance, a march. The main thing that the teacher seeks and achieves is using these 3 "whales" - the connection of music with life and school activities. Reliance on a song, a dance and a march allow the children to actively and interestedly perceive music, sounding outside the school. Everyone should leave the classroom like a music festival, in which they are the main participants.

Key words: learning music, musical thinking, listening to music.

Введение

Главная задача учителя – пробуждать и развивать у детей интерес к музыке и вызывать яркий эмоциональный отклик на слушаемые произведения.

Общее музыкальное развитие, которое осуществляется на уроке всеми видами музыкальной деятельности, способствует умению воспринимать музыку. Слушание музыки проходит через весь урок.

Цель исследования – обобщение педагогического опыта по обучению музыке учителей начальных классов, знакомство с методическими разработками в данной области.

Ведущая идея предлагаемой методики – до разучивания песни в начальной школе предлагается учащимся ее прослушать и разобрать по средствам музыкальной выразительности. При этом активизируются чувства, внимание, слуховая наблюдательность. Благодаря этому работа над песней и ее исполнение будут более выразительными, эмоциональными.

Материалы и методы исследования

В статье использованы арт-педагогический, личностно-ориентированный подходы, теория эмоционального интеллекта. Методы исследования – анализ и обобщение опыта обучения музыкальной грамоте.

Теоретические знания, практические умения и навыки по музыкальной грамоте находятся в тесной связи со слушанием музыки, помогают анализировать прослушиваемые произведения.

Только неразрывная естественная связь всех разделов урока (пение, слушание, музыкальная грамота) может обеспечить полноценное музыкальное развитие. Как отмечает Л. Калиакпарова: «Младший школьный возраст – наиболее сензитивный период для формирования способности слухового контроля, определяющий перспективу всего дальнейшего творческого развития учащихся» [1].

Работу над музыкальным произведением для слушания условно можно разделить на четыре этапа: вступительное слово учителя, показ произведения, беседа и разбор после прослушивания, повторное прослушивание.

Вступительное слово учителя должно помочь учащимся понять произведения, заинтересовать их, подготовить к слушанию. Оно должно быть кратким, ярким, эмоциональным. Иногда учитель раскрывает содержание произведения, объясняет непонятные слова в песне. Иногда необходимо объяснить даже название произведения. Например, перед прослушиванием «Менуэта» Бетховена мы говорим, что менуэт – старинный французский танец, плавный, грациозный. Его движения построены на поклонах и приседаниях. К пьесам норвежского композитора Э. Грига «Кобольд», «Танец эльфов», включенным в программу для слушания, также необходимо объяснить, что кобольд – это маленький лесной дух, озорной и смешной. Эльфы – сказочные существа, которые легко и красиво танцуют, перелетая с цветка на цветок.

Иногда вступительное слово педагога заменяется вопросами, которые направляли бы внимание учащихся, заставляли их слушать

внимательнее и следить за развитием музыки. Например: какое настроение передал композитор Д. Кабалевский в своей пьесе «Клоуны»? Или чем отличается характер музыки «Прогулки» и «Сказочки» С. Прокофьева? (прослушиваются обе пьесы). Правильно поставленные вопросы воспитывают умение слышать музыку, развивают музыкальное мышление учащихся.

Иногда рассказ педагога можно заменить беседой с ребятами, например, перед слушанием танцев из балета П. Чайковского «Щелкунчик» и др. В ряде случаев учитель рассказывает историю создания тех или иных песен. Такой рассказ настраивает ребят на эмоциональное ее восприятие и, в конечном итоге, способствует развитию чувства любви и гордости, отношение к старшим, к природе и т.д. [2].

Показ музыкального произведения – следующий этап слушания музыки. Очень важным моментом в этой работе является организация класса для слушания музыки. Надо научить детей сидеть тихо, внимательно слушать и вникать в ее содержание: идею, чувства, настроения, выраженные в произведении. Показ произведений проводить гораздо сложнее, чем песен для разучивания. Прежде всего потому, что в основном это инструментальные произведения, которые воспринимаются труднее вокальных. Чаще всего их надо прослушивать в записи. Исполнение произведений учителем должно также проходить на должном высокопрофессиональном уровне (в соответствующем темпе, ритме и характере) [3].

Воспитание эмоционального интеллекта

Разбор, или анализ, музыкального произведения после прослушивания – самый сложный этап работы. Очень важно помнить, что разбор является не целью, а средством для более глубокого понимания услышанного. Беседа должна проходить живо, эмоционально. Учитель должен постоянно активизировать детей, направлять их мысли на характеристики музыки. Сначала учащиеся дают общие представления, поскольку у них еще мал музыкальный опыт, беден словарный запас. Педагог отбирает самые точные ответы, обобщает все сказанное детьми, выделяет удачные ответы, дополняет их. Можно проводить и совместную работу по обобщению. Постепенно ребята все тоньше анализируют музыку, все больше понимают, что средства музыкальной выразительности (мелодия, аккомпанемент, ритм, лад, динамика, регистр,

тембр и т.д) служат раскрытию образа музыки, помогают создать нужное впечатление. Можно использовать метод сравнения, сопоставляя такие контрастные произведения, как «Медведь» Ребикова и «Песня жаворонка» Чайковского, используя понятия средств музыки.

Со звучанием певческих голосов, мужского и женского, ученики начальной школы знакомятся на примерах народных песен. Учащиеся 2 классов уже сравнивают звучание смешанного хора в сопровождении симфонического оркестра и звучания детского хора в сопровождении оркестра народных инструментов [4]. В 3 классе на примере уже одного произведения учащиеся различают тембровую окраску разных инструментов симфонического оркестра, например, характеризуя «Китайский танец» («Чай») из балета Чайковского «Щелкунчик» ребята отмечают, что интересная сказочная музыка шутилого характера получилась благодаря такому сочетанию инструментов, как флейта, звучащая высоко и пронзительно, и фагот, звучащий очень низко. В данном случае мы пользовались сравнением контрастных тембров в одном произведении. В дальнейшем сопоставляются произведения, близкие по характеру. Это более трудная задача. С ней хорошо справляются уже учащиеся 4 классов.

Постепенно, от класса к классу, дети учатся определять на слух не только общий характер музыки, но и характер каждой части отдельно. Такой анализ, усложняющийся от класса к классу, способствует развитию детей, помогает им глубже, эмоциональнее прочувствовать произведение, понять его содержание [5-9].

Повторное прослушивание необходимо проводить не менее 3-4 уроков. Так, учащемуся становится понятнее, он начинает лучше разбираться в изучаемом материале. С каждым прослушиванием у ребят возникают новые впечатления, которые накапливаются. При первом прослушивании дети определяют общий характер музыки, при втором – предметом их анализа становятся уже средства музыкальной выразительности, эмоциональное восприятие музыки.

Для проверки качества знаний, умений и навыков учащиеся в конце четверти, полугодия, года (на итоговых занятиях) полезно проводить викторину. Возможно и более простое задание: на доске указано несколько произведений, которые будут исполнены; детям предлагается письменно определить порядок этих произведений, проставив на заготовленных листочках только

их номера. При систематическом проведении уроков в течение ряда лет, в зависимости от знаний, компетенций, навыков и умений, возможны более сложные задачи.

Результаты и обсуждение

Подход к обучению по новым методам склонен помочь учащимся играть более активную роль в своем обучении, используя такую форму, как обсуждение, за которым стоят сами учащиеся. Вместо того, чтобы давать учащимся информацию и требовать от них запоминания и изложения фактов, учителя учатся помогать ученикам формировать оригинальное мнение, пускай и самое, на первых порах, простое. При воспитании эмоционального интеллекта можно разработать несколько позиций уровня развития учащихся: низкий, средний, высокий, и отслеживать их в течение первых четырех лет. В нашей методической практике со студентами, проходившими педагогическую практику в школе-гимназии №8 г. Алматы и школы-гимназии №3 г. Капчагая, были проведены занятия по данной методике – по теме слушания музыки на разных уровнях, где принимали участие ре-

бята 1-4 классов. И результаты показывают, что при систематическом проведении уроков в течение ряда лет эта методика дает очень хорошие результаты: учит мыслить самостоятельно, прекрасно контактировать внутри коллектива и стать просто музыкально образованным человеком.

Заключение

Правильно поставленный, методически грамотно выстроенный процесс обучения, отвечающий определенным требованиям, акцент на качестве обучения помогают в воспитании подрастающего поколения. Вместе с тем развитие музыкальных способностей глубоко связано с развитием мышления, наблюдательности, памяти, воображения, а также внимания и воли. В нашей методике мы следуем положению, что *обучение* должно быть организовано, иными словами, *должно идти впереди развития*, что и влечет за собой общее эстетическое развитие. В основу должен быть положен *принцип перспективности*, то есть задачи педагога – продвигать это развитие, а не ограничиваться только достигнутым уровнем.

Литература

- 1 Калиакбарова Л. К проблеме изучения слухового контроля в педагогике музыкального образования // Вестник КазНУ Серия Педагогическая. – 2016. – №3 (49). – С. 21-26.
- 2 Кабалецкий Д. Беседы о музыке. – М., 1985.
- 3 Апраксина О. Музыкальное воспитание в школе. – М., 1995.
- 4 Домрина Е. Беседы о музыке. – Ленинград, 1980.
- 5 Jones P., Robson C. Teaching music in primary schools. – Learning Matters, 2008.
- 6 Schippers H. Facing the music: Shaping music education from a global perspective. – Oxford University Press, 2009.
- 7 Pitts S. Chances and choices: Exploring the impact of music education. – OUP USA, 2012.
- 8 Steven M. Teaching Sight-Singing in the Choral Rehearsal. – 2003
- 9 Rogers M. R. Teaching approaches in music theory: An overview of pedagogical philosophies. – SIU Press, 2004.

References

- 1 Kaliakparova, L. (2017). To the problem of studying auditory control in music education pedagogy. Journal of Educational Sciences. – 2016. – №3 (49). – С. 21-26.
- 2 Kabalevskiy, D. (1985). Conversations about music. Moscow
- 3 Aprakssina, O. (1995). Musical education in school. Moscow
- 4 Domrina, E. (1980). Conversations about music. Leningrad.
- 5 Jones, P. (2008). Teaching Music in Primary Schools.
- 6 Schippers, H. (2010). Facing the Music: Shaping Music Education from a Global Perspective.
- 7 Pitts, S. (2012). Exploring the Impact of Music Education.
- 8 Steven, M. (2003). Teaching Sight-Singing in the Choral Rehearsal.
- 9 Michel, R.R. (2004). Teaching Approaches in Music Theory: An Overview of Pedagogical Philosophies.

ГОЛОС ЭНЕРГИИ,
ИНФОРМАЦИИ И
ВДОХНОВЕНИЯ
В ОБРАЗОВАНИИ

ДИНА МУФТАХОВНА
ДЖУСУБАЛИЕВА

20 сентября 2017 года прошел юбилей доктора педагогических наук, профессора, академика Международной академии информатизации, академика Международной академии наук педагогического образования **Дины Муфтаховны Джусубалиевой**.

Вся профессиональная и трудовая деятельность профессора Д.М. Джусубалиевой связана с высшей школой. Нам приятно отметить, что Дина Муфтаховна Джусубалиева – выпускница Казахского государственного университета им. С.Кирова – Казахского национального университета им. аль-Фараби. В 1970 году она окончила химический факультет КазГУ. Ее трудовой путь преподавателя начался в Гурьевском педагогическом институте (1970-1972 гг.). Затем поступила и закончила с защитой аспирантуру Института химических наук АН КазССР. Более 10 лет проработала в Карагандинском государственном университете им. Е.Букетова как преподаватель, доцент, заведующая кафедрой аналитической химии (1977-1987 гг.). Работала в Министерстве образования и науки РК, затем первым проректором – проректором по учено-методической работе Казахского женского педагогического института (1989-2002) и проректором по учебно-воспитательной работе Казахского национального аграрного университета (2002-2011). В последние годы работала ректором Алматинского гуманитарно-технического университета. В 2014-2016 гг. трудилась в стенах родного альма-матер как профессор кафедры педагогики Казахского национального университета им. аль-Фараби. В настоящее время – профессор

Казахского университета международных отношений и мировых языков.

Как видно из биографии ученого, весь путь от студента, преподавателя до ректора университета наполнен благородной и кропотливой работой педагога, поступательным движением в профессиональной деятельности и активной жизненной позицией.

Профессор Д.М. Джусубалиева известный ученый-педагог, защитила докторскую диссертацию в 1997 году на тему «Формирование информационной культуры студентов в условиях дистанционного обучения». В трудах Дины Муфтаховны Джусубалиевой подчеркивается важная и прорывная роль информационной культуры специалиста и педагога в профессиональной деятельности. В ее понимании информационная культура учителя должна быть ориентирована «на открытое образовательное пространство, на информацию, на новые информационные технологии и на компьютеризацию образования». Слова автора информационного подхода не расходятся с делами. Она внесла значительный вклад в развитие дистанционного образования Казахстана как топ-менеджер высшей школы и как исследователь этого направления. В КазГосЖенПУ как проректор отвечала за информатизацию образовательного процесса вуза, внесла вклад в продвижение первых образовательных программ дистанционного обучения в республике.

Академик Д.М. Джусубалиева имеет весомую научную школу. Под ее руководством защищены 4 докторские и 15 кандидатских диссертаций.

Помимо замечательных профессиональных качеств авторитетного ученого, педагога, менеджера высшего образования, нам

приятно отметить, что она является лидером и замечательным наставником, примером во взаимоотношениях с людьми, позитивном восприятии мира, человеческого подхода к проблемам каждого студента, родителя, преподавателя. Академичность, такт, особая харизма выделяют ведущего ученого среди ее коллег. В человеке Дина Муфтаховна Джусубалиева как настоящий Учитель всегда видит только позитивные стороны. Чуткость к проблемам других людей позволяет проявлять гражданскую позицию в разных вопросах. Она активный член президиума Республиканского Совета женщин.

За свою большую профессиональную и трудовую жизнь юбиляр была награждена знаком «Отличник народного образования», медалью им. И. Алтынсарина (1995 г.), медалью «Ерен еңбекшіні» (2007 г.), нагрудным знаком «За большие достижения в области науки» (2005 г.), юбилейными медалями «10 лет Конституции РК», «10-летие Астаны», «20 лет Независимости РК».

Дина Муфтаховна Джусубалиева – счастливая мама и бабушка, продолжатель традиций своих известных родителей.

Поздравляем, уважаемая Дина Муфтаховна, Вас с юбилеем! Желаем Вам крепкого здоровья, счастья, новых творческих и трудовых свершений, больших и маленьких побед!

***Ваши ученики – д.пед.н., профессор
А.К. Мынбаева,
к.пед.н. Н.А. Анарбек***

МАЗМҰНЫ – СОДЕРЖАНИЕ

	1-бөлім	Раздел 1	
	Тарих. Жаңа білім беру әдіснамасы	История. Методология современного образования	
Новый том «Өнегелі өмір». Әдібай Табылды			4
	2-бөлім	Раздел 2	
	Мамандарды кәсіби дайындаудағы психологиялық-педагогикалық мәселелер	Психолого-педагогические проблемы профессиональной подготовки специалистов	
<i>Пена Митева</i>			
Арт-проективная диагностика в тренинге – возможность личностного развития и самопознания			8
<i>Исаева З.А.</i>			
Организация управления знаниями в условиях внедрения проектного менеджмента в государственное управление.....			17
	3-бөлім	Раздел 3	
	Психологиялық-педагогикалық зерттеулер	Психолого-педагогические исследования	
<i>Мыңбаева Ә.Қ., Қуатбекқызы Ж.</i>			
Алматы қаласының білім беру – туристік маршрутын жобалау			23
	4-бөлім	Раздел 4	
	Электронды оқыту және қашықтықтан білім беру	Электронное обучение и дистанционное образование	
<i>Құдайбергенова Әлия Мәлікқызы</i>			
Электронды білім беру көздері арқылы жоғары сынып оқушыларының ақпараттық мәдениетін қалыптастырудың жолдары			35
	5-бөлім	Раздел 5	
	Білім беру менеджменті	Менеджмент образования	
<i>Анарбек Назгул</i>			
Особенности развития академической мобильности преподавателей вузов в Казахстане			42
	6-бөлім	Раздел 6	
	Білім беру сапасына баға беру	Оценка качества образования	
<i>Shaukhanov Arman</i>			
A Model for Ensuring the Quality of Teaching Schoolchildren by Using Personal-Oriented Educational Technologies			51
	7-бөлім	Раздел 7	
	Пәндерді оқыту әдістемесі	Методика преподавания дисциплин	
<i>Dobrev Plamen</i>			
Model of Analysis and Interpretation of Images and Photographs as a Part of Interactive Teaching Students from the High School Stage			59
<i>Гаглоева Т.Ю.</i>			
Методика обучения музыке: слушание музыки в начальной школе.....			66
Мерейтой – Юбилей			
<i>Мынбаева А.К., Анарбек Н.А.</i>			
Голос энергии, информации и вдохновения в образовании (Юбилей профессора) Дина Муфтаховна Джусубалиева			70

CONTENTS

Section 1 History. Methodology of modern education

Tabyldy, Adibay. New volume. Onegeli Omir4

Section 2 Psychological and pedagogical problems of professional education

Pepa Miteva
Art-Projective Diagnostics in Training – the Possibility of Personal Development and Self-Cognition8

Issayeva Z.A.
Organization of Knowledge Management in Conditions of Implementation of Project Management in State Administration 17

Section 3 Psychological and pedagogical research

Aigerim Mynbayeva, Kuatbekkyzy Zhansaya
Designing Educational Tourist Routes in Almaty23

Section 4 Learning and distance education

Kudaibergenova A.M.
Ways of Formation of Information Culture of Schoolchildren of the Oldest Classes in the Work
with Electronic Educational Sources35

Section 5 Management of education

Anarbek Nazgul
The Features of Development in Academic Mobility of University Teachers in Kazakhstan42

Section 6 Assessment of education quality

Shaukhanov Arman
A Model for Ensuring the Quality of Teaching Schoolchildren by Using Personal-Oriented Educational Technologies51

Section 7 Teaching methodology of disciplines

Plamen Dobrev
Model of Analysis and Interpretation of Images and Photographs as a Part of Interactive Teaching
Students from the High School Stage59

Gagloyeva T.U.
Methods of Teaching Music: Listening to Music in Primary School66

Anniversary

Mynbayeva A.K., Anarbek N.A.
Voice of Energy, Information, Inspiration in Education
(Dina Dzhusubaliyeva)70

УСПЕЙТЕ ПОДПИСАТЬСЯ НА СВОЙ ЖУРНАЛ

АКЦИЯ!!!

**Каждому подписчику
ПУБЛИКАЦИЯ СТАТЬИ
БЕСПЛАТНО!!!**

- Акция действительна при наличии квитанции об оплате годовой подписки.
- Статья должна соответствовать требованиям размещения публикации в журнале.
- Статья печатается в той серии журнала, на которую подписался автор.
- Все нюансы, связанные с публикацией статьи, обсуждаются с ответственным секретарем журнала.

Издательский дом
«Қазақ университеті»
г. Алматы,
пр. аль-Фараби, 71
8 (727) 377 34 11, 221 14 65

АО «КАЗПОЧТА»
г. Алматы,
ул. Богенбай батыра, 134
8 (727 2) 61 61 12

ТОО «Евразия пресс»
г. Алматы,
ул. Жибек Жолы, 6/2
8 (727) 382 25 11

ТОО «Эврика-пресс»
г. Алматы,
ул. Кожамкулова, 124, оф. 47
8 (727) 233 76 19, 233 78 50